

ΠΡΟΣ ΜΙΑ ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

ΕΡΓΟΤΙΚΟ ΜΑΝΙΦΕΣΤΟ

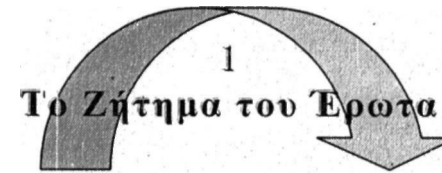
- Το Ζήτημα του Έρωτα
- Η Παραγωγή και η Διανομή
- Η Γη
- Το Χρήμα και οι Τράπεζες
- Η Ιδιοκτησία
- Έγκλημα και Τιμωρία
- Ο Αναρχισμός και τα Εργατικά Κινήματα
- Η Κατάληψη των Εργοστασίων
- Η Εξέγερση
- Η Απαλλοτριώση
- Η Υπεράσπιση της Επανάστασης

ΕΡΡΙΚΟ ΜΑΛΑΤΕΣΤΑ

**ΠΡΟΣ ΜΙΑ ΕΛΕΥΘΕΡΗ
ΚΟΙΝΩΝΙΑ**

Μετάφραση
Νίκος Β. Αλεξίου

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ

1
Το Ζήτημα του Έρωτα

Κατ' αρχάς, μπορεί να φανεί περίεργο το ότι το ζήτημα του έρωτα, καθώς και όλα τα συναφή με αυτό, απασχολεί τόσο πολύ έναν μεγάλο αριθμό ανδρών και γυναικών, την στιγμή που υπάρχουν άλλα προβλήματα πιο επείγοντα, αν όχι πιο σημαντικά, τα οποία θα έπρεπε να συγκεντρώνουν όλη την προσοχή και όλη την ενεργητικότητα εκείνων, οι οποίοι αναζητούν τρόπους προκειμένου να θεραπεύσουν τα δεινά τα οποία ταλανίζουν την ανθρωπότητα.

Καθημερινά συναντάμε ανθρώπους που συνθλίβονται υπό το βάρος των θεσμών της εποχής μας· ανθρώπους υποχρεωμένους να διατρέφονται άσχημα· ανθρώπους που ανά πάσα στιγμή κινδυνεύουν να βυθισθούν στην έσχατη εξαθλίωση, επειδή δεν έχουν εργασία ή εξ αιτίας κάποιας αρρώστιας· ανθρώπους που αδυνατούν να θρέψουν σωστά τα παιδιά τους, τα οποία συχνά πεθαίνουν στερούμενα ακόμη και τις πλέον απαραίτητες φροντίδες· ανθρώπους που στερούνται τα ευεργετήματα και τις απολαύσεις των τεχνών και των επιστημών ανθρώπους καταδικασμένους να περάσουν όλη τους την ζωή χωρίς να μπορούν ούτε μια μέρα να είναι αφέντες του εαυτού τους, πάντοτε εξαρτημένους από τα αφεντικά ή την αστυνομία· ανθρώπους για τους οποίους το δικαίωμα να έχουν οικογένεια δεν είναι παρά

ΤΙΤΛΟΣ:
ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ:
ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ:
ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ:
ΕΚΔΟΣΕΙΣ:

Προς μια Ελεύθερη Κοινωνία
Ερρίκο Μαλατέστα
Νίκος Β. Αλεξίου
Α.Γ.
ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ
Βαλτετσίου 53
106 81 Αθήνα
τηλ. 3802040
Σεπτέμβριος 2001

ΧΡΟΝΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ:

μια αιματοβαμμένη φάρσα. Οι άνθρωποι αυτοί, ωστόσο, δεν θα αποδεχθούν τα μέσα που τους προτείνουμε για να απαλλαγούν από την πολιτική και οικονομική σκλαβιά, εάν προηγουμένως δεν μπορέσουμε να τους εξηγήσουμε με ποιόν τρόπο, μέσα σε μια ελευθεριακή κοινωνία, θα μπορέσει να ικανοποιηθεί η ερωτική ανάγκη και πώς εμείς αντιλαμβανόμαστε την οργάνωση της οικογένειας.

Και, φυσικά, αυτή η ανησυχία εντείνεται και οδηγεί στην παραμέληση -συχνά δε- ακόμη και στην περιφρόνηση των υπολοίπων προβλημάτων, ιδιαίτερα από άτομα τα οποία έχουν επιλύσει το πρόβλημα της πείνας και βρίσκονται στην φυσιολογική κατάσταση να μπορούν να ικανοποιούν τις πλέον επιτακτικές ανάγκες τους, εφ' όσον ζουν σε ένα περιβάλλον σχετικής ευμάρειας.

Αυτό το γεγονός εξηγείται, εάν λάβει κανείς υπ' όψιν τον τεράστιο ρόλο που παίζει ο έρωτας στην ηθική και υλική ζωή του ανθρώπου, δεδομένου ότι η εστία, η οικογένεια, είναι ο χώρος στον οποίο ο άνδρας και η γυναίκα περνούν το μεγαλύτερο και καλύτερο μέρος της ζωής τους. Εξηγείται επίσης από μια τάση προς το ιδανικό, η οποία διαποτίζει το ανθρώπινο πνεύμα από την στιγμή που αυτό αποκτά αυτοσυνείδηση.

Όσο οι άνθρωποι θα υποφέρουν, χωρίς να συνειδητοποιούν τα βάσανα τους, χωρίς να προσπαθούν να απαλλαγούν από αυτά, χωρίς να επαναστατούν, θα

ζουν όπως τα κτήνη που δέχονται την ζωή όπως την βρίσκουν.

Από την στιγμή όμως που αρχίζουν να σκέπτονται και να κατανοούν ότι τα βάσανα τους δεν οφείλονται σε κάποιες ανυπέρβλητες φυσικές αντιξοότητες, αλλά σε ανθρώπινες αιτίες, τις οποίες οι άνδρες και οι γυναίκες μπορούν να εξαλείψουν, αισθάνονται συνακόλουθα την αναγκαιότητα μιας τελειοποίησης, και θέλουν - αυτό είναι, τουλάχιστον, το ιδανικό τους- να απολαύσουν τα αγαθά μιας κοινωνίας στην οποία θα βασιλεύει η απόλυτη αρμονία και στην οποία ο πόνος θα έχει εντελώς και για πάντα εξαλειφθεί.

Αυτή η τάση είναι πολύ χρήσιμη, εφ' όσον μάς ωθεί να βαδίσουμε προς τα εμπρός. Μπορεί, ωστόσο, να αποδειχθεί επιζήμια, εάν, υπό το πρόσχημα ότι κανείς δεν μπορεί να φθάσει στην τελειότητα και ότι είναι αδύνατον να εξαλειφθούν όλοι οι κίνδυνοι και όλα τα ελαττώματα, μάς ωθεί να παραμελούμε όλα όσα θα μπορούσαμε να κάνουμε, συνεχίζοντας να ζούμε όπως μέχρι τώρα.

Τώρα, λοιπόν, και ας το πούμε ευθέως, δεν διαθέτουμε καμία λύση για να αντιμετωπίσουμε τα βάσανα που προέρχονται από τον έρωτα, εφ' όσον αυτά δεν μπορούν να εξαλειφθούν με κοινωνικές μεταρρυθμίσεις, ούτε καν με μια αλλαγή των συνηθειών μας. Τα βάσανα αυτά είναι ήδη προκαθορισμένα από κάποια βαθιά αισθήματα, θα μπορούσαμε να πούμε έμφυτα,

του ανθρώπου, και μεταβάλλονται, όποτε μεταβάλλονται, μόνο μέσω μιας βραδείας εξέλιξης και κατά τρόπο που δεν είμαστε σε θέση να προβλέψουμε.

Θέλουμε την ελευθερία. Θέλουμε οι άνδρες και οι γυναίκες να μπορούν να ερωτεύονται και να ενώνονται ελεύθερα, χωρίς άλλο κίνητρο εκτός από τον έρωτα, χωρίς καμία νομική, οικονομική και φυσική βία.

Η ελευθερία όμως, έστω και αν είναι η μοναδική λύση που μπορούμε και οφείλουμε να προτείνουμε, δεν επιλύει ριζικά το πρόβλημα, δεδομένου ότι για να ικανοποιηθεί ο έρωτας έχει ανάγκη από την συμφωνία δύο ελευθεριών, οι οποίες συχνά δεν εναρμονίζονται διόλου, και ότι η ελευθερία να κάνει κανείς ό,τι θέλει, δεν είναι παρά μια φράση κενή νοήματος, όταν κάποιος δεν μπορεί να θέλει κάτι.

Είναι πολύ εύκολο να πούμε: όταν ένας άνδρας και μια γυναίκα ερωτεύονται, ενώνονται, ενώ χωρίζουν όταν πάψουν να είναι ερωτευμένοι. Για να μπορέσει, ωστόσο, αυτή η αρχή να μετατραπεί σε πάγιο και γενικό κανόνα της ευτυχίας, θα πρέπει να ερωτεύονται και να παύουν να είναι ερωτευμένοι και οι δύο ταυτοχρόνως. Και αν κάποιος αγαπά χωρίς να αγαπιέται; Και αν κάποιος εξακολουθεί να αγαπά, ενώ ο άλλος δεν τον αγαπά πλέον και προσπαθεί να ικανοποιήσει κάποιο καινούργιο πάθος; Και αν κάποιος αγαπά ταυτοχρόνως περισσότερα τού ενός άτομα, τα οποία δεν μπορούν να συμβιβασθούν με μια τέτοια κατάσταση;

«Είμαι άσχημος», έλεγε κάποτε ένας φίλος. «Τί θα κάνω αν καμία δεν θέλει να μ' ερωτευθεί;» Όσο αστεία και αν ακούγεται μια τέτοια ερώτηση, δεν μπορεί κανείς να μην διακρίνει πίσω από αυτά τα λόγια κάποιες πραγματικές τραγωδίες.

Και κάποιος άλλος, ο οποίος αντιμετώπιζε το ίδιο πρόβλημα, μάς έλεγε: «Για την ώρα, όταν δεν μου προσφέρεται ο έρωτας, τον αγοράζω, έστω και αν είμαι αναγκασμένος να κάνω αιματηρές οικονομίες για να τα φέρω βόλτα. Τί θ' απογίνω, όταν δεν θα υπάρχουν κοινές γυναίκες;» Το ερώτημα είναι φρικτό, εφ' όσον αποκλύπτει την επιθυμία να υπάρχουν άνθρωποι οι οποίοι να εξωθούνται από την πείνα στην πορνεία. Είναι φρικτό, αλλά και συνάμα ...τρομερά ανθρώπινο.

Ορισμένοι ισχυρίζονται πως το φάρμακο θα μπορούσε να βρεθεί στην οριστική κατάργηση της οικογένειας· στην κατάργηση τού, λίγο-πολύ, μόνιμου σεξουαλικού ζεύγους, καθιστώντας έτσι τον έρωτα μια απλή φυσική πράξη, ή, καλύτερα, μεταμορφώνοντας τον -μέσω της σεξουαλικής ένωσης- σε ένα αίσθημα παρόμοιο με την φιλία, που θα αναγνωρίζει το δικαίωμα στις πολυγαμικές σχέσεις, στην ποικιλία, στην διατήρηση πολλών ερωτικών δεσμών ταυτοχρόνως. Και τα παιδιά; ...Παιδιά όλων. Μπορεί, λοιπόν, να καταργηθεί η οικογένεια; Θα πρέπει να ευχόμαστε κάτι τέτοιο; Πρώτα απ' όλα, θα πρέπει να παρατηρήσουμε ότι, παρά το καθεστώς της καταπίεσης και του ψεύδους που

κυριαρχούσε και εξακολουθεί να κυριαρχεί μέσα στην οικογένεια, αυτή αποτελούσε και εξακολουθεί να αποτελεί τον σημαντικότερο παράγοντα ανάπτυξης του ανθρώπου, εφ' όσον μέσα στα πλαίσια της οικογένειας ο άνθρωπος θυσιάζεται για τον άνθρωπο και ανταποδίδει το καλό με καλό, χωρίς να ζητά άλλη ανταμοιβή πέραν της αγάπης του συντρόφου και των παιδιών του.

Όμως μάς λένε πως από την στιγμή που θα εξαφανισθούν τα προβλήματα που γεννούν τα συμφέροντα, όλοι οι άνθρωποι θα είναι αδέρφια και θα αγαπούν ο ένας τον άλλον.

Οπωσδήποτε δεν θα μισεί ο ένας τον άλλον είναι βέβαιο ότι το αίσθημα της συμπάθειας και της αλληλεγγύης θα αναπτυσσόταν σε μεγάλο βαθμό και ότι το γενικό συμφέρον των ανθρώπων θα αναδεικνυόταν ως σημαντικός παράγων στον καθορισμό της συμπεριφοράς κάθε ατόμου.

Αυτό, ωστόσο, δεν είναι έρωτας. Το να αγαπάς όλο τον κόσμο μοιάζει με το να μην αγαπάς κανέναν. Ενίστε μπορούμε να βοηθάμε τον άλλον. Δεν μπορούμε όμως να κλαίμε για όλες τις δυστυχίες. Αυτό θα σημαίνει ότι θα περνούσαμε όλη την ζωή μας με δάκρυα. Πάντως, μια καρδιά που αντέχει το κλάμα της συμπόνιας, είναι η πιο γλυκιά παρηγοριά.

Οι στατιστικές των θανάτων και των γεννήσεων μπορεί να προσφέρουν κάποια ενδιαφέροντα στοιχεία τα οποία θα μάς επέτρεπαν να γνωρίσουμε τις

κοινωνικές ανάγκες. Στην καρδιά μας όμως δεν μπορούν να πουν τίποτε. Πρακτικά, μάς είναι εντελώς αδύνατον να θρηνούμε για κάθε άνθρωπο που πεθαίνει και να χαιρόμαστε για κάθε άνθρωπο που γεννιέται.

Και αν υποτεθεί πως δεν αγαπάμε κάποιον περισσότερο από τους άλλους, εάν δεν υπάρχει ένα και μόνο άτομο, για το οποίο να είμαστε περισσότερο διατεθειμένοι να θυσιάσουμε απ' ό,τι για τους άλλους, εάν δεν γνωρίζαμε άλλον έρωτα εκτός από αυτόν τον μέτριο, τον αφηρημένο, τον σχεδόν θεωρητικό, που μπορούμε να αισθανθούμε για τους πάντες, δεν θα ήταν η ζωή μας λιγότερο πλούσια, λιγότερο γόνιμη, λιγότερο όμορφη; Δεν θα μειώνονταν αυτές οι ωραιότερες παρορμήσεις της ανθρώπινης φύσης; Άραγε δεν θα ήμαστε στερημένοι από τις βαθύτερες απολαύσεις μας; Δεν θα ήμαστε πιο δυστυχισμένοι;

Κατά τα άλλα, ο έρωτας είναι αυτό που είναι! Όταν μας χτυπούν τα βέλη του έρωτα, νοιώθουμε την ανάγκη της επαφής, της αποκλειστικής κατοχής της αγαπημένης ύπαρξης.

Η ζήλια, με την καλύτερη δυνατή έννοια της λέξης, φαίνεται να αποτελεί -και γενικώς αποτελεί- μια αναπόφευκτη πραγματικότητα. Το γεγονός μπορεί να είναι θλιβερό, δεν μπορεί ωστόσο να αλλάξει κατά βούληση, ούτε καν κατά την βούληση εκείνου που βασανίζεται από την ζήλια.

Για μας ο έρωτας είναι ένα πάθος το οποίο από μόνο του γεννά τραγωδίες. Οποσδήποτε, αυτές οι τραγωδίες δεν θα μεταφράζονταν πλέον σε πράξεις βίαιες και κτηνώδεις, αν ο άνδρας και η γυναίκα διέθεταν το αίσθημα του σεβασμού της ελευθερίας του άλλου, αν διέθεταν αρκετή εξουσία πάνω στον ίδιο τον εαυτό τους, ώστε να αντιλαμβάνονται πως ένα κακό δεν θεραπεύεται με κάποιο άλλο μεγαλύτερο, και αν η κοινή γνώμη δεν ήταν τόσο ανεκτική απέναντι στα εγκλήματα πάθους, όσο είναι σήμερα. Παρ' όλα αυτά, οι τραγωδίες δεν θα ήταν λιγότερο οδυνηρές.

Όσο οι γυναίκες και οι άνδρες διαθέτουν τα αισθήματα που διαθέτουν -και μια αλλαγή στο οικονομικό και πολιτικό καθεστώς της κοινωνίας δεν μάς φαίνεται αρκετή για να τα μεταβάλει οριστικά- ο έρωτας, την ίδια στιγμή που θα προσφέρει μεγάλη χαρά, θα προξενεί και μεγάλο πόνο. Με την κατάργηση όλων των αιτίων που θα μπορούσαν να καταργηθούν, ο πόνος αυτός θα μπορούσε να μειωθεί ή να απαλυνθεί, η πλήρης εξαφάνιση του'όμως είναι αδύνατη.

Αποτελεί, άραγε, αυτή η διαπίστωση λόγο για να μην δεχθεί κάποιος τις ιδέες μας και να θελήσει να παραμείνει εκουσίως στην παρούσα κατάσταση; Εν προκειμένω, θα έμοιαζε με κάποιον ο οποίος, μη μπορώντας να αγοράσει πολυτελή ρούχα, θα προτιμούσε να κυκλοφορεί γυμνός, ή με κάποιον ο οποίος, μη μπορώντας να τρώει κάθε μέρα φασιανό, θα απαρνιόταν το

ψωμί, ή με έναν γιατρό ο οποίος, δεδομένων των αδυναμιών της σύγχρονης επιστήμης όσον αφορά ορισμένες ασθένειες, θα αρνιόταν να θεραπεύσει τις αρρώστιες που μπορούν να θεραπευθούν.

Ας καταργήσουμε την εκμετάλλευση ανθρώπου από άνθρωπο· ας καταπολεμήσουμε την κτηνώδη παρόρμηση του αρσενικού που πιστεύει πως πρέπει να κυριαρχεί πάνω στο θηλυκό· ας καταπολεμήσουμε τις θρησκευτικές, κοινωνικές και σεξουαλικές προκαταλήψεις· ας εξασφαλίσουμε σε όλους, άνδρες, γυναίκες και παιδιά, την ευημερία και την ελευθερία· ας διαδώσουμε την μόρφωση και, τότε, θα μπορέσουμε να αντιμετωπίσουμε την κατάσταση λογικά, εάν δεχθούμε ότι δεν θα υπάρχουν πλέον άλλα βάσανα, εκτός από εκείνα του έρωτα.

Εν πάση περιπτώσει, όσοι θα είναι άτυχοι στον έρωτα, θα μπορούν να βρουν άλλες απολαύσεις, εφ' όσον η κατάσταση δεν θα είναι όπως η σημερινή, στην οποία ο έρωτας και το αλκοόλ αποτελούν την μοναδική παρηγοριά του μεγαλύτερου μέρους της ανθρωπότητας.

Το Πρόγραμμά μας

1. Κατάργηση της ατομικής ιδιοκτησίας της γης, των πρώτων υλών και των εργαλείων της εργασίας, έτσι ώστε κανείς να μην μπορεί να ζει εκμεταλλευόμενος την εργασία των άλλων, και εξασφάλιση σε όλους τους ανθρώπους των μέσων για να παράγουν και να ζουν, να μπορούν να είναι πραγματικά ανεξάρτητοι και να ενώνονται ελεύθερα με τους υπόλοιπους συνανθρώπους τους, ενώπιον του κοινού συμφέροντος και σύμφωνα με τις ιδιαίτερες συμπάθειες τους.

2. Κατάργηση της κυβέρνησης και κάθε εξουσίας που κατασκευάζει νόμους και τους επιβάλλει στους υπόλοιπους ανθρώπους. Με άλλα λόγια: κατάργηση των μοναρχιών, των δημοκρατιών, των κοινοβουλίων, των στρατών, των αστυνομιών, των δικαστηρίων και όλων των άλλων θεσμών που διαθέτουν μέσα εξαναγκασμού.

3. Οργάνωση της κοινωνικής ζωής μέσω της εργασίας ελεύθερων ενώσεων και ομοσπονδιών παραγωγών και καταναλωτών, ιδρυόμενων και τροποποιούμενων σύμφωνα με την θέληση των μελών τους, καθοδηγούμενων από την επιστήμη και την εμπειρία και απαλλαγμένων από κάθε επιβολή η οποία δεν πηγάζει από φυσική αναγκαιότητα, και στις οποίες ο άνθρωπος θα συμμετέχει εθελοντικά, πεπεισμένος από την κατανόηση των αναπόφευκτων αναγκών του.

4. Εξασφάλιση των μέσων επιβίωσης, ανάπτυξης και ευημερίας στα παιδιά και σε όλους εκείνους οι οποίοι αδυνατούν να καλύψουν τις ανάγκες τους.

5. Αγώνας ενάντια στις θρησκείες και σε όλα τα ψεύδη, έστω και αν καλύπτονται πίσω από τον μανδύα της επιστήμης, και επιστημονική μόρφωση για όλους/όλες, μέχρι την ανώτερη βαθμίδα.

6. Αγώνας ενάντια στον πατριωτισμό. Κατάργηση των συνόρων, αδελφοποίηση όλων των λαών.

7. Αναδιοργάνωση της οικογένειας, ώστε αυτή απαλλαγμένη από κάθε νομικό δεσμό να είναι το αποτέλεσμα της πρακτικής του έρωτα.

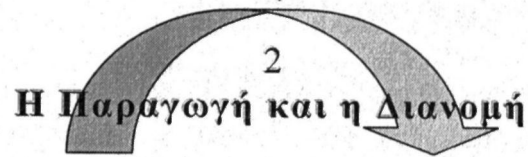
Ιδού ποιό είναι το ιδανικό μας.

Εκθέσαμε σε γενικές γραμμές ποιους στόχους επιδιώκουμε, το ιδανικό για το οποίο αγωνιζόμαστε.

(Ο Μαλατέστα έζησε και πέθανε σε κατάσταση πλήρους πνευματικής διάύγειας. Σε μας εναπόκειται να σταθούμε άξιοι της εμπιστοσύνης την οποία έτρεφε για το μέλλον της ανθρωπότητας, ανοίγοντας τον δρόμο προς την ελευθερία. Σκέψη, θέληση, δράση, ελευθερία, ένωση, έρωτας: αυτές είναι οι όψεις του ωραίου, μεγάλου, πλούσιου και λογικού αναρχικού οικοδομήματος του.

ΜαζΝετλώ)

Μετάφραση: Βασίλης Καραπλής

2 Η Παραγωγή και η Διανομή

Πρέπει να παράγουμε, λένε κυβέρνηση και αστοί.

Πρέπει να παράγουμε, λένε οι ρεφορμιστές.

Πρέπει να παράγουμε, λέμε κι εμείς (οι αναρχικοί).

Για ποιόν όμως να παράγουμε; Τί να παράγουμε; Και ποιοί είναι οι λόγοι για τους οποίους δεν παράγονται αρκετά;

Λένε ότι η επανάσταση δεν μπορεί να γίνει διότι η παραγωγή είναι ανεπαρκής και ότι θα διατρέχαμε τον κίνδυνο να λιμοκτονήσουμε.

Λέμε ότι η επανάσταση πρέπει να γίνει, ώστε να είμαστε σε θέση να παράγουμε, επιτρέποντας στο μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού να σταματήσει να ζει σε μια κατάσταση χρόνιας λιμοκτονίας.¹

...Ο Αρτούρο Λαμπριόλα, ο γνωστός Ιταλός αδιάλλακτος σοσιαλιστής, υποστήριζε, σε μια δημόσια συγκέντρωση, λίγο καιρό πριν, ότι «το επιτακτικό πρόβλημα το οποίο πρέπει να επιλυθεί δεν είναι εκείνο της διανομής του πλούτου, αλλά η ορθολογική οργάνωση της παραγωγής».

Αυτή είναι μια μείζων πλάνη η οποία πρέπει να εξετασθεί, διότι διακυβεύει τις ίδιες ακριβώς τις βάσεις της σοσιαλιστικής θεωρίας **Και** οδηγεί σε συμπεράσματα τα οποία κάθε άλλο παρά σοσιαλιστικά είναι.

¹ • *Πηγαϊιά Nova*, 7 Μαρτίου 1920.

Από τον Μάλθους και μετά, οι συντηρητικοί κάθε σχολής υποστηρίζουν ότι η ένδεια δεν προέρχεται από την άνιση κατανομή του πλούτου, αλλά από την περιορισμένη παραγωγικότητα ή από την ανεπαρκή ανθρώπινη φιλοπονία.

Ο σοσιαλισμός, από την άποψη της ιστορικής καταγωγής και της θεμελιώδους ουσίας του, αποτελεί την άρνηση αυτής της θέσης· είναι μια σαφής δήλωση ότι το κοινωνικό ζήτημα είναι, προ πάντων, ζήτημα κοινωνικής δικαιοσύνης, ένα ζήτημα διανομής.

Εάν η θέση την οποία υιοθετεί ο Λαμπριόλα ήταν αληθινή, θα ήταν λάθος να υποστηρίζεται πως ο ανταγωνισμός αφεντικών και εργατών δεν μπορεί να επιλυθεί, αφού οι εργάτες θα έβρισκαν μια λύση, λόγω του κοινού συμφέροντος αφεντικών και μισθωτών τάξεων από την αύξηση της ποσότητας των παραγομένων αγαθών τότε ο σοσιαλισμός θα ήταν εσφαλμένος, τουλάχιστον ως πρακτικό μέσον επίλυσης του κοινωνικού ζητήματος.²

Ένας σύντροφος και φίλος, ο Ρούντολφ Ρόκερ, αναφέρει: «Η διεθνοποίηση των πρώτων υλών (κάρβουνο, μεταλλεύματα, πετρέλαιο κ.λπ.) είναι ένας από τους σημαντικότερους όρους για την υλοποίηση του σοσιαλισμού και την απελευθέρωση της ανθρωπότητας από τα οικονομικά, πολιτικά και κοινωνικά δεσμά.»

Κατά την γνώμη μου, αυτό είναι λάθος, βαρύτατη πλάνη που θα μπορούσε να χρησιμεύσει στους εχθρούς

² • *Il Pensiero*, 16 Μαΐου 1905.

της επανάστασης για να παραλύσουν το λαϊκό κίνημα σε εκείνες τις χώρες οι οποίες, ενώ στερούνται συγκεκριμένων πρώτων υλών, θα μπορούσαν να βρεθούν σε μια δεδομένη ιστορική φάση σε καλύτερη θέση από άλλες για να ανατρέψουν το καπιταλιστικό σύστημα.

Αυτό ακριβώς συνέβη στην Ιταλία το 1920. Η ευτυχής συγκυρία κατέστησε εφικτή μια επανάσταση σοσιαλιστικού χαρακτήρα (χρησιμοποιούμε την λέξη *σοσιαλιστικός* υπό την πλέον ευρεία της έννοια), καθώς επίσης και σχετικά εύκολη. Εμείς οι αναρχικοί και οι συνδικαλιστές της Συνδικαλιστικής Ένωσης, επιστρατεύσαμε όλες μας τις δυνάμεις για να ωθήσουμε τις μάζες να αυτενεργήσουν, όμως το Σοσιαλιστικό Κόμμα, του οποίου τότε ηγούνται οι κομμουνιστές, και η Γενική Συνομοσπονδία Εργασίας (πολύ ισχυρότερη αριθμητικά, οργανωτικά και υλικά απ' ό,τι εμείς), ήταν αποφασισμένοι να εμποδίσουν κάθε είδους δράση, χρησιμοποιώντας κατά κόρον το επιχείρημα ότι στην Ιταλία στερούμεθα πρώτων υλών. Θυμάμαι στο Μιλάνο, κατά την διάρκεια μιας παθιασμένης συζήτησης, τον σοσιαλιστή γραμματέα του Συνδικάτου Χημικής Βιομηχανίας να διαμαρτύρεται: «Πώς περιμένετε να κάνετε μια επανάσταση; Δεν ξέρετε ότι δεν υπάρχουν αποθέματα καουτσούκ στην Ιταλία και ότι σε περίπτωση επανάστασης τίποτε δεν θα έφθανε σ' εμάς από το εξωτερικό;» Προφανώς, ο καλός αυτός σοσιαλιστής ήθελε να αναβάλει την έλευση του σοσιαλισμού μέχρις ότου δημιουργηθούν φυτείες καουτσούκ στην Ιταλία, ή μέχρις ότου

δεσμευθούν ξένες κυβερνήσεις να μάς στείλουν καουτσούκ παρά την επανάσταση!

Αυτές οι πρώτες ύλες είναι σαφώς πολύ χρήσιμες, αλλά ασφαλώς όχι αναγκαίες. Η ανθρωπότητα έζησε αμέτρητους αιώνες χωρίς ανθρακοποιημένη φυτική ύλη, χωρίς πετρέλαιο, χωρίς καουτσούκ, χωρίς μια τέτοια αφθονία μεταλλευμάτων, και *θα μπορούσε* να ζήσει χωρίς όλα αυτά σε συνθήκες δικαιοσύνης και ελευθερίας, δηλαδή στον σοσιαλισμό, δεδομένης βέβαια της ανθρώπινης κατανόησης και επιθυμίας γι' αυτές.

Το ζήτημα της διανομής των πρώτων υλών έχει προσλάβει τόσο μεγάλες διαστάσεις λόγω των καπιταλιστικών συμφερόντων που έχουν αναπτυχθεί γύρω τους. Οι καπιταλιστές των διαφόρων χωρών είναι εκείνοι οι οποίοι πλουτίζουν από την εκμετάλλευση των πρώτων υλών και πολεμούν μεταξύ τους για τα δικαιώματα* αντίπαλες δε κυβερνήσεις βρίσκουν τα μέσα ισχύος και εσόδων τους στα μονοπώλια που απολαμβάνουν οι ομόλογες τους.

Για τους εργάτες, η διαθεσιμότητα των υλών που καθιστούν την εργασία ευκολότερη και ικανοποιούν ορισμένες συγκεκριμένες ανάγκες, είναι πράγματι τόσο σπουδαία όσο πιστεύουν, έρχεται όμως δεύτερη, εν σχέσει προς το επιτακτικό αίτημα της δικαιοσύνης και της ελευθερίας.

Βεβαίως, όπως αναφέρει ο Ρόκερ, ο πλανήτης πρέπει να είναι ένα οικονομικό πεδίο διαθέσιμο σε όλους, τα αγαθά του οποίου πρέπει να απολαμβάνουν όλα τα ανθρώπινα όντα. Αυτό όμως θα συμβεί μετά και όχι πριν τον

θρίαμβο του σοσιαλισμού παντού. Επί του παρόντος, οι κυβερνήσεις, χάριν των δικών τους συμφερόντων και χάριν των αντίστοιχων χρηματιστών και καπιταλιστών τους, υποστηρίζουν τα μονοπώλια που έχουν-εξασφαλίσει μέσω της πάλης, ενώ είναι πιθανότερο να εμπλακούν σε πόλεμο παρά να παραιτηθούν από αυτά. Κοντολογίς, λοιπόν, η διεθνοποίηση του φυσικού πλούτου δεν αποτελεί προϋπόθεση, αλλά συνέπεια του σοσιαλισμού.³

Η τεχνητή έλλειψη αγαθών αποτελεί χαρακτηριστικό του καπιταλιστικού συστήματος, καθήκον δε της επανάστασης είναι να χρησιμοποιήσει ορθολογικά την γη και τα εργαλεία παραγωγής, προκειμένου να αυξήσει την παραγωγή σε σημείο που να ικανοποιεί πλήρως τις ανάγκες όλων.⁴

Εφ' όσον τα μέσα παραγωγής (γη, εργαλεία, κ.λπ.) ανήκουν σε λίγους ανθρώπους οι οποίοι τα χρησιμοποιούν υποχρεώνοντας άλλους ανθρώπους να εργάζονται προς όφελος τους, τούτο συνεπάγεται ότι η παραγωγή αυξάνεται στον βαθμό που αυξάνονται τα κέρδη των εργοδοτών, και μειώνεται τεχνητά, όταν η αυξημένη παραγωγή έχει ως αποτέλεσμα μικρότερα κέρδη. Με άλλα λόγια, ο εργοδότης περιορίζει την παραγωγή σε ό,τι μπορεί να πουλήσει αποκομίζοντας κέρδος, και την σταματά μόλις πάψει να αποκομίζει κέρδη, ή όταν οι προοπτικές για να γίνει κάτι τέτοιο φαντάζουν μακρινές. Κι έτσι, η οικονομική ζωή της κοινωνίας στο σύνολο της, δεν πηγάζει

³ *Il Risveglio*, 16 Μαΐου 1931.

⁴ *Il Risveglio*, 30 Δεκεμβρίου 1922.

από την αναγκαιότητα της ικανοποίησης των αναγκών όλων, αλλά από τα συμφέροντα των εργοδοτών και από τον ανταγωνισμό στον οποίο έχουν εμπλακεί. Εξ ου και η περιορισμένη παραγωγή προκειμένου να κρατήσουν τις τιμές υψηλές· εξ ου και το φαινόμενο της ανεργίας, ακόμη και όταν οι ανάγκες είναι επιτακτικές· εξ ου και η ακαλλιέργητη ή η υπερεντατικά καλλιεργούμενη γη· εξ ου η ένδεια και η εξάρτηση της πλειονότητας των εργατών.

Υπό τέτοιες συνθήκες, πώς είναι δυνατόν να παράγουμε εν αφθονία για τον καθένα;⁵

Υπάρχουν πολλοί αναρχικοί, μεταξύ των οποίων και ορισμένοι από τους πλέον εξέχοντες, οι οποίοι διαδίδουν την ιδέα ότι η ποσότητα των παραχθέντων και συσσωρευμένων σε αποθήκες και σιταποθήκες αγαθών είναι τόσο τεράστια, ώστε δεν θα χρειαζόταν παρά να αντλήσουμε από τις αποθήκες αυτές για να ικανοποιηθούν πλήρως οι ανάγκες και οι επιθυμίες όλων, χωρίς να μας απασχολούν τα προβλήματα της εργασίας και της παραγωγής για πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα. Και, φυσικά, βρήκαν ανθρώπους πρόθυμους να τους πιστέψουν. Οι άνθρωποι είναι επιρρεπείς στο να υπακούουν σε μια τάση αποφυγής του μόχθου και των κινδύνων. Όπως ακριβώς οι σοσιαλδημοκράτες βρήκαν σημαντική υποστήριξη μέσα στις μάζες, όταν προσπάθησαν να αποδείξουν ότι αρκούσε να ρίξεις ένα κομμάτι χαρτί στην κάλπη για να χειραφετηθείς, έτσι και κάποιοι αναρχικοί προσέλκυσαν άλλες

⁵ *Umanità Nova*, 7 Μαρτίου 1920.

μάζες, διαβεβαιώνοντας τις ότι το μόνο που χρειαζόταν ήταν ένας επικός αγώνας μιας μέρας, προκειμένου να απολαύσουν, άκοπα ή με ελάχιστη προσπάθεια, τον παράδεισο της αφθονίας σε μια κατάσταση ελευθερίας.

Λοιπόν, αυτό είναι ακριβώς το αντίθετο της αλήθειας. Οι καπιταλιστές υποχρεώνουν άλλους να παράγουν για να πωλούν οι ίδιοι αποκομίζοντας κέρδος, και, συνεπώς, σταματούν την παραγωγή αμέσως μόλις δουν ότι τα κέρδη τους μειώνονται ή εκμηδενίζονται. Γενικώς θεωρούν πλεονεκτικότερο το να διατηρούν τις αγορές σε μια κατάσταση σχετικής έλλειψης· τούτο δε αποδεικνύεται από το γεγονός ότι μια κακή σοδειά μπορεί να καταλήξει σε μειωμένη προσφορά ή ακόμη και σε παντελή έλλειψη αγαθών. Μπορεί λοιπόν να υποστηριχθεί ότι η μεγαλύτερη ζημιά που προκαλείται από το καπιταλιστικό σύστημα, δεν είναι τόσο η στρατιά των παρασίτων που συντηρεί, όσο τα εμπόδια που υψώνει στον δρόμο της παραγωγής χρήσιμων εμπορευμάτων. Οι πεινασμένοι και οι ρακένδυτοι μένουν άφωνοι καθώς περνούν μπροστά από τα γεμάτα με κάθε είδους αγαθά καταστήματα- αλλά αν δοκιμάζατε να μοιράσετε αυτόν τον πλούτο σε όλους τους ενδεείς, τότε θα βλέπατε πόσο μικρό θα ήταν το μερίδιο του καθενός!

Ο σοσιαλισμός, η επιθυμία για τον σοσιαλισμό, υπό την ευρεία έννοια του όρου, εμφανίζεται ως ένα πρόβλημα διανομής, στον βαθμό που δεν είναι παρά το θέαμα της ένδειας των εργατών εν συγκρίσει προς τις ανέσεις και την πολυτέλεια των παρασίτων, και η ηθική εξέγερση

ενάντια στην κραυγαλέα κοινωνική αδικία η οποία έχει οδηγήσει τα θύματα και όλους τους ευαίσθητους ανθρώπους να επιδιώκουν και να υποστηρίζουν καλύτερους τρόπους συμβίωσης στην κοινωνία. Ωστόσο η επίτευξη του σοσιαλισμού -αναρχικού ή εξουσιαστικού, μπουτσελιστικού* ή ατομικιστικού κ.ά.- είναι, προ παντός, πρόβλημα παραγωγής. Όταν δεν υπάρχουν αγαθά, είναι άωφελο να αναζητάμε τον καλύτερο τρόπο διανομής τους, και όταν οι άνθρωποι ξεπέφτουν τόσο ώστε να ερίζουν για μια μπουκιά ψωμί, τότε τα αισθήματα της αγάπης και της αδελφοσύνης κινδυνεύουν να συντριβούν από τον κτηνώδη αγώνα για την επιβίωση.

Σήμερα, ευτυχώς, τα μέσα παραγωγής αφθονούν. Η εκμηχάνιση, η επιστήμη και η τεχνολογία έχουν εκατονταπλασιάσει την παραγωγική δυνατότητα της ανθρώπινης εργασίας. Ωστόσο, πρέπει κανείς να εργάζεται, και για να το κάνει αυτό πρακτικά, πρέπει να διαθέτει την τεχνογνωσία: το πώς να εκτελεί και να οργανώνει μια εργασία με τον οικονομικότερο τρόπο.

Εάν οι αναρχικοί θέλουν να δράσουν αποτελεσματικά στην διαπάλη με τα διάφορα πολιτικά κόμματα, πρέπει να μελετήσουν εις βάθος -ο καθένας τον κλάδο με τον οποίο είναι περισσότερο εξοικειωμένος- όλα τα θεωρητικά και

Σ.τ.Μ. Σύλληψη του Προυντόν η οποία έχει ως βάση μια κοινωνία αποτελούμενη από ανεξάρτητες οικονομικές μονάδες, στην οποία όλοι οι άνθρωποι θα μοιράζονται δίκαια την εργασία και την παραγωγή των αναγκών για την ζωή τους αγαθών η ανταλλακτική αξία των αγαθών θα καθορίζεται βάσει της απαιτούμενης για την παραγωγή τους εργασίας.

πρακτικά προβλήματα που σχετίζονται με την πρακτική εργασία.⁶

Δεν πρέπει να λησμονούμε ότι την επαύριον της επανάστασης θα βρεθούμε αντιμέτωποι με τον κίνδυνο της πείνας. Αυτός, ωστόσο, δεν είναι λόγος για να αναβάλουμε την επανάσταση, διότι η κατάσταση της παραγωγής -με ελάχιστονες παραλλαγές- θα παραμείνει η ίδια, στο μέτρο που θα εξακολουθεί να υπάρχει το καπιταλιστικό σύστημα.

Όμως για μας είναι ένας λόγος προκειμένου να επικεντρώσουμε την προσοχή μας στο πρόβλημα και στο πώς, σε μια επαναστατική κατάσταση, θα αποφύγουμε οποιαδήποτε σπατάλη, κηρύσσοντας την ανάγκη μείωσης της κατανάλωσης στο ελάχιστο και λαμβάνοντας άμεσα μέτρα για την αύξηση της παραγωγής, ιδίως των τροφίμων.⁷

Την ίδια ακριβώς την στιγμή της επανάστασης, αμέσως μόλις επιτευχθεί η ήττα της αστικής στρατιωτικής δύναμης, πρέπει να θέσουμε σε εφαρμογή, μέσω της ελεύθερης πρωτοβουλίας όλων των εργατικών οργανώσεων, όλων των αγωνιστικών ομάδων και όλων των εθελοντών του επαναστατικού κινήματος, την απαλλοτρίωση και την κοινωνικοποίηση όλου του υφιστάμενου πλούτου, και να προχωρήσουμε, χωρίς καθυστέρηση, στην οργάνωση της διανομής και την αναδιοργάνωση της παραγωγής, σύμφωνα με τις ανάγκες και τις επιθυμίες των διαφόρων περιοχών, κοινοτήτων και ομάδων, φθάνοντας έτσι,

⁶ *Pensiero e Volontà*, 1 Μαΐου 1924.

⁷ *Umanità Nova*, 4 Οκτωβρίου 1922.

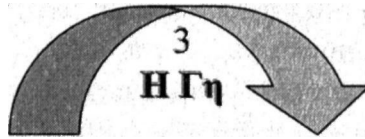
υπό την ώθηση της ιδέας και των αναγκών, στην συνεννόηση, στις συμφωνίες και στις αποφάσεις που χρειάζονται για την συνέχιση της ζωής της κοινωνίας.

Η παραγωγή και η διανομή πρέπει να είναι ελεγχόμενες, δηλαδή πρέπει να εξακριβώσουμε ποιά εμπορεύματα χρειάζονται και σε ποιά ποσότητα, πού χρειάζονται και ποιά μέσα διαθέτουμε για να τα παράγουμε και να τα διανείμουμε. Ο Κόλομερ υποστηρίζει ότι «στην αναρχία, το άτομο είναι εκείνο που καθορίζει την παραγωγή και την κατανάλωση σύμφωνα με τις ανάγκες και τις ικανότητες του»· εάν όμως το σκεπτόταν λίγο περισσότερο, θα αντιλαμβανόταν ότι λέει ανοησίες. Εφ' όσον ένα άτομο δεν μπορεί να παράγει μόνο του όλα όσα χρειάζεται και πρέπει να ανταλλάσσει τα προϊόντα του με εκείνα άλλων, είναι απαραίτητο ο καθένας να γνωρίζει όχι μόνο τί μπορεί να παράγει και τί απαιτεί, αλλά να έχει και επίγνωση των αναγκών και των ικανοτήτων των άλλων.⁸ Η ελευθερία και η εργασία αποτελούν τις προϋποθέσεις του σοσιαλισμού (αναρχικού, κομμουνιστικού κ.ο.κ.), όπως ακριβώς αποτελούν και τις προϋποθέσεις κάθε ανθρώπινης προόδου.¹⁰

⁸ *Umanità Nova*, 9 Μαΐου 1920.

⁹ *Il Risveglio*, 30 Δεκεμβρίου 1922.

¹⁰ *Pensiero e Volontà*, 25 Αυγούστου 1926.

Το πρόβλημα της γης είναι ίσως το σοβαρότερο και πλέον απειλητικό πρόβλημα που θα πρέπει να επιλύσει η επανάσταση. Από την άποψη της δικαιοσύνης (της αφηρημένης δικαιοσύνης, η οποία περιέχεται στην ρήση *στον καθένα ό,τι του ανήκει*), η γη ανήκει σε όλους και πρέπει να είναι στην διάθεση οποιουδήποτε θέλει να την δουλέψει με όποιο μέσο και αν προτιμά, είτε ατομικά είτε σε μικρές ή μεγάλες ομάδες, προς ίδιον όφελος ή για λογαριασμό της κοινότητας.

Όμως η δικαιοσύνη δεν είναι αρκετή για να διασφαλίσει την πολιτισμένη ζωή, και αν αυτή δεν είναι εναρμονισμένη, σχεδόν εξισορροπημένη, με το πνεύμα αδελφοσύνης, με την συνείδηση της ανθρώπινης αλληλεγγύης, τότε οδηγεί, μέσω του αγώνα τού καθενός εναντίον όλων, στην υποταγή και στην εκμετάλλευση των ηττημένων, δηλαδή στην αδικία σε όλες τις κοινωνικές σχέσεις.

Στον καθένα ό,τι του ανήκει. Δικό του πρέπει να είναι το μερίδιο που αντιστοιχεί στον καθένα: από τον φυσικό και από τον συσσωρευμένο πλούτο των προγενέστερων γενεών, συν ό,τι παράγει με τις δικές του προσπάθειες. Πώς όμως διαιρείς δίκαια τον φυσικό πλούτο και πώς καθορίζεις, μέσα στην πολυπλοκότητα της πολιτισμένης ζωής και στην περίπλοκη παραγωγική διαδικασία, ποιά είναι η παραγωγή ενός ατόμου; Πώς, επίσης, μπορεί να

εκτιμήσει κανείς την αξία των προϊόντων για τους σκοπούς της ανταλλαγής;

Εάν κανείς έχει ως αφετηρία την αρχή *ο καθένας για τον εαυτό του*, είναι ουτοπικό να ελπίζει για δικαιοσύνη, και το να αξιώνει κάτι τέτοιο είναι υποκρισία, ίσως ασυνείδητη, η οποία χρησιμεύει στο να συγκαλύπτει τον ευτελέστερο εγωισμό, την επιθυμία για κυριαρχία και την απληστία κάθε ατόμου.

Ο κομμουνισμός, λοιπόν, φαίνεται ως η μόνη εφικτή λύση, το μόνο σύστημα που βασίζεται στην φυσική αλληλεγγύη που συνδέει όλους τους ανθρώπους, και μόνο μια επιθυμητή αλληλεγγύη που τους συνδέει αδελφικά, μπορεί να εναρμονίσει τα συμφέροντα όλων και να χρησιμεύσει ως βάση μιας κοινωνίας η οποία θα εγγυάται στον καθένα την μεγαλύτερη δυνατή ευημερία και ελευθερία.

Όσον αφορά το ζήτημα της κυριότητας και της αξιοποίησης της γης, τούτο καθίσταται ακόμη σαφέστερο. Εάν όλες οι καλλιεργήσιμες εκτάσεις ήταν εξίσου εύφορες, σε εξίσου καλή κατάσταση και θέση για τον σκοπό του οργάνωματος, θα μπορούσε κανείς να φαντασθεί μια διαίρεση της γης σε ίσα μερίδια για κάθε εργάτη ο οποίος θα εργαζόταν, εν συνεχεία, σε συνεργασία με άλλους, εάν και όπως θα το επιθυμούσε, χάριν της παραγωγής.

Όμως οι συνθήκες της γονιμότητας, η κατάσταση και η θέση της καλλιεργήσιμης γης, είναι τόσο διαφορετικές, ώστε είναι αδύνατον να σκεφθεί κανείς με όρους μιας ίσης διανομής. Μια κυβέρνηση, εθνικοποιώντας και ενοικιάζοντας την γη σε εργάτες γης, θα μπορούσε,

θεωρητικώς, να επιλύσει το πρόβλημα μέσω ενός φόρου ο οποίος θα αποδιδόταν στο κράτος, κάτι που οι οικονομολόγοι ονομάζουν *οικονομική ανταπόδοση* (δηλαδή, την πλεονάζουσα ποσότητα που παράγει ένα καλό χωράφι, εν σχέσει προς ένα μειονεκτικότερο, δεδομένης της ίδιας ποσότητας εργασίας). Πρόκειται για το σύστημα που πρότεινε ο Αμερικανός Χένρυ Τζωρτζ. Ωστόσο, αμέσως διαπιστώνει κανείς ότι ένα τέτοιο σύστημα προϋποθέτει την συνέχιση της αστικής τάξης πραγμάτων, πέραν της αυξανόμενης εξουσίας του κράτους και της κυβερνητικής και γραφειοκρατικής εξουσίας τις οποίες θα έχει να αντιμετωπίσει. Για μας, λοιπόν, που ούτε θέλουμε κυβέρνηση, ούτε πιστεύουμε ότι η ατομική κατοχή της καλλιεργήσιμης γης είναι δυνατή ή επιθυμητή -από οικονομική ή ηθική άποψη- η μόνη λύση είναι ο κομμουνισμός και γι' αυτόν τον λόγο είμαστε κομμουνιστές.

Όμως ο κομμουνισμός πρέπει να είναι εθελοντικός, ελεύθερα επιθυμητός και αποδεκτός, διότι εάν αντ' αυτού επιβληθεί, θα γεννήσει την πλέον τερατώδη τυραννία η οποία θα έχει ως αποτέλεσμα την επιστροφή στον αστικό ατομικισμό.

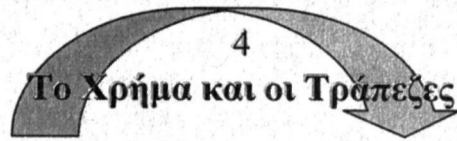
Ενώ, λοιπόν, περιμένουμε από τον κομμουνισμό να επιδείξει, δια του παραδείγματος τέτοιων εξ αρχής οργανωμένων κολλεκτίβων, τα πλεονεκτήματα του και να είναι επιθυμητός από όλους, ποιο είναι το πρακτικό αγροτικό μας πρόγραμμα, το οποίο θα τεθεί σε εφαρμογή μόλις γίνει η επανάσταση;

Μόλις αφαιρεθεί από την ιδιοκτησία η νομική προστασία της, οι εργάτες θα πρέπει να πάρουν στην κατοχή τους όλη την γη την οποία δεν καλλιεργούν άμεσα, με τα ίδια τους τα χέρια οι σημερινοί ιδιοκτήτες: θα πρέπει να δημιουργήσουν ενώσεις και να οργανώσουν την παραγωγή, χρησιμοποιώντας όλες τις ικανότητες και τις τεχνικές δεξιότητες όσων ήταν πάντοτε εργάτες, καθώς επίσης και εκείνες των πρώην αστών, οι οποίοι, έχοντας απαλλοτριωθεί και μη όντας πλέον σε θέση να ζουν από την εργασία των άλλων, θα γίνουν και αυτοί εξ ανάγκης εργάτες. Γρήγορα θα συναφθούν συμφωνίες με τις ενώσεις των βιομηχανικών εργατών για την ανταλλαγή των αγαθών, είτε επί κομμουνιστικής βάσεως, είτε σύμφωνα με τα διαφορετικά κατά τόπους κριτήρια.

Εν τω μεταξύ, όλα τα αποθέματα τροφίμων θα απαλλοτριωθούν από τον εξεγερμένο λαό και η διανομή στις διάφορες περιοχές και στα άτομα θα οργανωθεί μέσω της πρωτοβουλίας των επαναστατικών ομάδων. Σπόροι, λιπάσματα, αγροτικές μηχανές και υποζύγια θα παρασχεθούν στους εργάτες γης, καθώς και ελεύθερη πρόσβαση στην γη σε οποιονδήποτε επιθυμεί να την δουλέψει.

Απομένει το πρόβλημα των ιδιοκτητών αγροτών. Εάν αρνηθούν να ενώσουν τις δυνάμεις τους με τους άλλους, ουδείς λόγος συντρέχει να τους ταλαιπωρούμε, στο μέτρο που εργάζονται οι ίδιοι και δεν εκμεταλλεύονται την εργασία άλλων... Τα μειονεκτήματα και το ουσιαστικά

ανέφικτο της απομονωμένης εργασίας, σύντομα θα τους ωθούσαν προς την τροχιά της συλλογικότητας.¹

Είναι λάθος να πιστεύουμε, όπως ορισμένοι, ότι οι τράπεζες αποτελούν, ή είναι βασικά, ένα μέσο διευκόλυνσης των ανταλλαγών· είναι ένα μέσο κερδοσκοπίας επί των ανταλλαγών και των νομισμάτων, επένδυσης κεφαλαίου και τοκοφορίας του, και εκπλήρωσης άλλων τυπικά καπιταλιστικών λειτουργιών, οι οποίες θα εξαφανισθούν μόλις θριαμβεύσει η αρχή ότι κανένας δεν έχει το δικαίωμα ή την δυνατότητα να εκμεταλλεύεται την εργασία των άλλων.

Ότι κατά την μετεπαναστατική περίοδο, περίοδο αναδιοργάνωσης και μετάβασης, μπορεί να υπάρχουν «υπηρεσίες συγκέντρωσης και διανομής του κεφαλαίου των συλλογικών επιχειρήσεων», ότι μπορεί να υπάρχουν ή όχι τίτλοι στους οποίους θα καταγράφεται η εργασία την οποία επιτελεί κάποιος και η ποσότητα των αγαθών που δικαιούται, είναι κάτι το οποίο θα πρέπει να περιμένουμε για να δούμε πώς θα το επιλύσουμε, ή, μάλλον, είναι ένα πρόβλημα που θα έχει πολλές και ποικίλες λύσεις, σύμφωνα με το σύστημα παραγωγής και διανομής το οποίο θα επικρατήσει στις διάφορες περιοχές και ανάμεσα στις

¹ *Umanità Nova*, 15 Μαΐου 1920.

πολλές, φυσικές και τεχνητές, ομαδοποιήσεις που θα υπάρχουν.

Εκείνο το οποίο εγώ θεωρώ βασικό είναι ότι θα πρέπει όλο το χρήμα που όντως κυκλοφορεί, οι βιομηχανικές μετοχές, οι τίτλοι ιδιοκτησίας, τα κυβερνητικά ομόλογα και όλοι οι άλλοι τίτλοι που αντιπροσωπεύουν το δικαίωμα και το μέσο να ζει κανείς από την εργασία των άλλων, να απαξιωθούν αμέσως, καθώς επίσης και να καταστραφούν, στο μέτρο που μπορεί να γίνει κάτι τέτοιο.¹

Στους αναρχικούς κύκλους, συνηθίζεται να δίδεται μια απλοϊκή λύση στο πρόβλημα του χρήματος· υποστηρίζεται ότι πρέπει να καταργηθεί, και αυτή θα ήταν όντως η λύση, εάν αυτό ήταν πρόβλημα μιας αναρχικής κοινωνίας ή μιας υποθετικής επανάστασης η οποία θα γινόταν τα επόμενα εκατό χρόνια, υποθέτοντας πάντοτε ότι οι μάζες θα μπορούσαν να γίνουν αναρχικές και κομμουνιστικές προτού αλλάξουν ριζικά από μια επανάσταση οι συνθήκες μέσα στις οποίες ζούμε.

Όμως σήμερα το πρόβλημα περιπλέκεται με έναν εντελώς διαφορετικό τρόπο. Το χρήμα αποτελεί ένα πανίσχυρο όπλο εκμετάλλευσης και καταπίεσης, αλλά είναι και το μόνο μέσον (εκτός από την πλέον τυραννική δικτατορία ή την πλέον ειδυλλιακή συμφωνία) το οποίο έχει έως τώρα επινοήσει η ανθρώπινη διάνοια για να ρυθμίζει αυτομάτως την παραγωγή και την διανομή.

¹ *Umanità Nova*, 18 Απριλίου 1922.

Επί του παρόντος, αντί να ασχολείται κανείς με την κατάργηση του χρήματος, θα έπρεπε μάλλον να αναζητά έναν τρόπο για να εξασφαλίσει ότι το χρήμα θα αντιπροσωπεύει πραγματικά την χρήσιμη εργασία την οποία επιτέλεσαν οι κάτοχοι του...

Ας υποθέσουμε ότι μια επιτυχής εξέγερση πραγματοποιείται αύριο. Αναρχία ξεαναρχία, οι άνθρωποι πρέπει να συνεχίσουν να τρώνε και να φροντίζουν για όλες τις βασικές ανάγκες τους. Οι μεγάλες πόλεις πρέπει να εφοδιάζονται ως είθισται με τα αναγκαία λίγο-πολύ αγαθά.

Εάν οι αγρότες, οι μεταφορείς κ.ά., αρνηθούν να προμηθεύσουν δωρεάν αγαθά και υπηρεσίες, και απαιτήσουν πληρωμή εις χρήμα, λόγω τού ότι αυτό έχουν συνηθίσει να θεωρούν ως πραγματικό πλούτο, τί θα κάνουμε; Θα τους υποχρεώσουμε δια της βίας; Τότε αποχαιρετήστε τον αναρχισμό και οποιαδήποτε ενδεχομένη αλλαγή προς το καλύτερο. Ας χρησιμεύσει ως δίδαγμα η ρωσική εμπειρία.

Τότε λοιπόν, τί κάνουμε; Οι σύντροφοι αποκρίνονται γενικώς ως εξής: ασφαλώς οι αγρότες θα κατανοήσουν τα πλεονεκτήματα του κομμουνισμού ή έστω της άμεσης ανταλλαγής αγαθών με αγαθά.

Όλα αυτά είναι καλά, αλλά βεβαίως δεν γίνονται μέσα σε μια μέρα, ούτε οι άνθρωποι μπορούν να μείνουν χωρίς φαγητό, ούτε καν για μια μέρα. Δεν σκόπευα να προτείνω λύσεις [στην συνάντηση της Μπιέν]. Αυτό που όντως θέλω να κάνω είναι να επισύρω την προσοχή των συντρόφων στα σημαντικότερα προβλήματα που θα

αντιμετωπίσουμε μέσα στην πραγματικότητα ενός επαναστατικού αύριου.²

Οι αντίπαλοι μας, ιδιοτελείς υπερασπιστές του συστήματος, συνηθίζουν να λένε, προκειμένου να υπερασπίσουν το δικαίωμα στην ατομική ιδιοκτησία, ότι αυτό αποτελεί συνθήκη και εγγύηση της ελευθερίας.

Συμφωνούμε μαζί τους. Μήπως διαρκώς δεν επαναλαμβάνουμε ότι ο φτωχός είναι δούλος; Τότε, γιατί είναι αντίπαλοι μας;

Ο λόγος είναι σαφής και συνίσταται στο ότι, στην πραγματικότητα, η ιδιοκτησία την οποία υπερασπίζονται είναι η καπιταλιστική ιδιοκτησία, δηλαδή ιδιοκτησία η οποία επιτρέπει σε ορισμένους να ζουν από την εργασία των άλλων, και η οποία, επομένως, προϋποθέτει μια τάξη απόκληρων, ακτημόνων, αναγκασμένων να πωλούν στους ιδιοκτήτες την εργατική τους δύναμη λιγότερο από όσο αξίζει...¹

Ο κύριος λόγος της βάρβαρης εκμετάλλευσης της φύσης αλλά και των δεινών των εργατών, των ανταγωνισμών και των κοινωνικών αγώνων, είναι το *δικαίωμα στην ιδιοκτησία* που παρέχει στους ιδιοκτήτες της γης, των

² *Umanità Nova*, 7 Οκτωβρίου 1922.

¹ *Il Risveglio*, 30 Νοεμβρίου 1929.

πρώτων υλών και όλων των μέσων παραγωγής, την δυνατότητα να εκμεταλλεύονται την εργασία των άλλων και να οργανώνουν την παραγωγή **Όχι** χάριν της ευημερίας του συνόλου, αλλά για να εξασφαλίσουν ένα μέγιστο κέρδος στον εαυτό τους.

Η ιδιοκτησία συνεπώς πρέπει να καταργηθεί.²

Η αρχή χάριν της οποίας πρέπει να παλέψουμε και ως προς την οποία δεν μπορούμε να συμβιβασθούμε, είτε νικήσουμε είτε ηττηθούμε, είναι ότι όλοι, πρέπει να κατέχουν τα μέσα παραγωγής, προκειμένου να εργάζονται χωρίς να υποτάσσονται στην καπιταλιστική εκμετάλλευση, μικρή ή μεγάλη. Η κατάργηση της ατομικής ιδιοκτησίας, με την κυριολεκτική σημασία της λέξης, θα έρθει, εάν έρθει, από την πίεση των περιστάσεων, από τα απτά πλεονεκτήματα της κομμουνιστικής διεύθυνσης και από το αναπτυσσόμενο πνεύμα αδελφοσύνης. Αλλά εκείνο που πρέπει να καταστραφεί αμέσως, ακόμη και βιαίως εάν χρειασθεί, είναι η *καπιταλιστική ιδιοκτησία*, το γεγονός δηλαδή ότι λίγοι ελέγχουν τον φυσικό πλούτο και τα εργαλεία παραγωγής και μπορούν να υποχρεώνουν τους άλλους να εργάζονται γι' αυτούς.

Ένας επιβεβλημένος κομμουνισμός θα ήταν η απεχθέστερη τυραννία που θα μπορούσε να συλλάβει ο ανθρώπινος νους. Ο δε ελεύθερος και εθελούσιος κομμουνισμός δεν είναι παρά καθαρή ειρωνεία, εάν δεν έχει κανείς το δικαίωμα και την δυνατότητα να ζει σε ένα

διαφορετικό καθεστώς, κολλεκτιβιστικό, μπουτουελιστικό ή ατομικιστικό κατά το δοκούν, πάντοτε όμως υπό την προϋπόθεση ότι δεν υφίσταται καμία καταπίεση ή εκμετάλλευση των άλλων.

Ο αγρότης, λοιπόν, είναι ελεύθερος να καλλιεργήσει το χωράφι του μόνος του, εάν το επιθυμεί· ο υποδηματοποιός είναι ελεύθερος να συνεχίσει να εργάζεται στο εργαστήριο του και ο σιδηρουργός στο μικρό σιδηρουργείο του. Απομένει να δούμε αν, αδυνατώντας να βρουν βοήθεια ή ανθρώπους για να εκμεταλλευθούν -και δεν θα έβρισκαν κανέναν, διότι ουδείς, έχοντας ένα δικαίωμα επί των μέσων παραγωγής και όντας ελεύθερος να εργασθεί μόνος του ή ως ίσος ανάμεσα σε άλλους στις μεγάλες παραγωγικές οργανώσεις, θα ήθελε να τον εκμεταλλεύεται ένας μικρός εργοδότης- έλεγα λοιπόν, απομένει να δούμε αν αυτοί οι απομονωμένοι εργάτες θα θεωρήσουν βολικότερο να συνδεθούν με άλλους, εντασσόμενοι εκουσίως σε κάποια από τις υφιστάμενες κοινότητες.

Η καταστροφή των τίτλων ιδιοκτησίας δεν θα έβλαπτε τον ανεξάρτητο εργάτη, του οποίου ο πραγματικός τίτλος είναι η ικανότητα του και η εργασία την οποία επιτελεί.

Αυτό που μάς ενδιαφέρει είναι η καταστροφή των τίτλων των ιδιοκτητών, οι οποίοι εκμεταλλεύονται την εργασία των άλλων και, προ πάντων, η απαλλοτρίωση τους για να περιέλθουν όντως η γη, τα κτήρια, τα εργοστάσια και όλα τα μέσα παραγωγής σε εκείνους οι οποίοι επιτελούν την εργασία.

² *Umanità Nova*, 10 Μαΐου 1922.

Είναι αυτονόητο ότι οι πρώην ιδιοκτήτες δεν θα έχουν παρά να συμμετέχουν στην παραγωγή, με όποιον τρόπο μπορούν, για να θεωρούνται ίσοι με όλους τους άλλους εργάτες.³

Η ιδιοκτησία [κατά την επαναστατική περίοδο] θα πρέπει να είναι ατομική ή συλλογική; Και η κολλεκτίβα, η οποία θα έχει στην διάθεση της τα κοινά αγαθά, θα είναι η τοπική ομάδα, η λειτουργική ομάδα, η βασιζόμενη στην πολιτική συγγένεια ομάδα, η οικογενειακή ομάδα -θα αποτελείται από ολόκληρο τον πληθυσμό ενός έθνους *συνολικά* και, τελικώς, από όλη την ανθρωπότητα;

Ποιες μορφές θα προσλάβουν η παραγωγή και η διανομή; Θα είναι ο θρίαμβος του *κομμουνισμού* (συνεργατική παραγωγή και ελεύθερη κατανάλωση για όλους), του *κολλεκτιβισμού* (συλλογική παραγωγή και διανομή των αγαθών βάσει της εργασίας που επιτελεί κάθε άτομο), του *ατομικισμού* (στον καθένα ξεχωριστά η ατομική ιδιοκτησία των μέσων παραγωγής και η απόλαυση όλων των προϊόντων της εργασίας του), ή άλλων σύνθετων μορφών τις οποίες θα υποδείξουν το ατομικό συμφέρον και το κοινωνικό ένστικτο, φωτισμένα από την εμπειρία;

Πιθανώς, κάθε εφικτή μορφή κατοχής και αξιοποίησης των μέσων παραγωγής και κάθε τρόπος διανομής των προϊόντων, θα δοκιμασθούν ταυτοχρόνως σε μια ή πολλές περιοχές, συνδυαζόμενα και τροποποιούμενα μέχρις ότου

η εμπειρία δείξει ποιά μορφή ή μορφές είναι η καταλληλότερη ή οι καταλληλότερες.

Εν τω μεταξύ... η ανάγκη να μην διακοπεί η παραγωγή και η αδυναμία αναστολής της κατανάλωσης των αναγκαίων προς το ζην, θα καταστήσουν απαραίτητη την λήψη αποφάσεων για την συνέχιση της καθημερινής ζωής παράλληλα με την συνέχιση της απαλλοτρίωσης. Θα πρέπει να κάνουμε ό,τι καλύτερο μπορούμε, στο μέτρο δε που θα εμποδίζεται η δημιουργία και η εδραίωση νέων προνομίων, θα υπάρχει χρόνος για να βρεθούν οι καλύτερες λύσεις.

Ποιά είναι κατά την γνώμη μου η καλύτερη λύση την οποία θα έπρεπε κανείς να προσπαθεί να προσεγγίσει;

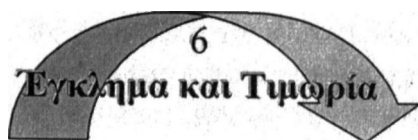
Χαρακτηρίζω τον εαυτό μου κομμουνιστή, διότι ο κομμουνισμός μου φαίνεται ότι είναι το ιδανικό το οποίο πρέπει να επιδιώκει η ανθρωπότητα, καθώς η αγάπη μεταξύ των ανθρώπων και η αφθονία των αγαθών θα τους απαλλάξουν από τον φόβο της πείνας, καταστρέφοντας έτσι το μείζον εμπόδιο για την αδελφοσύνη τους.

Αλλά, πραγματικά, πολύ σημαντικότερα και από τις πρακτικές μορφές οργάνωσης, οι οποίες πρέπει αναπόφευκτα να εναρμονισθούν με τις συνθήκες και οι οποίες θα βρίσκονται σε μια διαρκή κατάσταση αλλαγής, είναι το πνεύμα από το οποίο θα εμφορούνται οι οργανώσεις αυτές και η μέθοδος που θα χρησιμοποιηθεί για την δημιουργία τους: το πλέον σημαντικό, πιστεύω, είναι ότι θα πρέπει να κατευθύνονται από το πνεύμα της δικαιοσύνης και την επιθυμία τού γενικού καλού, και ότι θα πρέπει να

³ *Umanità Nova*, 18 Απριλίου 1922.

επιτυγχάνουν τους σκοπούς τους πάντοτε ελευθέρως και εθελουσίως.

Εάν όντως θα υπάρχει ελευθερία και πνεύμα αδελφότητας, τότε όλες οι λύσεις θα έχουν τον ίδιο στόχο της χειραφέτησης και της διαφώτισης του ανθρώπου και θα καταλήξουν να εναρμονισθούν δια της συγχωνεύσεως. Εάν, αντιθέτως, δεν θα υπάρχει ελευθερία και η επιθυμία για το καλό όλων θα απουσιάζει, η όποια μορφή οργάνωσης δεν μπορεί παρά να έχει ως αποτέλεσμα την αδικία, την εκμετάλλευση και τον δεσποτισμό.⁴

Κάθε αναρχικός προπαγανδιστής γνωρίζει καλά τις κύριες ενστάσεις: ποιος θα κρατά υπό έλεγχο τους εγκληματίες [στην αναρχική κοινωνία]; Κατά την γνώμη μου, οι ανησυχίες είναι υπερβολικές, επειδή η εγκληματικότητα είναι ένα φαινόμενο ήσσονος σημασίας, εν σχέσει προς την ευρύτητα των ανέκαθεν υφιστάμενων και γενικών κοινωνικών πραγματικοτήτων. Μπορεί κανείς να πιστεύει στην αυτόματη εξαφάνιση της ως αποτέλεσμα της αύξησης της υλικής ευημερίας και της εκπαίδευσης, για να μην αναφέρουμε τις προόδους στην παιδαγωγική και -ήν ιατρική. Ωστόσο, όσο αισιόδοξοι και αν είμαστε και όσο ρόδινο και αν μας φαίνεται το μέλλον, γεγονός παραμένει

⁴ *Il Risveglio*, 31 Νοεμβρίου 1929.

ότι η εγκληματικότητα και ο φόβος του εγκλήματος εμποδίζουν σήμερα τις ειρηνικές κοινωνικές σχέσεις και, οπωσδήποτε, δεν θα εξαφανισθούν από την μια στιγμή στην άλλη, μετά από μια επανάσταση, όσο ριζοσπαστική και ολόπλευρη και αν αποδειχθεί ότι είναι αυτή. Θα μπορούσαν να αποτελέσουν ακόμη και την αιτία αναταραχής και αποσύνθεσης σε μια κοινωνία ελεύθερων ανθρώπων, όπως ακριβώς ένας ασήμαντος κόκκος άμμου μπορεί να σταματήσει την λειτουργία της τελειότερης μηχανής.

Αξίζει τον κόπο και είναι όντως αναγκαίο να εξετάσουν οι αναρχικοί το πρόβλημα λεπτομερέστερα απ' ό,τι συνήθως κάνουν, όχι μόνο για να αντιμετωπίσουν καλύτερα μια λαϊκή «ένσταση», αλλά και για να μην βρεθούν προ δυσάρεστων εκπλήξεων και επικίνδυνων αντιφάσεων.

Φυσικά, τα εγκλήματα στα οποία αναφερόμαστε είναι οι αντικοινωνικές πράξεις, δηλαδή εκείνες οι οποίες προσβάλλουν τα ανθρώπινα αισθήματα και παραβιάζουν το δικαίωμα των άλλων στην ισότητα εν ελευθερία, και όχι το πλήθος των πράξεων τις οποίες τιμωρεί ο ποινικός κώδικας, απλώς επειδή προσβάλλουν τα προνόμια των κυρίαρχων τάξεων.¹

Κατά την γνώμη μου, έγκλημα είναι κάθε πράξη η οποία τείνει συνειδητά να αυξήσει τα ανθρώπινα δεινά, είναι η παραβίαση του δικαιώματος όλων στην ισότιμη ελευθερία και στην μέγιστη δυνατή απόλαυση της υλικής και ηθικής ευημερίας.

Umanità Nova, 27 Αυγούστου 1920.

Γνωρίζουμε ότι, έχοντας έτσι ορίσει την εγκληματικότητα, είναι πάντοτε δύσκολο ακόμη και για εκείνους οι οποίοι αποδέχονται αυτόν τον ορισμό, να καθορίσουν πραγματικά ποιες πράξεις είναι εγκληματικές και ποιες όχι, διότι οι απόψεις των ανθρώπων διαφέρουν ως προς το τί προκαλεί οδύνη ή ευτυχία, τί είναι καλό και τί κακό, εκτός από την περίπτωση εκείνων των αποτρόπαιων εγκλημάτων τα οποία, λόγω τού ότι προσβάλλουν θεμελιώδη ανθρώπινα αισθήματα, είναι καθολικά καταδικαστέα.²

Φαντάζομαι ότι ουδείς θα μπορούσε, θεωρητικώς, να αρνηθεί ότι η ελευθερία, η οποία γίνεται κατανοητή με αυτήν την έννοια της αμοιβαιότητας, αποτελεί την βασική προϋπόθεση κάθε πολιτισμού της «ανθρωπότητας»· ωστόσο, μόνον η αναρχία αντιπροσωπεύει την λογική και πλήρη υλοποίηση της. Βάσει αυτής της υπόθεσης, εγκληματεί -όχι εναντίον της φύσης ή ως συνέπεια ενός μεταφυσικού νόμου, αλλά εναντίον των συνανθρώπων του και επειδή προσβάλλονται τα συμφέροντα και τα αισθήματα άλλων- όποιος παραβιάζει την ισότιμη ελευθερία των άλλων. Όσο δε θα υπάρχουν τέτοιοι άνθρωποι, θα πρέπει να υπερασπίζουμε τον εαυτό μας.³

Αυτή η αναγκαία άμυνα εναντίον όσων παραβιάζουν όχι την *καθεστηκόια τάξη* [status quo] αλλά τα βαθύτερα αισθήματα που διαφοροποιούν τους ανθρώπους από τα θηρία, είναι μια από τις προφάσεις με τις οποίες οι κυβερ-

² *Pensiero e Volontà*, 15 Αυγούστου 1924.

³ *Umanità Nova*, 30 Σεπτεμβρίου 1922.

νήσεις δικαιολογούν την ύπαρξή τους. Πρέπει να εξαλείψουμε κάθε κοινωνική αιτία του εγκλήματος, πρέπει να καλλιεργήσουμε στον άνθρωπο τα αδελφικά αισθήματα και τον αλληλοσεβασμό· πρέπει, όπως έλεγε ο Φουριέ, να αναζητηθούν πρακτικές εναλλακτικές λύσεις εις ό,τι αφορά το έγκλημα. Αλλά εάν και εφ' όσον θα υπάρχουν εγκληματίες, είτε οι άνθρωποι θα βρίσκουν τα μέσα και θα έχουν το σθένος να υπερασπίζονται άμεσα τον εαυτό τους απέναντι τους, είτε θα επανεμφανίζονται η αστυνομία και οι δικαστές, και, μαζί τους, η κυβέρνηση.

Κανένα πρόβλημα δεν λύνεται με το να αρνούμεθα την ύπαρξή του.⁴

Δικαιολογημένα μπορεί κανείς να φοβάται ότι αυτή η αναγκαία κατά του εγκλήματος άμυνα θα μπορούσε να αποτελέσει την απαρχή και το πρόσχημα ενός νέου συστήματος καταπίεσης και προνομίων. Αποστολή των αναρχικών είναι να φροντίσουν να μην συμβεί κάτι τέτοιο. Αναζητώντας τις αιτίες κάθε εγκλήματος και καταβάλλοντος κάθε προσπάθεια για την εξάλειψή τους· καθιστώντας αδύνατον σε οιονδήποτε να αντλεί προσωπικά οφέλη από την εξιχνίαση του εγκλήματος· αφήνοντας τις ίδιες τις ενδιαφερόμενες ομάδες να λαμβάνουν όποια μέτρα κρίνουν απαραίτητα για την άμυνα τους και συνηθίζοντας να θεωρούμε τους εγκληματίες αδέρφια μας που έχουν παρεκτραπεί, ασθενείς που χρειάζονται στοργική θεραπεία, όπως θα την προσφέραμε παραδείγματος χάριν

⁴ *Umanità Nova*, 19 Αυγούστου 1922.

σε κάποιον υδρόφοβο ή επικίνδυνο μανιακό, θα γίνει εφικτός ο εναρμονισμός της πλήρους ελευθερίας όλων με την άμυνα εναντίον εκείνων οι οποίοι εμφανώς αποτελούν γι' αυτήν κίνδυνο και απειλή.

Προφανώς αυτό θα καταστεί δυνατόν, όταν το έγκλημα περιορισθεί σε σποραδικές, μεμονωμένες και πραγματικά παθολογικές περιπτώσεις. Εάν αλήθευε ότι οι εγκληματίες είναι υπερβολικά πολλοί και ισχυροί, εάν, επί παραδείγματι, ήταν ό,τι είναι σήμερα [1922] η αστική τάξη και ο φασισμός, τότε δεν τίθεται θέμα συζήτησης για το τί θα κάνουμε σε μια αναρχική κοινωνία.⁵

Με την πρόοδο του πολιτισμού και των κοινωνικών σχέσεων, με την αυξανόμενη επίγνωση της ανθρώπινης αλληλεγγύης η οποία συνενώνει την ανθρωπότητα, με την ανάπτυξη της ευφυΐας και την εκλέπτυνση των αισθημάτων, υπάρχει οπωσδήποτε και μια αντίστοιχη ανάπτυξη των κοινωνικών καθηκόντων, και πολλές ενέργειες τις οποίες θεωρούσαν καθαρώς ατομικά δικαιώματα και ανεξάρτητες παντός συλλογικού ελέγχου, θα θεωρηθούν, και όντως ήδη θεωρούνται, ζητήματα που επηρεάζουν τον καθένα, και πρέπει, επομένως, να επιλύονται σύμφωνα με το γενικό συμφέρον. Παραδείγματος χάριν, ακόμη και στους καιρούς μας, οι γονείς δεν επιτρέπεται να κρατούν τα παιδιά τους στην άγνοια και να τα ανατρέφουν με τρόπο επιζήμιο για την ανάπτυξη και την μελλοντική ευημερία τους. Κανένα άτομο δεν επιτρέπεται να ζει μέσα

⁵ *Umanità Nova*, 30 Σεπτεμβρίου 1922.

σε άθλιες συνθήκες, αδιαφορώντας για εκείνους τους κανόνες υγιεινής οι οποίοι μπορούν να επηρεάσουν την υγεία των άλλων: δεν επιτρέπεται να έχει κάποιος μια μολυσματική ασθένεια και να μην την θεραπεύει. Σε μια μελλοντική κοινωνία θα θεωρείται καθήκον η επιδίωξη της διασφάλισης τού καλού όλων, όπως ακριβώς θα θεωρείται κατακριτέο να τεκνοποιεί κανείς, αν θα συντρέχουν λόγοι να πιστεύει ότι το παιδί θα είναι φιλάσθενο και δυστυχημένο. Όμως, αυτή η συναίσθηση των καθηκόντων μας απέναντι στους άλλους, και εκείνων απέναντι σε μας, πρέπει να αναπτυχθεί σύμφωνα με τις κοινωνικές μας αντιλήψεις, χωρίς άλλες έξωθεν κυρώσεις πλην της επιδοκιμασίας ή της απόρριψης των συμπολιτών μας. Ο σεβασμός, η επιθυμία για την ευημερία των άλλων, πρέπει να διαποτίσουν τα έθιμα και να μην εκδηλώνονται ως καθήκοντα, αλλά ως η φυσιολογική ικανοποίηση των κοινωνικών συμφερόντων.

Υπάρχουν ορισμένοι οι οποίοι θα βελτίωναν την ηθική των ανθρώπων δια της βίας, οι ίδιοι θα έβλεπαν με ευχαρίστηση την εισαγωγή ενός άρθρου στον ποινικό κώδικα για κάθε πιθανή ανθρώπινη πράξη και θα τοποθετούσαν έναν *χωροφύλακα* δίπλα σε κάθε νυφικό κρεβάτι και σε κάθε τραπέζι. Όμως, οι άνθρωποι αυτοί, όταν στερούνται των κατασταλτικών δυνάμεων για να επιβάλουν τις ιδέες τους, δεν κατορθώνουν παρά να γελοιοποιούν τα καλύτερα πράγματα, και όταν έχουν την δύναμη να διατάζουν, καθιστούν μισητό ο,τιδήποτε καλό και ενθαρρύνουν την αντίδραση... Κατά την γνώμη μας, η εκτέλεση των κοινο-

νικών καθηκόντων πρέπει να είναι μια εθελοντική πράξη και ο καθένας πρέπει να έχει το δικαίωμα να επεμβαίνει χρησιμοποιώντας υλική βία μόνον εναντίον εκείνων οι οποίοι προσβάλλουν άλλους **βιαιώς**, εμποδίζοντας τους να ζουν ειρηνικά. Η βία, ο φυσικός εξαναγκασμός, πρέπει να χρησιμοποιούνται μόνο για την απόκρουση βίαιων επιθέσεων και για κανέναν άλλον λόγο πέραν εκείνου της αυτοάμυνας.

Ποιος όμως θα κρίνει; Ποιος θα παράσχει την αναγκαία άμυνα; Ποιος, τέλος, θα αποφασίσει ποιά μέτρα εξαναγκασμού πρέπει να χρησιμοποιηθούν; Δεν βλέπουμε κανέναν άλλον τρόπο από το να το αφήσουμε στα ενδιαφερόμενα μέρη, στον λαό, δηλαδή στην μάζα των πολιτών οι οποίοι θα ενεργούν με διαφορετικούς τρόπους, ανάλογα με τις περιστάσεις και σύμφωνα με τους διάφορους βαθμούς κοινωνικής ανάπτυξης τους. Προ πάντων, πρέπει να αποφύγουμε την δημιουργία ειδικευμένων στο έργο της αστυνόμευσης σωμάτων πιθανώς να υπάρξουν κάποιες απώλειες όσον αφορά την κατασταλτική αποτελεσματικότητα, αλλά έτσι θα αποφύγουμε την δημιουργία του οργάνου κάθε τυραννίας.

Δεν πιστεύουμε στο αλάθητο, ούτε και στην καλοσύνη των μαζών γενικώς. Απεναντίας. Οπωσδήποτε, ακόμη λιγότερο πιστεύουμε στο αλάθητο και στην καλοσύνη εκείνων οι οποίοι καταλαμβάνουν την εξουσία και νομοθετούν, οι οποίοι εδραιώνουν και διαιώνίζουν τις ιδέες και τα συμφέροντα που επικρατούν σε κάθε δεδομένη στιγμή.

Από κάθε άποψη, η αδικία και η παροδική βία εκ μέρους των ανθρώπων είναι προτιμότερες από τον σιδηρούν κανόνα, την νομιμοποιημένη κρατική βία των δικαστών και της αστυνομίας.

Είμαστε, οπωσδήποτε, μία μόνο από τις δυνάμεις που δρουν στην κοινωνία, και η Ιστορία θα προχωρήσει, όπως πάντοτε, προς την κατεύθυνση της συνισταμένης όλων των [κοινωνικών] δυνάμεων.⁶

Πρέπει να αναμένουμε ένα κατάλοιπο εγκληματικότητας ...το οποίο ευελπιστούμε πως θα εξαφανισθεί σχετικώς γρήγορα, αλλά το οποίο, εν τω μεταξύ, θα υποχρεώσει την μάζα των εργατών να αναλάβει αμυντική δράση. Απορρίπτοντας οποιεσδήποτε αντιλήψεις περί τιμωρίας και εκδίκησης, οι οποίες εξακολουθούν να κυριαρχούν στο ποινικό δίκαιο, και καθοδηγούμενοι μόνον από την ανάγκη για αυτοάμυνα και την επιθυμία αποκατάστασης, πρέπει να αναζητήσουμε τα μέσα επίτευξης του σκοπού μας, χωρίς να διατρέξουμε τον κίνδυνο της εξουσιαστικότητας, ερχόμενοι έτσι σε αντίφαση με το σύστημα ελευθερίας και ελεύθερης βούλησης επί του οποίου επιθυμούμε να οικοδομήσουμε την νέα κοινωνία.⁷

Για τους εξουσιαστές και τους πολιτικούς, το ζήτημα είναι απλό: ένα νομοθετικό σώμα για να ταξινομεί τα εγκλήματα και να καθορίζει τις ποινές· μια αστυνομική δύναμη για να διώκει τους εγκληματίες· ένα δικαστικό σώμα για να τους δικάζει και μια υπηρεσία φυλακών για

⁶ *Umanità Nova*, 2 Σεπτεμβρίου 1920.

⁷ *Umanità Nova*, 2 Σεπτεμβρίου 1920.

να τους κάνει να υποφέρουν. Και όπως είναι κατανοητό, το νομοθετικό σώμα προ πάντων επιδιώκει, μέσω των ποινικών του νόμων, να υπερασπισθεί το κατεστημένο συμφέρον το οποίο εκπροσωπεί, και να προστατεύσει το κράτος από εκείνους που επιδιώκουν να το «υπονομεύσουν». Το αστυνομικό σώμα υπάρχει για να καταπνίγει το έγκλημα και, έχοντας επομένως συμφέρον από την συνεχή ύπαρξη του εγκλήματος, καθίσταται προκλητικό και καλλιεργεί στους αξιωματικούς του επιθετικά και διεστραμμένα ένστικτα· το δικαστικό σώμα επίσης επιβιώνει και ευημερεί χάρις στο έγκλημα και τους εγκληματίες και υπηρετεί τα συμφέροντα της κυβέρνησης και της άρχουσας τάξης, αποκτώντας, κατά την πορεία άσκησης της λειτουργίας του, έναν ειδικό τρόπο συλλογιστικής που το μετατρέπει σε μια μηχανή επιδίκασης των μεγαλύτερων ποινών που μπορεί στον μέγιστο δυνατό αριθμό ανθρώπων. Οι δεσμοφύλακες είναι, ή γίνονται, αναισθητοί μπροστά στα βάσανα των κρατουμένων και, στην καλύτερη περίπτωση, εφαρμόζουν παθητικά τον κανονισμό χωρίς ούτε μια σπίθα ανθρώπινου αισθήματος. Διαπιστώνουμε τα αποτελέσματα στις στατιστικές περί εγκληματικότητας. Οι ποινικοί νόμοι άλλαξαν, το αστυνομικό και το δικαστικό σώμα αναδιοργανώθηκαν, το σύστημα των φυλακών αναμορφώθηκε ...και η εγκληματικότητα επιβιώνει και αντιστέκεται σε κάθε απόπειρα εξάλειψης ή μείωσης της. Αυτό ισχύει τόσο για το παρελθόν όσο και για το παρόν, και πιστεύουμε ότι θα ισχύει και στο μέλλον, αν δεν αλλάξει εκ θεμελίων η αντίληψη περί

εγκλήματος και δεν καταργηθούν όλοι οι οργανισμοί που αποζούν από την πρόληψη και την καταστολή της εγκληματικότητας.⁸

Στην Γαλλία υπάρχουν αυστηροί νόμοι κατά της εμπορίας ναρκωτικών και των χρηστών. Και όπως συμβαίνει πάντοτε, η μάστιγα μεγαλώνει και εξαπλώνεται παρά τους νόμους και ίσως εξ αιτίας των νόμων. Το ίδιο συμβαίνει στην υπόλοιπη Ευρώπη και στην Αμερική. Ο Δρ. Κορτουά Σιφύ της Γαλλικής Ιατρικής Ακαδημίας, ο οποίος, ήδη πέρυσι [1921], είχε κρούσει τον κώδωνα για τους κινδύνους της κοκαΐνης, σημειώνοντας την αποτυχία της ποινικής νομοθεσίας, απαιτεί τώρα ...νέους και αυστηρότερους νόμους.

Πρόκειται για το παλαιό σφάλμα των νομοθετών, παρά την εμπειρία η οποία δείχνει ότι οι νόμοι, όσο βαρβαροί και αν είναι, ποτέ δεν χρησίμευσαν στο να συντριβεί το κακό ή να καταπολεμηθεί η εγκληματικότητα. Όσο αυστηρότερες θα είναι οι ποινές που θα επιβάλλονται στους χρήστες και στους διακινητές κοκαΐνης, τόσο θα μεγαλώνει η γοητεία του απαγορευμένου καρπού, η σαγήνη των κινδύνων στους οποίους εκτίθεται ο χρήστης, και τόσο μεγαλύτερα θα είναι τα κέρδη που θα αποκομίζουν οι άπληστοι για χρήμα κερδοσκόποι.

Είναι ανώφελο, επομένως, να περιμένουμε κάτι από τον νόμο. Θα πρέπει να προτείνουμε μια άλλη λύση. Αφήστε ελεύθερη την χρήση και την πώληση της κοκαΐ-

⁸ *Umanità Nova*, 2 Σεπτεμβρίου 1920.

νης [από κάθε περιορισμό] και ανοίξτε περίπτερα όπου θα πωλείται σε τιμή κόστους ή ακόμη και κάτω του κόστους, και, εν συνεχεία, ξεκινήστε μια μεγάλη προπαγανδιστική εκστρατεία για να δια φωτίσετε το κοινό, αφήνοντας το να κρίνει το ίδιο τα κακά της κοκαΐνης: ουδείς θα έκανε αντιπροπαγάνδα, διότι ουδείς θα μπορούσε να εκμεταλλευθεί την δυστυχία των κοκαΐνομανών.

Βεβαίως, η βλαβερή χρήση της κοκαΐνης δεν θα εξαφανιζόταν εντελώς, διότι οι κοινωνικές αιτίες που δημιουργούν και οδηγούν αυτούς τους δύστυχους στην χρήση ναρκωτικών, θα εξακολουθούσαν να υπάρχουν. Οπωσδήποτε όμως το κακό θα μειωνόταν, κανένας δεν θα μπορούσε να αποκομίσει κέρδος από την πώληση τους, και κανένας δεν θα μπορούσε να κερδοσκοπήσει από το κυνήγι των κερδοσκοπών. Γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο, η πρότασή μας είτε δεν θα ληφθεί υπ' όψιν, είτε θα θεωρηθεί ανεδαφική και παράλογη.

Ωστόσο, οι ευφείς και ανιδιοτελείς άνθρωποι θα μπορούσαν να αναρωτηθούν: αφού οι ποινικοί νόμοι απεδείχθησαν ανίσχυροι, δεν θα ήταν καλό να δοκιμάσουμε πειραματικά την αναρχική μέθοδο;⁹

Όσον αφορά την θανατική ποινή, δεν πρόκειται να επαναλάβουμε εδώ τα κλασικά εναντίον της επιχειρήματα. Ηχούν απατηλά όταν τα ακούμε να χρησιμοποιούνται από εκείνους οι οποίοι, εν συνεχεία, τάσσονται υπέρ της ισόβιας κάθειρξης και άλλων

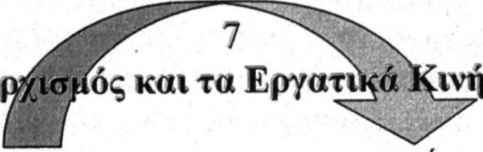
απάνθρωπων υποκατάστατων της θανατικής ποινής. Ούτε θα μιλήσουμε για την «ιερότητα της ζωής», την οποία όλοι μεν δέχονται, παραβιάζουν δε όποτε τους βολεύει, είτε αφαιρώντας πραγματικά ζωές, είτε μεταχειριζόμενοι άλλους με τέτοιο τρόπο ώστε να τους βασανίζουν ή να τους συντομεύουν την ζωή.

Ευτυχώς, ελάχιστοι μόνον άνθρωποι είναι ψυχικά εκγενετής ή γίνονται αιμοδιψή και σαδιστικά τέρατα, των οποίων τον θάνατο δεν θα ξέραμε πώς να πενήσουμε. Εάν αυτοί οι δύστυχοι θα συνιστούσαν μια διαρκή απειλή για όλους και δεν θα υπήρχε άλλος τρόπος για να αμυνθούμε εκτός από το να τους σκοτώσουμε, θα μπορούσε κανείς να δεχθεί και την θανατική ποινή. Όμως το πρόβλημα είναι ότι για να εκτελεσθεί μια θανατική ποινή χρειάζεται ένας δήμιος. Ένας δήμιος είναι ή γίνεται τέρας, λαμβανομένων δε υπ' όψιν όλων των παραμέτρων, είναι καλύτερα να αφήνεις να συνεχίσουν να ζουν τα ήδη υπάρχοντα τέρατα, παρά να δημιουργείς κι άλλα.

Τούτο δε ισχύει για τους πραγματικούς εγκληματίες, τους αντικοινωνικούς ανθρώπους οι οποίοι δεν γεννούν καμιά συμπάθεια και δεν προκαλούν καμιά συμπόνια. Όταν τίθεται το ζήτημα της θανατικής ποινής ως ένα μέσο του πολιτικού αγώνα, τότε... ε, τότε η Ιστορία μάς διδάσκει ποιες μπορεί να είναι οι συνέπειες.¹⁰

⁹ *Umanità Nova*, 10 Αυγούστου 1922.

¹⁰ *Il Risveglio*, 11 Φεβρουαρίου 1933.

7 Ο Αναρχισμός και τα Εργατικά Κινήματα

Η ισχυρότερη δύναμη για τον κοινωνικό μετασχηματισμό σήμερα είναι το εργατικό κίνημα (το συνδικαλιστικό κίνημα), από τις προθέσεις του δε εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό η πορεία την οποία θα ακολουθήσουν τα γεγονότα και οι στόχοι οποιασδήποτε μελλοντικής επανάστασης. Μέσω των οργανώσεων που δημιούργησαν για την υπεράσπιση των συμφερόντων τους, οι εργάτες αποκτούν επίγνωση της καταπίεσης υπό την οποία ζουν και των οξύτατων αντιθέσεων που τους χωρίζουν από τους εργοδότες, και έτσι αρχίζουν να προσβλέπουν σε μια καλύτερη ζωή, να εθίζονται στον συλλογικό αγώνα και την αλληλεγγύη, και μπορούν να επιτύχουν τις βελτιώσεις εκείνες οι οποίες είναι συμβατές με την διαιωνιζόμενη ύπαρξη του καπιταλιστικού και κρατιστικού καθεστώτος. Αργότερα, όταν η αντίθεση θα έχει κορυφωθεί, είτε θα υπάρξει επανάσταση είτε αντίδραση.

Οι αναρχικοί πρέπει να αναγνωρίζουν την χρησιμότητα και την σπουδαιότητα του εργατικού κινήματος, πρέπει να ευνοούν την ανάπτυξη του, καθιστώντας το έτσι έναν από τους μοχλούς της δράσης τους, κάνοντας ό,τι μπορούν έτσι ώστε αυτό, σε συνδυασμό με όλες τις υφιστάμενες προοδευτικές δυνάμεις, να κορυφωθεί σε μια κοινωνική επανάσταση, η οποία θα οδηγήσει στην κατάργηση των τάξεων και στην πλήρη ελευθερία, ισότητα,

ειρήνη και αλληλεγγύη ανάμεσα σε όλους τους ανθρώπους. Πάντως, θα ήταν μεγάλη και μοιραία αυταπάτη να πιστεύουν, όπως πολλοί, ότι το εργατικό κίνημα, εξ αιτίας της φύσης του, μπορεί και πρέπει να οδηγήσει από μόνο του σε μια τέτοια επανάσταση.

Αντιθέτως, όλα τα κινήματα τα οποία είναι θεμελιωμένα επί των υλικών και άμεσων συμφερόντων (και ένα μαζικό εργατικό κίνημα δεν μπορεί να είναι θεμελιωμένο σε τίποτε άλλο) -εάν απουσιάζουν από αυτά η φλόγα, η ορμή και οι αδιάλειπτες προσπάθειες ανθρώπων με ιδέες, οι οποίοι αγωνίζονται και κάνουν θυσίες χάριν ενός ιδανικού μέλλοντος- τείνουν να προσαρμόζονται στις περιστάσεις καλλιεργώντας ένα συντηρητικό πνεύμα και τον φόβο της αλλαγής σε όσους κατορθώνουν να βελτιώσουν τις συνθήκες τους, καταλήγοντας συχνά να δημιουργούν νέες προνομιούχες τάξεις και να χρησιμεύουν στην στήριξη και την εδραίωση του συστήματος που θα ήθελαν να καταστρέψουν.

Εξ ου και η επιτακτική ανάγκη για αμιγώς αναρχικές οργανώσεις οι οποίες θα αγωνίζονται, τόσο εντός όσο και εκτός συνδικάτων, για την επίτευξη του αναρχισμού και θα επιδιώκουν να εξουδετερώσουν όλα τα σπέρματα εκφυλισμού και αντίδρασης.

Ωστόσο, είναι φανερό ότι για να επιτύχουν τους σκοπούς τους οι αναρχικές οργανώσεις, τόσο όσον αφορά την σύνθεση όσο και την λειτουργία τους, πρέπει να βρίσκονται σε αρμονία με τις αναρχικές αρχές, δηλαδή δεν πρέπει επ' ουδενί να χαρακτηρίζονται από ένα εξουσιαστικό

πνεύμα, και να ξέρουν πώς να εναρμονίζουν την ελεύθερη δράση των ατόμων με την ανάγκη για συνεργασία και την απόλαυση που αντλείται από αυτήν, η οποία χρησιμεύει στην ανάπτυξη της συνείδησης των μελών τους, καθώς επίσης και της ικανότητας τους να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες. Οι αναρχικές οργανώσεις πρέπει να είναι επίσης μια παιδαγωγική δύναμη εντός του κύκλου στον οποίο λειτουργούν και μια ηθική και υλική προετοιμασία για το μέλλον που επιθυμούμε.¹

Καθήκον των αναρχικών είναι να εργάζονται για να ενδυναμώσουν την επαναστατική συνείδηση των οργανωμένων εργατών, παραμένοντας στα συνδικάτα ως αναρχικοί.

Είναι αλήθεια ότι τα συνδικάτα, εξ αιτίας πειστικών λόγων, υποχρεώνονται συχνά να προσφεύγουν σε διαπραγματεύσεις και να δέχονται συμβιβασμούς. Δεν τα επικρίνω γι' αυτό, αλλά γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο οφείλω να τα θεωρήσω ως κατά βάσιν ρεφορμιστικά.

Τα συνδικάτα επιτελούν ένα έργο συσπείρωσης των προλεταριακών μαζών και εξάλειψης των αντιθέσεων οι οποίες σε διαφορετική περίπτωση θα ανέκυπταν μεταξύ των εργατών. Ενώ τα συνδικάτα πρέπει να διεξάγουν τον αγώνα για την απόκτηση άμεσων ωφελημάτων, εξ άλλου είναι δίκαιο και καθαρά ανθρώπινο το να ζητάνε οι εργάτες καλύτερες συνθήκες, οι επαναστάτες προχωρούν πέρα απ' αυτό. Αγωνίζονται για την επανάσταση που θα

απαλλοτριώσει το κεφάλαιο και θα καταστρέψει το κράτος, κάθε κράτος, όπως και αν ονομάζεται.

Εφ' όσον η οικονομική δουλεία είναι προϊόν της πολιτικής δουλείας, για να εξαλείψεις την μια πρέπει να εξαλείψεις και την άλλη, παρά τα όσα περί του αντιθέτου υποστήριζε ο Μαρξ.

Γιατί ο αγρότης φέρνει το καλαμπόκι στον αφέντη; Διότι ο χωροφύλακας βρίσκεται εκεί για να τον υποχρεώσει να το κάνει. Επομένως ο συνδικαλισμός δεν μπορεί να αποτελεί αυτοσκοπό, αφού ο αγώνας πρέπει να διεξάγεται και σε πολιτικό επίπεδο, ούτως ώστε να καθίσταται σαφής ο ρόλος του κράτους.

Οι αναρχικοί δεν θέλουν να κυριαρχήσουν στην USI [Unione Sindicale Italiana (Ιταλική Συνδικαλιστική Ένωση)]: δεν θα το επιθυμούσαν ακόμη και αν όλοι οι εργάτες που βρίσκονται στους κόλπους της ήταν αναρχικοί, ούτε επιθυμούν να αναλάβουν την ευθύνη των διαπραγματεύσεων της. Εμείς δεν ζητάμε παρά μόνο την συνειδητοποίηση των ανθρώπων, επιδίωξη μας δεν είναι η εξουσία-μόνον όσοι επιθυμούν να κυριαρχήσουν προτιμούν τα πρόβατα, διότι αυτά καθοδηγούνται καλύτερα.

Εμείς προτιμάμε τους ευφείς εργάτες, ακόμη και αν είναι αντίπαλοι μας, από αναρχικούς οι οποίοι είναι τέτοιοι απλώς καιμόνον για να μάς ακολουθούν σαν πρόβατα. Ζητάμε ελευθερία για όλους· θέλουμε οι μάζες να κάνουν την επανάσταση για τον εαυτό τους.

Ο άνθρωπος ο οποίος σκέπτεται με τον δικό του εγκέφαλο, είναι προτιμότερος από εκείνον ο οποίος

¹ *Il Risveglio*, 1-15 Οκτωβρίου 1927.

αποδέχεται τυφλά τα πάντα. Γι' αυτόν τον λόγο, υποστηρίζαμε, ως αναρχικοί, την USI, διότι η οργάνωση αυτή όντως αναπτύσσει την συνείδηση των μαζών. Καλύτερα ένα λάθος που διαπράττεται καλόπιστα και κατά συνείδηση, παρά μια σωστή ενέργεια η οποία πραγματοποιείται με δουλικό τρόπο.

Ακριβώς επειδή είμαι πεπεισμένος ότι τα συνδικάτα μπορούν και πρέπει να παίξουν έναν πιο χρήσιμο και ίσως αναγκαίο ρόλο στην μετάβαση από την σημερινή κοινωνία στην εξισωτική κοινωνία, θα ήθελα να κρίνονται σύμφωνα με την αληθινή αξία τους και χωρίς να λησμονείται ποτέ ότι έχουν μια φυσική τάση να γίνουν κλειστές οργανώσεις, περιοριζόμενες στο να προβάλλουν στενά κλαδικά αιτήματα ή, ακόμη χειρότερα, υπέρ των μελών τους και μόνο- έτσι θα μπορέσουμε καλύτερα να καταπολεμήσουμε αυτήν την τάση και να τα εμποδίσουμε να γίνουν συντηρητικές οργανώσεις. Αληθινά, όσο ακριβώς αναγνωρίζω την εξαιρετική χρησιμότητα που οι συνεταιρισμοί, εθίζοντας τους εργάτες να διευθύνουν τις υποθέσεις τους, την οργάνωση της εργασίας τους και άλλες δραστηριότητες, μπορεί να έχουν στην αρχή μιας επανάστασης ως έμπειρες οργανώσεις, ικανές να διεκπεραιώσουν την διανομή των αγαθών και να χρησιμεύσουν ως νευραλγικά κέντρα για την μάζα του πληθυσμού, άλλο τόσο αντιμάχομαι το πελατειακό πνεύμα που φαίνεται να αναπτύσσεται αυθόρμητα στους κόλπους τους. Θα ήθελα να είναι

² *Umanità Nova*, 14 Μαρτίου 1922.

ανοιχτοί σε όλους, να μην παρέχουν προνόμια στα μέλη τους και, προ πάντων, να μην μεταμορφώνονται, όπως συχνά συμβαίνει, σε κανονικές καπιταλιστικές Εταιρείες Περιορισμένης Ευθύνης που απασχολούν και εκμεταλλεύονται μισθωτούς, κερδοσκοπώντας επί των αναγκών του κοινού.

Κατά την γνώμη μου, υπό το καπιταλιστικό καθεστώς, οι συνεταιρισμοί και τα συνδικάτα δεν οδηγούν εκ φύσεως ή λόγω της εγγενούς αξίας τους στην ανθρώπινη χειραφέτηση (και αυτό είναι το αμφιλεγόμενο σημείο), αλλά μπορούν να είναι παραγωγοί καλού ή κακού, σήμερα όργανα της συντήρησης ή του κοινωνικού μετασχηματισμού, υπηρέτες των δυνάμεων της αντίδρασης ή της επανάστασης αύριο. Όλα εξαρτώνται από το αν περιορίζονται στην πραγματική λειτουργία τους ως υπερασπιστές των άμεσων συμφερόντων των μελών τους, ή εάν εμψυχώνονται και επηρεάζονται από το αναρχικό πνεύμα, το οποίο καθιστά τα ιδανικά ισχυρότερα από τα κλαδικά συμφέροντα. Λέγοντας δε αναρχικό πνεύμα, εννοώ εκείνο το βαθιά ανθρώπινο αίσθημα που αποβλέπει στο καλό όλων, στην ελευθερία και την δικαιοσύνη για όλους, στην αλληλεγγύη και την αγάπη ανάμεσα στους ανθρώπους, που δεν αποτελεί αποκλειστικό χαρακτηριστικό μόνο των αυτόκλητων αναρχικών, αλλά εμπνέει όλους τους ανθρώπους οι οποίοι έχουν γενναιόδωρη καρδιά και ανοιχτό πνεύμα...³

³ *Umanità Nova*, 13 Απριλίου 1922.

Το εργατικό κίνημα, παρ' όλα τα πλεονεκτήματα και τις δυνατότητες του, δεν μπορεί να είναι αυτό καθαυτό ένα επαναστατικό κίνημα, υπό την έννοια ότι συνιστά μια άρνηση των νομικών και ηθικών βάσεων της σημερινής κοινωνίας.

Κάθε νέα οργάνωση μπορεί να έχει, σύμφωνα με το πνεύμα των ιδρυτών της και το γράμμα των κανόνων της, τις υψηλότερες βλέψεις και τις ριζοσπαστικότερες προθέσεις, εάν όμως θέλει να επιτελεί την αποστολή της ως εργατική ένωση, δηλαδή την άμεση υπεράσπιση των συμφερόντων των μελών της, θα πρέπει *εκ των πραγμάτων* να αναγνωρίσει τους θεσμούς, τους οποίους θεωρητικώς αρνείται, να προσαρμοσθεί στις συνθήκες και να επιχειρήσει βήμα-βήμα να αποκτήσει όσα περισσότερα μπορεί, διαπραγματευόμενη και συμβιβασζόμενη με τα αφεντικά και την κυβέρνηση.

Κοντολογίς, ακριβώς εξ αιτίας της φύσης τους, τα συνδικάτα είναι ρεφορμιστικά και ποτέ επαναστατικά. Το επαναστατικό πνεύμα πρέπει να εισαχθεί, να καλλιεργηθεί και να διατηρηθεί από την συνεχή δράση των επαναστατών οι οποίοι εργάζονται εντός αλλά και εκτός των κόλπων τους, όμως αυτό δεν μπορεί κανονικά και φυσιολογικά να καθορίσει την λειτουργία των συνδικάτων. Αντιθέτως, τα πραγματικά και άμεσα συμφέροντα των οργανωμένων εργατών, στην προστασία των οποίων συνίσταται ο ρόλος των εργατικών ενώσεων, βρίσκονται συχνότατα σε σύγκρουση με τα ιδανικά και τους άωτους σκοπούς τους· και η εργατική ένωση δεν μπορεί να

ενεργήσει επαναστατικά, εκτός εάν είναι διαποτισμένη από ένα πνεύμα θυσίας και αν δίδει προτεραιότητα στο ιδανικό έναντι του συμφέροντος, δηλαδή μόνον εάν και στον βαθμό που παύει να είναι μια οικονομική ένωση και γίνεται μια πολιτική και ιδεαλιστική ομάδα. Κάτι τέτοιο όμως είναι αδύνατον στα μεγάλα συνδικάτα, τα οποία, προκειμένου να ενεργήσουν, χρειάζονται την έγκριση των πάντοτε λίγο-πολύ επηρμένων, δειλών και οπισθοδρομικών μαζών.

Και αυτή δεν είναι ακόμη η χειρότερη πλευρά των πραγμάτων.

Η σύνθεση της καπιταλιστικής κοινωνίας είναι τέτοια, ώστε γενικώς τα συμφέροντα κάθε τάξης, κάθε κατηγορίας, κάθε ατόμου να βρίσκονται σε σύγκρουση με εκείνα όλων των άλλων τάξεων, κατηγοριών και ατόμων. Και στην καθημερινή ζωή βλέπει κανείς τις πλέον περίπλοκες αρμονικές συμμαχίες και συγκρούσεις συμφερόντων μεταξύ τάξεων και μεταξύ ατόμων, τα οποία, από την άποψη της κοινωνικής δικαιοσύνης, θα έπρεπε να είναι πάντοτε φίλοι ή εχθροί. Συχνά επίσης συμβαίνει, παρά την υπερβολικά διατυμπανιζόμενη αλληλεγγύη του προλεταριάτου, τα συμφέροντα μιας κατηγορίας εργατών να είναι ανταγωνιστικά με αυτά μιάς άλλης και να ευνοούν εκείνα μιας κατηγορίας εργοδοτών όπως επίσης συμβαίνει, παρά την επιθυμητή παγκόσμια αδελφοσύνη, τα σημερινά συμφέροντα της εργατικής τάξης κάθε χώρας, να την προσδένουν με τους εγχώριους καπιταλιστές, τοποθετώντας την σε μια θέση εχθρότητας προς τους

ξένους εργάτες. Ως παράδειγμα θα αναφέραμε την τοποθέτηση των διαφόρων εργατικών οργανώσεων απέναντι στο ζήτημα των τελωνειακών και φορολογικών περιορισμών και τον εθελούσιο ρόλο που παίζουν οι εργατικές μάζες στους πολέμους μεταξύ των καπιταλιστικών κρατών.

Ο κατάλογος είναι ατελείωτος -ανταγωνισμός μεταξύ απασχολούμενων και ανέργων, ανδρών και γυναικών, γηγενών και ξένων εργατών, μεταξύ εργατών που χρησιμοποιούν μια δημόσια υπηρεσία και εκείνων που εργάζονται σε αυτήν, μεταξύ εκείνων που γνωρίζουν μια τέχνη και εκείνων που θέλουν να την μάθουν. Όμως, θα ήθελα εδώ να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στο ειδικό συμφέρον που έχουν από την ευημερία των εύπορων τάξεων οι απασχολούμενοι σε επιτηδεύματα πολυτελείας εργάτες, και σε εκείνο μιας ολόκληρης σειράς κατηγοριών εργατών σε διάφορες περιοχές, όπου η «επιχειρηματική δραστηριότητα» πρέπει να αναπτυχθεί, έστω και αν αυτό γίνει εις βάρος άλλων περιοχών και της παραγωγής η οποία είναι ωφέλιμη για την κοινότητα ως σύνολο. Και τί να πούμε για εκείνους που εργάζονται σε βιομηχανίες επιζήμιες για την κοινωνία και τα άτομα, όταν δεν έχουν άλλον τρόπο για να κερδίσουν τα προς το ζην; Σε ομαλούς καιρούς, όταν δεν υπάρχει πίστη σε μια επικείμενη επανάσταση, πήγαινε απλώς και προσπάθησε να πείσεις τους απειλούμενους από την ανεργία εργαζόμενους στην βιομηχανία όπλων να μην απαιτούν από την κυβέρνηση την κατασκευή νέων πολεμικών πλοίων! Ή για δοκίμασε, με

συνδικαλιστικά μέσα και αποδίδοντας δικαιοσύνη σε όλους, να επιλύσεις τις αντιθέσεις ανάμεσα στους λιμενεργάτες, οι οποίοι δεν έχουν άλλον τρόπο να εξασφαλίσουν τα προς το ζην, παρά μονοπωλώντας όλη την διαθέσιμη εργασία υπέρ εκείνων που εργάζονται εκεί από μακρού, και τους νεοαφιχθέντες, τους «έκτακτους» που απαιτούν το δικαίωμα τους στην εργασία και την ζωή! Όλα αυτά, και πολλά άλλα που θα μπορούσαν να ειπωθούν, δείχνουν ότι το εργατικό κίνημα, αυτό καθεαυτό, χωρίς την φλόγα της επαναστατικής φαντασίας που έρχεται σε αντίθεση με τα βραχυπρόθεσμα συμφέροντα των εργατών, χωρίς την κριτική και την ώθηση των επαναστατών, απέχοντας πολύ από το να οδηγεί στον μετασχηματισμό της κοινωνίας προς όφελος όλων, τείνει να ενισχύει τον ομαδικό εγωισμό και να δημιουργεί μια τάξη προνομιούχων εργατών που θα ζει στις πλάτες της μεγάλης μάζας των «απόκληρων».

Και αυτό εξηγεί το γενικότερο φαινόμενο πώς σε όλες τις χώρες οι εργατικές οργανώσεις, καθώς αναπτύσσονται και ισχυροποιούνται, γίνονται συντηρητικές και αντιδραστικές, ενώ όσοι έχουν έντιμα υπηρετήσει το εργατικό κίνημα, ονειρευόμενοι μια κοινωνία που να βασίζεται στην ευημερία και την δικαιοσύνη για όλους, είναι καταδικασμένοι, όπως ο Σίσυφος, να ξαναρχίζουν και πάλι κάθε τόσο από την αρχή.⁴

⁴ *Umanità Nova*, 6 Απριλίου 1922.

Αυτό δεν θα μπορούσε να συμβεί, εάν υπήρχε ένα εξεγερσιακό πνεύμα μέσα στις μάζες, και αν ο ιδεαλισμός ενέπνεε και επηρέαζε τους πλέον επιδέξιους και ευνοημένους από τις περιστάσεις, δηλαδή εκείνους οι οποίοι θα μπορούσαν να σχηματίσουν την νέα προνομιούχο τάξη. Ωστόσο, δεν χωρεί καμιά αμφιβολία ότι εάν παραμείνουμε στο επίπεδο της υπεράσπισης των σημερινών συμφερόντων, δηλαδή σε εκείνο των συνδικάτων (και εφ' όσον δεν υπάρχει αρμονία συμφερόντων, ούτε και αυτά μπορούν να εναρμονισθούν σε ένα καπιταλιστικό καθεστώς), η πάλη μεταξύ των εργατών θα είναι ένα φυσιολογικό γεγονός, πάλι η οποία, σε ορισμένες περιστάσεις και ανάμεσα σε ορισμένους κλάδους, θα οξύνεται ολοένα και περισσότερο από ό,τι η πάλη μεταξύ εργατών και εκμεταλλευτών.

Για να πεισθεί κανείς, δεν χρειάζεται παρά να εξετάσει τί είναι οι μεγαλύτερες εργατικές οργανώσεις στις χώρες όπου υπάρχει υψηλός βαθμός οργάνωσης και ελάχιστη προπαγάνδα ή επαναστατική παράδοση. Ας πάρουμε την AFL [American Federation Of Labour (Αμερικανική Ομοσπονδία Εργασίας)] στις Ηνωμένες Πολιτείες. Ναι μεν αγωνίζεται εναντίον των αφεντικών, αλλά μόνον υπό την έννοια που συγκρούονται δύο επιχειρηματίες όταν συζητούν τις λεπτομέρειες ενός συμβολαίου. Ο πραγματικός αγώνας διεξάγεται εναντίον των νεοαφιχθέντων, των ξένων ή των γηγενών που επιδιώκουν να τους επιτραπεί να απασχοληθούν σε οποιαδήποτε βιομηχανική εργασία· εναντίον των εξ ανάγκης απεργοσπαστών οι οποίοι δεν

μπορούν να βρουν εργασία στα αναγνωρισμένα από την Ομοσπονδία εργοστάσια, επειδή τα μέλη της είναι εναντίον τους, εξανάγκαζαμενοι έτσι να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους σε «επιχειρήσεις οι οποίες προσλαμβάνουν και μη συνδικαλισμένους εργάτες» ["open shops"]... Τα εν λόγω Αμερικανικά Συνδικάτα, όταν αποκτήσουν εκείνον τον αριθμό των μελών που θεωρούν επαρκή ώστε να είναι σε θέση να συνδιαλλαγούν ως ίσοι με τους εργοδότες, επιδιώκουν αμέσως να εμποδίσουν την εγγραφή νέων μελών, επιβάλλοντας απαγορευτικό ύψος συνδρομών ή, εντελώς κραυγαλέα, αρνούμενα απλώς να δεχθούν την όποια νέα εγγραφή. Επιβάλλουν αυστηρούς περιορισμούς στο έργο που μπορούν να αναλάβουν τα μέλη τού κάθε συνδικάτου, και απαγορεύουν στους εργάτες τού ενός συνδικάτου να μπαίνουν «στα χωράφια των άλλων». Οι εξειδικευμένοι εργάτες περιφρονούν τους ανειδίκευτους, οι λευκοί περιφρονούν και εκμεταλλεύονται τους μαύρους, οι «βέροι Αμερικάνοι» θεωρούν κατώτερους τους Κινέζους, τους Ιταλούς και τους άλλους ξένους εργάτες. Εάν θα γινόταν μια επανάσταση στις ΗΠΑ, τα ισχυρά και πλούσια συνδικάτα θα τάσσονταν αναπόφευκτα εναντίον του κινήματος, διότι θα ανησυχούσαν για τις επενδύσεις τους και για την προνομιούχο θέση που έχουν εξασφαλίσει για τον εαυτό τους, το ίδιο δε ίσως θα συνέβαινε στην Βρετανία και αλλού.

Αυτό σίγουρα δεν είναι συνδικαλισμός· οι συνδικαλιστές δε οι οποίοι ακατάπαυστα πολεμούν την τάση των συνδικάτων να γίνουν όργανα ενός ποταπού εγωισμού,

επιτελούν το χρησιμότερο έργο. Όμως η τάση υπάρχει και δεν μπορεί να εξουδετερωθεί παρά μόνο με την υπέρβαση των συνδικαλιστικών μεθόδων.

Οι εργατικές ενώσεις θα είναι πολυτιμότες σε μια επαναστατική κατάσταση, υπό τον όρο όμως ότι θα μοιάζουν ...όσο το δυνατόν λιγότερο με συνδικάτα.⁵

Παρά τα όσα λένε οι συνδικαλιστές, δεν αληθεύει ότι οι σημερινές εργατικές οργανώσεις θα χρησιμεύσουν ως το πλαίσιο της μελλοντικής κοινωνίας και θα διευκολύνουν την μετάβαση από το αστικό στο εξισωτικό καθεστώς. Αυτή είναι μια ιδέα η οποία είχε γίνει ευμενώς αποδεκτή από τα μέλη της Α' Διεθνούς, και, αν δεν απατώμαι, μπορεί κανείς να βρει στα κείμενα του Μπακούνιν την άποψη ότι η νέα κοινωνία θα επιτευχθεί μέσω της ένταξης όλων των εργατών στα τμήματα της Διεθνούς. Κατά την γνώμη μου, αυτό είναι λάθος,

Η δομή των υφιστάμενων εργατικών οργανώσεων αντιστοιχεί στις σημερινές συνθήκες της οικονομικής ζωής, οι οποίες είναι το αποτέλεσμα της ιστορικής ανάπτυξης και της καπιταλιστικής κυριαρχίας, και η νέα κοινωνία δεν μπορεί να επιτευχθεί χωρίς την συντριβή των δομών αυτών και την δημιουργία νέων οργανισμών οι οποίοι θα αντιστοιχούν στις νέες συνθήκες και στους νέους κοινωνικούς σκοπούς.

Σήμερα οι εργάτες οργανώνονται, σύμφωνα με το επάγγελμα το οποίο ασκούν, τις βιομηχανίες στις οποίες

⁵ *Umanità Nova*, 13 Απριλίου 1922.

εργάζονται, τους εργοδότες εναντίον των οποίων πρέπει να αγωνισθούν, ή τις επιχειρήσεις στις οποίες απασχολούνται. Προς τί αυτές οι ομαδοποιήσεις όταν, χωρίς εργοδότες και με ανατροπή των επιχειρηματικών σχέσεων, μεγάλος αριθμός των σημερινών επαγγελματιών και βιομηχανιών θα πρέπει να εξαφανισθεί, ορισμένα οριστικά, επειδή είναι άχρηστα και επιζήμια, άλλα προσωρινά, επειδή, αν και χρήσιμα, στο μέλλον δεν θα έχουν λόγο ή δυνατότητα ύπαρξης κατά την περίοδο του κοινωνικού ξεσηκωμού; Προς τί οι οργανώσεις των μαρμαράδων της Καράρα, για να αναφέρω απλώς ένα από τα χιλιάδες παραδείγματα που μου έρχονται στον νου, όταν εκείνο που θα χρειάζεται θα είναι να πάνε να καλλιεργήσουν την γη και να αυξήσουν την παραγωγή τροφίμων, αφήνοντας για το μέλλον την κατασκευή μνημείων και μαρμάρινων ανακτόρων;

Βεβαίως, οι εργατικές οργανώσεις, ιδίως στις συνεταιριστικές τους μορφές (οι οποίες παρεμπιπτόντως, υπό το καπιταλιστικό σύστημα, τείνουν να κάμψουν την αντίσταση των εργατών), μπορούν να χρησιμεύσουν στην ανάπτυξη των τεχνικών και διοικητικών ικανοτήτων των εργατών, αλλά, σε μια επαναστατική περίοδο και όσον αφορά την κοινωνική αναδιοργάνωση, θα πρέπει να εξαφανισθούν, να απορροφηθούν από τις νέες λαϊκές ομαδοποιήσεις, όπως θα απαιτούν οι περιστάσεις. Επιπλέον, καθήκον των επαναστατών είναι ακριβώς να επιδιώξουν να εμποδίσουν την ανάπτυξη ενός *συντεχνιακού πνεύματος [esprit de corps]* σε αυτές τις υφιστάμενες

οργανώσεις, το οποίο θα αποτελούσε εμπόδιο στην ικανοποίηση των νέων κοινωνικών αναγκών.

Επομένως, κατά την γνώμη μου, το εργατικό κίνημα είναι ένα όργανο το οποίο πρέπει να χρησιμοποιείται σήμερα για την ανύψωση και την μόρφωση των μαζών και αύριο για την αναπόφευκτη επίσημη σύγκρουση. Ωστόσο, είναι ένα όργανο με τα μειονεκτήματα και τους κινδύνους του, κι εμείς οι αναρχικοί πρέπει να καταβάλλουμε κάθε προσπάθεια για να εξουδετερώσουμε τα μειονεκτήματα αυτά, να αποτρέψουμε τους κινδύνους και να χρησιμοποιήσουμε το κίνημα όσο το δυνατόν περισσότερο για τους δικούς μας σκοπούς. Αυτό δεν σημαίνει, όπως υπαινιχθήκαμε, ότι θα θέλαμε το εργατικό κίνημα να είναι όργανο των αναρχικών. Φυσικά, θα ήμαστε ευτυχείς εάν *όλοι* οι εργάτες, εάν *όλοι* τους ήταν αναρχικοί ...όμως στην περίπτωση αυτή, η αναρχία θα ήταν γεγονός και δεν θα ήταν απαραίτητες τέτοιου είδους συζητήσεις.

Όπως έχουν σήμερα τα πράγματα, εκείνο που επιθυμούμε είναι τα εργατικά κινήματα να είναι ανοιχτά σε κάθε πρωτοποριακή, δημιουργική προπαγάνδα και να συμμετέχουν σε όλες τις οικονομικές, πολιτικές και σχετικές με τα ήθη κι έθιμα δραστηριότητες της κοινωνίας, ζώντας και αναπτυσσόμενα ελεύθερα από κάθε έξωθεν έλεγχο, τόσο από τον δικό μας, όσο και από εκείνον των πολιτικών κομμάτων.⁶

⁶ *Umanità Nova*, 6 Απριλίου 1922.

Υπάρχουν πολλοί σύντροφοι οι οποίοι επιδιώκουν την ενοποίηση του εργατικού και του αναρχικού κινήματος, και όπου μπορούν, φέρ' ειπείν στην Ισπανία, την Αργεντινή και σε μικρότερο βαθμό στην Ιταλία, την Γαλλία, την Γερμανία και αλλού, προσπαθούν να εφοδιάσουν τις εργατικές οργανώσεις με ένα καθαρά αναρχικό πρόγραμμα. Υπάρχουν εκείνοι οι οποίοι αυτοαποκαλούνται «αναρχοσυνδικαλιστές», ή, όταν συνασπίζονται με άλλους που δεν είναι πραγματικά αναρχικοί, βαπτίζονται «επαναστάτες συνδικαλιστές». Είναι αναγκαίο να εξηγήσουμε τί εννοούν με τον όρο *συνδικαλισμός*.

Πρόκειται για ένα ζήτημα που αφορά το επιδιωκόμενο μέλλον, εάν, δηλαδή, με τον όρο *συνδικαλισμός* εννοούμε την μορφή τής κοινωνικής οργάνωσης που πρέπει να αντικαταστήσει την καπιταλιστική και κρατική οργάνωση, τότε είτε είναι ταυτόσημος με την αναρχία, άρα ένας όρος που δεν χρησιμεύει παρά μόνο για να προκαλεί σύγχυση στις μάζες, είτε είναι διαφορετικός από την αναρχία και δεν μπορεί ως εκ τούτου να γίνει αποδεκτός από τους αναρχικούς. Είναι αλήθεια ότι ανάμεσα στις ιδέες και τα σχέδια για το μέλλον που προβάλλονται από τον τάδε ή τον δείνα συνδικαλιστή, υπάρχουν κάποια που είναι γνήσια αναρχικά, αλλά και άλλα τα οποία εμφανίζουν, με διάφορα ονόματα και διάφορα προσώπια, την εξουσιαστική δομή που αποτελεί την αιτία των κακών για τα οποία σήμερα διαμαρτυρόμαστε, και επομένως δεν μπορούν να έχουν τίποτε κοινό με την αναρχία. Όμως εκείνο που θέλω να εξετάσω δεν είναι ο συνδικαλισμός

ως κοινωνικό σύστημα, εφ' όσον δεν είναι αυτός που μπορεί να καθορίσει την σημερινή δράση των αναρχικών εν σχέσει προς το εργατικό κίνημα. Αυτό που μας ενδιαφέρει είναι όλες οι εργατικές οργανώσεις, όλα τα συνδικάτα που έχουν δημιουργηθεί, να αντισταθούν στην καταπίεση των εργοδοτών και να μειώσουν ή να εξαλείψουν την εκμετάλλευση της ανθρώπινης εργασίας που γίνεται από εκείνους που ελέγχουν τις πηγές πλούτου και τα μέσα παραγωγής.

Λέω, λοιπόν, ότι αυτές δεν μπορεί να είναι αναρχικές οργανώσεις και δεν είναι ορθό να θέλει κανείς να γίνουν, διότι εάν θα ήταν, ούτε θα κατόρθωναν να επιτελέσουν το έργο τους, ούτε θα υπηρετούσαν τους σκοπούς τους οποίους επιδιώκουν οι εντασσόμενοι σε αυτές αναρχικοί.

Τα συνδικάτα δημιουργούνται σήμερα για να υπερασπίσουν τα άμεσα συμφέροντα των εργατών και να βελτιώσουν τις συνθήκες τους στο μέτρο του δυνατού, μέχρις ότου έρθει η ώρα να κάνουν μια επανάσταση η οποία θα μετατρέψει τους σημερινούς μισθωτούς εργάτες σε ελεύθερους εργάτες, ελεύθερα συνεργαζόμενους προς όφελος όλων.

Για να υπηρετήσει το συνδικάτο τον δικό του σκοπό και να είναι συγχρόνως ένα μέσο διαπαιδαγώγησης και το πεδίο μιάς προπαγάνδας η οποία αποβλέπει σε έναν μελλοντικό, ριζικό, κοινωνικό μετασχηματισμό, θα πρέπει να συνενώσει όλους τους εργάτες -ή τουλάχιστον όσους από αυτούς επιδιώκουν την βελτίωση των συνθηκών τους- με τους οποίους θα μπορέσει επιτυχώς να δημιουργήσει τις

προϋποθέσεις για κάποιου είδους αντίσταση εναντίον των αφεντικών. Μήπως θα ήθελαν ίσως να περιμένουν να γίνουν οι εργάτες αναρχικοί προτού τους καλέσουν να οργανωθούν και προτού τους δεχθούν στις οργανώσεις αντίστασης, όταν αυτό δεν θα χρειάζεται πλέον, επειδή οι μάζες θα είναι ήδη ικανές να πραγματοποιήσουν την επανάσταση; Σε αυτήν την περίπτωση, το συνδικάτο θα αντέγραφε τον ρόλο της αναρχικής ομάδας και θα εξακολουθούσε να είναι ανίκανο, τόσο όσον αφορά την βελτίωση των συνθηκών, όσο και την πραγματοποίηση της επανάστασης. Από την άλλη, έχουν ένα αναρχικό πρόγραμμα, στην θεωρία, και ικανοποιούνται απολαμβάνοντας μια τυπική, ασυνείδητη υποστήριξη· κι έτσι συσπειρώνουν ανθρώπους οι οποίοι ακολουθούν τους οργανωτές δίκην προβάτων και οι οποίοι θα εξαφανισθούν ή θα προσχωρήσουν στον εχθρό με την πρώτη ευκαιρία, όταν θα είναι όντως αναγκαίο να δράσουν ως αναρχικοί.

Ο συνδικαλισμός είναι εκ φύσεως ρεφορμιστικός. Το μόνο που μπορεί κανείς να προσδοκά από αυτόν είναι οι μεταρρυθμίσεις που ζητά κι επιδιώκει να είναι όντως τέτοιες και να επιτυγχάνονται με τρόπους που να υπηρετούν την επαναστατική διαπαιδαγώγηση και προετοιμασία, αφήνοντας ελεύθερο τον δρόμο για ακόμη μεγαλύτερες διεκδικήσεις.

Κάθε συγχώνευση ή σύγχυση του αναρχικού κινήματος με το συνδικαλιστικό κίνημα καταλήγει είτε στο να καταστεί το τελευταίο ανίκανο να φέρει εις πέρας το

συγκεκριμένο έργο του, είτε στην εξασθένηση, διαστρέβλωση ή εξαφάνιση του αναρχικού πνεύματος.

Το συνδικάτο μπορεί να εμφανισθεί με ένα σοσιαλιστικό, επαναστατικό ή αναρχικό πρόγραμμα, και όντως με τέτοια προγράμματα ξεκίνησαν αρχικώς πολλές εργατικές οργανώσεις. Ωστόσο, παραμένουν πιστές στο πρόγραμμα μόνο στο μέτρο που είναι αδύναμες και ανίσχυρες, στο μέτρο δηλαδή που είναι μάλλον προπαγανδιστικές ομάδες, οι οποίες συγκροτήθηκαν και διατηρούνται από λίγα ενθουσιώδη και πεπεισμένα άτομα, παρά ικανοί για αποτελεσματική δράση οργανισμοί· εν συνεχεία όμως, όταν κατορθώσουν να προσελκύσουν τις μάζες στις γραμμές τους και αποκτήσουν την δύναμη να απαιτούν και να επιβάλλουν βελτιώσεις, το αρχικό πρόγραμμα γίνεται κενό σύνθημα το οποίο δεν συγκινεί κανέναν, οι τακτικές αναπροσαρμόζονται σύμφωνα με τις ενδεχόμενες ανάγκες και οι ζηλωτές της πρώτης στιγμής είτε προσαρμόζονται, είτε πρέπει να παραχωρήσουν την θέση τους στους «πρακτικούς» ανθρώπους οι οποίοι φροντίζουν για το παρόν χωρίς να ανησυχούν για το μέλλον.

Υπάρχουν βεβαίως σύντροφοι οι οποίοι, παρά το ότι βρίσκονται στην πρώτη γραμμή του συνδικαλιστικού κινήματος, παραμένουν ειλικρινείς και ένθερμοι αναρχικοί, όπως υπάρχουν και ομάδες εργατών οι οποίοι αναζητούν την έμπνευση τους στις αναρχικές ιδέες. Ωστόσο, θα ήταν ένας υπερβολικά εύκολος τρόπος άσκησης κριτικής, εάν απαριθμούσαμε τα χιλιάδες παραδείγματα στα οποία εκείνοι οι άνθρωποι και εκείνες οι ομάδες έρχονται, στην

πραγματικότητα των καθημερινών τους ενεργειών, σε αντίθεση με τις αναρχικές ιδέες. Εδώ έχουμε να κάνουμε με την σκληρή πλευρά της ζωής. Δεν μπορεί κανείς να ενεργεί με αναρχικό τρόπο, όταν είναι υποχρεωμένος να έχει δοσοληψίες με τους εργοδότες και τις αρχές· δεν μπορεί κανείς να υποχρεώσει τις μάζες να αυτενεργούν, όταν αρνούνται να δράσουν και ζητούν ή απαιτούν αρχηγούς. Γιατί όμως θα πρέπει να συγχέουμε τον αναρχισμό με κάτι που δεν είναι, και γιατί θα πρέπει εμείς ως αναρχικοί να επωμιζόμαστε την ευθύνη για δοσοληψίες και συμβιβασμούς που κατέστησαν αναγκαίοι επειδή οι μάζες δεν είναι αναρχικές, ούτε καν όταν ανήκουν σε μια οργάνωση η οποία έχει ενσωματωμένο στο καταστατικό της το αναρχικό πρόγραμμα;

Κατά την γνώμη μου, δεν πρέπει να θέλουν οι αναρχικοί να είναι αναρχικά τα συνδικάτα, αλλά πρέπει να δρουν μέσα στις γραμμές τους υπέρ των αναρχικών σκοπών ως άτομα, ως ομάδες και ως ομοσπονδίες ομάδων. Όπως ακριβώς υπάρχουν, ή θα έπρεπε να υπάρχουν, ομάδες μελέτης και συζήτησης, προπαγανδιστικές ομάδες, εργαζόμενες μέσα στον κόσμο δια του γραπτού και του προφορικού λόγου, συνεταιριστικές ομάδες, εργοστασιακές ομάδες, ομάδες των εργατών γης, στους στρατώνες, καθώς επίσης και στα σχολεία, έτσι θα έπρεπε να δημιουργηθούν ειδικές ομάδες και μέσα στις διάφορες οργανώσεις που εμπλέκονται στην ταξική πάλη.

Ιδανική βεβαίως θα ήταν η κατάσταση, αν όλοι ήταν αναρχικοί και αν αυτές οι οργανώσεις λειτουργούσαν με

αναρχικό τρόπο· αλλά σε αυτήν την περίπτωση είναι σαφές ότι δεν θα χρειαζόταν να οργανωθούμε για την πάλη εναντίον των εργοδοτών, διότι δεν θα υπήρχαν πλέον αφεντικά. Έτσι, ούτως εχόντων των πραγμάτων και αναγνωρίζοντας ότι η κοινωνική ανάπτυξη των συναδέλφων μας είναι αυτή που είναι, οι αναρχικές ομάδες δεν θα πρέπει να περιμένουν από τις εργατικές οργανώσεις να δρουν σαν να ήταν αναρχικές, αλλά να καταβάλλουν κάθε προσπάθεια ώστε να τις ωθούν να προσεγγίζουν όσο το δυνατόν περισσότερο την αναρχική μέθοδο. Εάν χάριν της επιβίωσης της οργάνωσης και των αναγκών και επιθυμιών των μελών της είναι απολύτως αναγκαία η διαπραγμάτευση, ο συμβιβασμός και η έναρξη αμφισβητήσιμων δοσοληψιών με τις αρχές, ας γίνουν όμως θα πρέπει να γίνουν από άλλους, όχι από αναρχικούς των οποίων ο ρόλος είναι να επισημαίνουν την ανεπάρκεια και την σαθρότητα όλων των βελτιώσεων που μπορούν να επιτευχθούν υπό ένα καπιταλιστικό καθεστώς και να κατευθύνουν πάντοτε τον αγώνα σε ολοένα και ριζοσπαστικότερες λύσεις. Οι αναρχικοί που είναι μέλη συνδικάτων, πρέπει να παλεύουν ώστε αυτά να είναι ανοιχτά σε όλους τους εργάτες, ανεξαρτήτως απόψεων ή κομματικής συμπάθειας, υπό έναν όμως όρο: την αλληλεγγύη στον αγώνα εναντίον των αφεντικών· πρέπει να αντιτίθενται στο συντεχνιακό πνεύμα και σε οποιαδήποτε βλέψη μονοπώλησης στον οργανωτικό ή τον εργασιακό τομέα. Πρέπει να εμποδίζουν τα συνδικάτα να χρησιμεύουν ως όργανο χειραγωγήσιμο από τους πολιτικούς για

εκλογικούς ή άλλους εξουσιαστικούς σκοπούς· πρέπει να υποστηρίζουν και να εφαρμόζουν την άμεση δράση, την αποκέντρωση, την αυτονομία και την ατομική πρωτοβουλία· πρέπει να καταβάλλουν ιδιαίτερες προσπάθειες για να βοηθούν τα μέλη να μάθουν πώς να συμμετέχουν άμεσα στην ζωή της οργάνωσης και να αχρηστεύουν αρχηγούς και επαγγελματικά συνδικαλιστικά στελέχη.

Με άλλα λόγια, πρέπει να παραμένουν αναρχικοί, πάντοτε σε στενή επαφή με αναρχικούς, και να μη λησμονούν ότι η εργατική οργάνωση δεν είναι ο σκοπός, αλλά μόνον ένα από τα μέσα, όσο σημαντικό και αν είναι, προετοιμασίας του δρόμου για την επίτευξη του αναρχισμού.⁷

Δεν πρέπει κανείς να συγχέει τον «συνδικαλισμό», ο οποίος προορίζεται να είναι μια θεωρία και μια μέθοδος για την επίλυση του κοινωνικού ζητήματος, με την προώθηση, την ύπαρξη και τις δραστηριότητες των εργατικών συνδικάτων.

Για μας δεν είναι διόλου σημαντικό το ότι οι εργάτες πρέπει να απαιτούν περισσότερα ή λιγότερα· το σημαντικό είναι ότι πρέπει να προσπαθούν να αποκτήσουν όσα απαιτούν με τις δικές τους προσπάθειες, με την δική τους άμεση δράση εναντίον των καπιταλιστών και της κυβέρνησης.

⁷ *Pensiero e Volontà*, 16 Απριλίου 1925.

Μια μικρή βελτίωση, η οποία επετεύχθη με τις ίδιες τις προσπάθειες κάποιου, αξίζει περισσότερο, όσον αφορά το αποτέλεσμα της στο ηθικό -και μακροπροθέσμως στο υλικό- πεδίο, από μια ευρείας κλίμακας μεταρρύθμιση, παραχωρημένη από την κυβέρνηση ή τους καπιταλιστές για ύποπτους σκοπούς ή έστω εξ αιτίας της «καλοσύνης τους».⁸

Ανέκαθεν κατανοούσαμε την ζωτική σημασία του εργατικού κινήματος και την ανάγκη να παίξουν οι αναρχικοί έναν ενεργό και αποφασιστικό ρόλο σε αυτό. Και συχνά, αποτέλεσμα της πρωτοβουλίας των συντρόφων μας υπήρξε ο σχηματισμός ζωντανότερων και προοδευτικότερων ομάδων εργατών. Μόνιμη πεποίθησή μας είναι ότι σήμερα το συνδικάτο είναι ένα μέσον με το οποίο οι εργάτες μπορούν να αρχίσουν να κατανοούν την θέση τους ως σκλάβοι, να απαιτούν την χειραφέτησή τους και να εθίζονται στην αλληλεγγύη όλων των καταπιεζομένων στον αγώνα εναντίον των καταπιεστών, και ότι αύριο θα χρησιμεύσει ως ο πρώτος αναγκαίος πυρήνας για την συνέχιση της κοινωνικής ζωής και την αναδιοργάνωση της παραγωγής χωρίς αφεντικά και παράσιτα.

Επίσης από μακρού συζητάμε και συχνά διαφωνούμε ως προς τους τρόπους με τους οποίους θα έπρεπε να διεξάγεται η αναρχική δράση εν σχέσει προς την εργατική οργάνωση.

Πρέπει να γίνεται κανείς μέλος των συνδικάτων ή να παραμένει εκτός, λαμβάνοντας ωστόσο μέρος σε όλους τους αγώνες, επιδιώκοντας να τους καταστήσει όσο το δυνατόν ριζοσπαστικότερους και παραμένοντας πάντοτε στην πρώτη γραμμή της δράσης και του κινδύνου;

Και το σπουδαιότερο: κατά πόσον θα πρέπει οι αναρχικοί να αποδέχονται διοικητικά πόστα εντός των συνδικάτων, οδηγούμενοι έτσι σε διαπραγματεύσεις, συμβιβασμούς, συνεννοήσεις κι επαφές με τις αρχές και τους εργοδότες, κάτι που οι ίδιοι οι εργάτες ζητούν από αυτούς και κάτι που συνιστά κορμό των καθημερινών αιτημάτων για καλύτερες συνθήκες ή για την υπεράσπιση των ήδη κεκτημένων;

Κατά την διετία που ακολούθησε την ειρήνη [με το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, 1918-1920] και μέχρι την ημέρα του θριάμβου της φασιστικής αντίδρασης [Ιταλία, Μουσσολίνι, 1922], βρεθήκαμε σε μια πρωτοφανή κατάσταση. Η επανάσταση φαινόταν να έρχεται και πράγματι υπήρχαν οι υλικές και πνευματικές προϋποθέσεις που καθιστούν μια επανάσταση εφικτή, καθώς και αναγκαία.

Όμως σε μας τους αναρχικούς, έλειπε σε μεγάλο βαθμό το αναγκαίο σθένος για να πραγματοποιήσουμε την επανάσταση με τις δικές μας μεθόδους και στηριζόμενοι αποκλειστικά στην δική μας αριθμητική δύναμη· χρειαζόμαστε τις μάζες, και μολονότι αυτές ήταν αρκετά προετοιμασμένες για να αναλάβουν δράση, δεν ήταν αναρχικές. Οπωσδήποτε, μια επανάσταση χωρίς την

υποστήριξη των μαζών, ακόμη και αν ήταν εφικτή, δεν θα κατέληγε παρά σε μια νέα κυριαρχία, η οποία, ακόμη και αν την ασκούσαν αναρχικοί, θα συνιστούσε πάντοτε την άρνηση του αναρχισμού, θα διέφθειρε τους νέους κυρίαρχους και θα κατέληγε στην επιστροφή της κρατιστικής, καπιταλιστικής τάξης πραγμάτων.

Το να αποχωρούσαμε από τον αγώνα και να τον αποφεύγαμε, επειδή δεν θα μπορούσαμε να κάνουμε ό,τι ακριβώς θα θέλαμε να κάνουμε, θα αποτελούσε άρνηση κάθε τωρινής ή μελλοντικής δυνατότητας, κάθε ελπίδας ανάπτυξης του κινήματος προς την κατεύθυνση που θα θέλαμε να ακολουθήσει. Θα ήταν μια τελεσίδικη άρνηση, επειδή δεν θα υπάρξουν ποτέ αναρχικές μάζες προτού μετασχηματισθεί οικονομικά και πολιτικά η κοινωνία, το ίδιο πρόβλημα δε θα εμφανίζεται κάθε φορά που οι περιστάσεις θα δημιουργούν μια κατάσταση με επαναστατικές δυνατότητες.

Θα είναι, επομένως, απαραίτητο να κερδίσουμε πάση θυσία την εμπιστοσύνη των μαζών, και να είμαστε σε θέση να τις «σπρώξουμε», όταν θα έχουν την διάθεση για δράση, και γι' αυτόν τον λόγο φάνηκε χρήσιμο να εξασφαλίσουμε ηγετικά πόστα στις εργατικές οργανώσεις. Όλοι οι κίνδυνοι του ρεφορμισμού, η διαφθορά, εκτοπίστηκαν στο περιθώριο, και οπωσδήποτε υποθέταμε ότι δεν θα υπήρχε χρόνος για να ενεργοποιηθούν.

Έτσι αποφασίσθηκε να αφεθεί ο καθένας ελεύθερος να ενεργήσει σύμφωνα με τις περιστάσεις και όπως θεωρήσει καλύτερα, υπό την προϋπόθεση ότι δεν θα λησμονήσει

πως είναι αναρχικός, οδηγούμενος πάντοτε από το υπέρτατο συμφέρον της αναρχικής Υπόθεσης.

Τώρα όμως, έχοντας κατά νου την πρόσφατη εμπειρία και εν όψει της παρούσας κατάστασης ...νομίζω πως θα ήταν χρήσιμο να επιστρέψουμε στο επίμαχο ζήτημα και να δούμε κατά πόσον τίθεται θέμα τροποποίησης της τακτικής μας, όσον αφορά αυτήν την σημαντικότερη πλευρά της δράσης μας.

Κατά την γνώμη μου, πρέπει να ενταχθούμε στα συνδικάτα διότι, παραμένοντας εκτός, εμφανιζόμαστε εχθρικοί προς αυτά, οι κριτικές μας αντιμετωπίζονται με καχυποψία, ενώ σε μια εποχή αναταραχής θα φανούμε παρείσακτοι και η συμμετοχή μας θα αντιμετωπισθεί ψυχρά...

Όσον αφορά την επιδίωξη και αποδοχή ηγετικών θέσεων, νομίζω ότι γενικώς και σε περιόδους ηρεμίας είναι καλύτερα να τις αποφεύγουμε. Πιστεύω, ωστόσο, ότι η ζημιά και ο κίνδυνος δεν βρίσκονται τόσο πολύ στο γεγονός της κατάληψης μιας ηγετικής θέσης -η οποία σε ορισμένες περιστάσεις μπορεί να είναι χρήσιμη καθώς και αναγκαία- αλλά στο εάν η θέση αυτή καθίσταται μόνιμη. Κατά την γνώμη μου, τα ανώτερα στελέχη πρέπει να ανανεώνονται όσο το δυνατόν συχνότερα, τόσο για να αποκτήσουν όσο το δυνατόν περισσότεροι εργάτες εμπειρία στο διοικητικό έργο, όσο και για να αποτραπεί η επαγγελματικοποίηση τού οργανωτικού έργου που θα παρακινούσε όσους το εκτελούν να εισάγουν στον αγώνα των εργατών τον φόβο μήπως χάσουν την δουλειά τους.

Και όλα αυτά όχι μόνον προς όφελος του σημερινού αγώνα και της διαπαιδαγώγησης των εργατών, αλλά επίσης, πράγμα πολύ σημαντικότερο, με την προοπτική της ανάπτυξης της επανάστασης, αφ' ότου αυτή θα έχει δρομολογηθεί.

Οι αναρχικοί δικαίως αντιτίθενται στον εξουσιαστικό κομμουνισμό ο οποίος προϋποθέτει μια κυβέρνηση που θέλει να διευθύνει κάθε πλευρά την κοινωνικής ζωής και θέτει την οργάνωση της παραγωγής και την διανομή του πλούτου υπό τας διαταγές των ευνοουμένων της, οι οποίοι δεν μπορούν παρά να δημιουργήσουν την πλέον μισητή τυραννία και να επιφέρουν τον ακρωτηριασμό όλων των ζωντανών δυνάμεων της κοινωνίας.

Τα συνδικάτα, προφανώς σε συμφωνία με τους αναρχικούς όσον αφορά την απέχθεια τους προς τον κρατικό συγκεντρωτισμό, θέλουν να εξοστρακίσουν την κυβέρνηση υποκαθιστώντας την λένε δε ότι τα συνδικάτα πρέπει να πάρουν στα χέρια τους τον πλούτο, να επιτάξουν όλα τα τρόφιμα και να είναι τα ίδια υπεύθυνα για την διανομή τους, καθώς επίσης και να οργανώσουν την παραγωγή και την ανταλλαγή. Και εγώ δεν θα είχα καμιά αντίρρηση ως προς αυτό, εάν τα συνδικάτα άνοιγαν διάπλατα τις θύρες τους σε ολόκληρο τον πληθυσμό και επέτρεπαν σε όλους τους διαφωνούντες να ενεργούν ελεύθερα και να έχουν το μερίδιο τους.

Στην πράξη όμως, αυτή η απαλλοτρίωση και αυτή η διανομή δεν μπορούν να γίνουν ενστικτωδώς από την μάζα, ακόμη και αν αυτή διαθέτει συνδικαλιστική

ταυτότητα, χωρίς να προκληθεί μια επικίνδυνη σπατάλη φυσικού πλούτου και χωρίς να θυσιαστεί ο ασθενέστερος χάριν του ισχυρότερου, ενώ ακόμη δυσκολότερη θα είναι η μέσω μαζικών συνελεύσεων σύναψη συμφωνιών ανάμεσα στις διάφορες περιοχές και η ρύθμιση των ανταλλαγών ανάμεσα στις διάφορες οργανώσεις των παραγωγών. Ο εφοδιασμός, επομένως, θα πρέπει να γίνει μέσω αποφάσεων λαϊκών συνελεύσεων, τις οποίες θα εφαρμόζουν ομάδες και άτομα που θα έχουν προσφερθεί εθελοντικά ή θα είναι αρμοδίως εξουσιοδοτημένα.

Εάν, λοιπόν, υπάρχει ένας περιορισμένος αριθμός ανθρώπων οι οποίοι, λόγω της μακρόχρονης θητείας τους σε ένα πόστο, θεωρούνται συνδικαλιστικοί ηγέτες· εάν υπάρχουν μόνιμοι γραμματείς και επίσημοι οργανωτές, αυτοί θα είναι εκείνοι οι οποίοι θα βρεθούν αυτομάτως επιφορτισμένοι με την οργάνωση της επανάστασης, θα τείνουν να θεωρούν παρείσακτους και ανεύθυνα στοιχεία όσους θα ήθελαν να αναλάβουν ανεξάρτητη δράση, και θα θέλουν να επιβάλλουν την θέληση τους, ακόμη και με τις καλύτερες προθέσεις -ακόμη και με την χρήση βίας.

Τότε, το «συνδικαλιστικό καθεστώς» θα απέβαινε σύντομα το ίδιο ψεύδος, η ίδια τυραννία που έχει γίνει η λεγόμενη «δικτατορία του προλεταριάτου». Αντίδοτο σε αυτόν τον κίνδυνο και προϋπόθεση για την επιτυχία της επανάστασης ως δύναμης της προόδου, είναι η «διαμόρφωση» μεγάλου αριθμού ατόμων με πρωτοβουλία και ικανότητα επιτέλεσης πρακτικών καθηκόντων: να συνηθίσουν οι μάζες να μην αφήνουν την κοινή Υπόθεση στα

χέρια ολίγων και να εξουσιοδοτούν, όταν η εξουσιοδότηση είναι απαραίτητη, μόνο για συγκεκριμένες αποστολές και για περιορισμένη χρονική διάρκεια. Το δε συνδικάτο, εάν είναι οργανωμένο και ενεργεί με έναν αληθινά ελευθεριακό τρόπο, είναι το αποτελεσματικότερο μέσον για να δημιουργηθεί ακριβώς μια τέτοια κατάσταση, ακριβώς ένα τέτοιο πνεύμα.⁹

Οι εργατικές ενώσεις υπήρξαν προϊόν της αναγκαιότητας αντιμετώπισης των σημερινών αναγκών, της επιθυμίας βελτίωσης των προσωπικών συνθηκών και της προστασίας των μελών από μια ενδεχόμενη επιδείνωση των συνθηκών, και αποτελούν την ένωση εκείνων οι οποίοι, στερούμενοι των μέσων παραγωγής και υποχρεωμένοι έτσι από τις επιτακτικές ανάγκες της ζωής να επιτρέπουν να τους εκμεταλλεύονται όσοι κατέχουν τα μέσα αυτά, αναζητούν, σε αλληλεγγύη με τους συντρόφους τους στην ένδεια, το σθένος για να αγωνισθούν εναντίον των εκμεταλλευτών. Και σε αυτό το επίπεδο του οικονομικού αγώνα, δηλαδή κατά της καπιταλιστικής εκμετάλλευσης, θα ήταν εφικτό και εύκολο να επιτύχουν την ενότητα της εργατικής τάξης εναντίον της ιδιοκτήτριας τάξης.

Αυτό δεν επετεύχθη, διότι τα πολιτικά κόμματα, τα οποία παρεμπιπτόντως υπήρξαν οι ιδρυτές και οι πρώτοι εμπυχωτές του συνδικαλιστικού κινήματος, ήθελαν να χρησιμοποιήσουν τις εργατικές ενώσεις σαν κέντρα στρατολόγησης, καθώς επίσης και σαν όπλο για τους

συγκεκριμένους σκοπούς τους, είτε επαναστατικούς είτε συντηρητικούς. Εξ ου και οι διαιρέσεις μέσα στην εργατική τάξη, η οποία είναι οργανωμένη σε πολλές ομάδες υπό την επιρροή των πολιτικών κομμάτων, και η αγωνία αυτών που θέλουν την ενότητα των εργατών, να αποσπάσουν τα συνδικάτα από την κηδεμονία των πολιτικών κομμάτων. Πίσω από αυτές τις προθέσεις, κρύβεται μια πλάνη κι ένα ψεύδος.

Εάν με τον όρο *πολιτική* εννοούμε όλα όσα αφορούν την οργάνωση των ανθρωπίνων σχέσεων, και πιο συγκεκριμένα τις ελεύθερες ή περιορισμένες σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων και την ύπαρξη ή όχι μιας «κυβέρνησης» η οποία αναλαμβάνει δημόσιες εξουσίες και χρησιμοποιεί βία για να επιβάλλει την θέληση της και να υπερασπίσει τα δικά της συμφέροντα, καθώς και εκείνα της τάξης από την οποία προέρχεται, είναι σαφές ότι η πολιτική υπεισέρχεται σε κάθε έκφανση της κοινωνικής ζωής και ότι μια εργατική οργάνωση δεν μπορεί να είναι πραγματικά ανεξάρτητη από τα κόμματα, παρά μόνον εάν γίνει και η ίδια κόμμα...

Είναι μάταιο να ελπίζουμε, και κατά την γνώμη μου θα ήταν καλύτερα να μην εύχεται κανείς, πως θα έπρεπε να αποκλεισθεί η πολιτική από τα συνδικάτα, εφ' όσον κάθε οικονομικό ζήτημα κάποιας σπουδαιότητας, καθίσταται αυτομάτως πολιτικό ζήτημα, και ακριβώς επί του πολιτικού πεδίου, δηλαδή με την πάλη κυβερνώντων και κυβερνωμένων, θα πρέπει να επιλυθεί οριστικά το ζήτημα της

⁹ *Fede!*, 30 Σεπτεμβρίου 1922.

χειραφέτησης των εργατών και της ανθρώπινης ελευθερίας.

Είναι δε φυσικό και σαφές ότι έτσι θα έπρεπε να είναι...

Οι καπιταλιστές μπορούν να διατηρήσουν τον αγώνα στο οικονομικό πεδίο, στο μέτρο που οι εργάτες ζητούν μικρές και γενικώς απατηλές βελτιώσεις, μόλις όμως δουν να μειώνονται σημαντικά τα κέρδη τους και να απειλείται η ίδια η ύπαρξη των προνομίων τους, απευθύνονται στην κυβέρνηση, και αν αυτή δεν επιδείξει ικανοποιητική κατανόηση και δεν αποδειχθεί αρκετά ισχυρή για να τα υπερασπίσει, όπως στις σημερινές περιπτώσεις της Ιταλίας και της Ισπανίας, τότε χρησιμοποιούν τον δικό τους πλούτο για να χρηματοδοτήσουν νέες κατασταλτικές δυνάμεις και να εγκαταστήσουν μια νέα κυβέρνηση που θα τους εξυπηρετεί καλύτερα.

Οι εργατικές οργανώσεις πρέπει, συνεπώς, εξ ανάγκης να υιοθετήσουν μια γραμμή δράσης εν όψει της σημερινής, καθώς επίσης και της ενδεχόμενης μελλοντικής, κυβερνητικής δράσης.

Μπορεί κανείς να αποδεχθεί την καθεστηκυία τάξη πραγμάτων, να αναγνωρίσει την νομιμότητα του οικονομικού προνομίου και της κυβέρνησης που το υπερασπίζεται, και να αρκείται στο να ελίσσεται ανάμεσα στις διάφορες αστικές φράξιες, επιτυγχάνοντας κάποιες βελτιώσεις -όπως συμβαίνει με τις τεράστιες οργανώσεις οι οποίες δεν εμπνέονται από κανένα ιδανικό, όπως η Αμερικανική Ομοσπονδία Εργασίας και μεγάλο τμήμα

των Βρετανικών Συνδικάτων- τότε όμως καθίσταται στην πράξη όργανο των καταπιεστών, παραιτούμενος από το έργο της απελευθέρωσης του από την δουλεία.

Εάν όμως κάποιος προσβλέπει στην πλήρη χειραφέτηση, ή έστω εάν απλώς θέλει συγκεκριμένες βελτιώσεις που δεν εξαρτώνται από την θέληση του αφεντικού ή τα καπρίτσια των αγορών, δεν υπάρχουν παρά δύο μόνο τρόποι για να απαλλαγεί από την απειλή της κυβέρνησης: είτε αρπάζοντας τα ηνία της κυβέρνησης καί χρησιμοποιώντας τις δημόσιες εξουσίες και την συλλογική δύναμη την οποία έχουν υφαρπάξει και καθυποτάξει οι κυρίαρχοι, προκειμένου να απαλλαγεί από το καπιταλιστικό σύστημα, είτε αποδυναμώνοντας και καταστρέφοντας την κυβέρνηση, αφήνοντας στους εργάτες -και σε όλους εκείνους οι οποίοι με τον έναν ή τον άλλον τρόπο, με την χειρωνακτική ή την διανοητική εργασία, συνεργάζονται διατηρώντας ζωντανή την κοινωνική ζωή- την ελευθερία να φροντίζουν για τις ατομικές και τις κοινωνικές ανάγκες με τον τρόπο που αυτοί θεωρούν καλύτερο, χωρίς όμως το δικαίωμα ή την δυνατότητα να επιβάλλουν την θέληση τους στους άλλους χρησιμοποιώντας βία. Πώς είναι λοιπόν δυνατόν να διατηρηθεί η ενότητα, όταν υπάρχουν κάποιοι οι οποίοι θα ήθελαν να χρησιμοποιήσουν την δύναμη της οργάνωσης για να αναλάβουν μια θέση στην κυβέρνηση, ενώ άλλοι πιστεύουν ότι κάθε κυβέρνηση είναι αναγκαστικά καταπιεστική και άδικη, και θα ήθελαν, επομένως, να οδηγήσουν την οργάνωση προς την κατεύθυνση του αγώνα εναντίον κάθε εξουσιαστικού

θεσμού τώρα ή στο μέλλον; Πώς μπορούν να είναι ενωμένοι οι σοσιαλδημοκράτες, οι κρατικοί κομμουνιστές και οι αναρχικοί;

Ιδού το πρόβλημα, ένα πρόβλημα το οποίο μπορεί να παραγνωρίζεται κάποιες στιγμές, όπως σε έναν σαφώς καθορισμένο αγώνα, όταν όλοι είναι ομόθυμοι, αλλά το οποίο πάντοτε επανεμφανίζεται, και δεν είναι εύκολο να επιλυθεί στο μέτρο που υφίστανται συνθήκες βίας και μια ποικιλία απόψεων ως προς τα μέσα αντίστασης στην βία. Η δημοκρατική μέθοδος, δηλαδή το να αφήνεις την πλειοψηφία να αποφασίζει και να «διατηρεί την πειθαρχία», δεν επιλύει το πρόβλημα, εφ' όσον και αυτή είναι ένα ψεύδος και δεν υποστηρίζεται ειλικρινά, παρά μόνον από εκείνους οι οποίοι έχουν, ή πιστεύουν ότι έχουν, την πλειοψηφία με το μέρος τους. Πέραν του γεγονότος ότι «πλειοψηφία» σημαίνει πάντοτε μια πλειοψηφία των ηγετών και όχι των μαζών, δεν μπορεί κανείς να προσδοκά, ή ακόμη και να επιθυμεί, ότι κάποιος που είναι ακράδαντα πεπεισμένος πως η πορεία την οποία ακολουθεί η πλειοψηφία οδηγεί στην καταστροφή, θα θυσιάζε τις ίδιες του τις πεποιθήσεις και θα ατένιζε παθητικά τα γεγονότα ή, ακόμη χειρότερα, θα υποστήριζε μια πολιτική την οποία θεωρεί λανθασμένη.

Το να λες: «άσε τους άλλους να κάνουν την δουλειά τους κι εσύ με την σειρά σου προσπάθησε να κερδίσεις την πλειοψηφία υπέρ της άποψης σου», μοιάζει μάλλον με αυτό που λέγεται στον στρατό: «δέξου την τιμωρία σου και μετά εκφράζεις την διαμαρτυρία σου» -πρόκειται δε

για ένα απαράδεκτο σύστημα σύμφωνα με το οποίο, ό,τι κάνει κάποιος σήμερα, καταστρέφει την δυνατότητα να πράξει διαφορετικά αύριο. Υπάρχουν ζητήματα χάριν των οποίων αξίζει να αποδέχεται την θέληση της πλειοψηφίας, διότι η ζημιά που θα προκαλούσε μια διάσπαση θα ήταν μεγαλύτερη από εκείνη που θα προκαλούσε ένα λάθος· υπάρχουν περιστάσεις στις οποίες η πειθαρχία καθίσταται καθήκον, επειδή η έλλειψη της θα ήταν και έλλειψη αλληλεγγύης μεταξύ των καταπιεζομένων και θα σήμαινε προδοσία μπροστά στον εχθρό. Όταν όμως κανείς είναι πεπεισμένος ότι η οργάνωση ακολουθεί μια πορεία η οποία διακυβεύει το μέλλον και καθιστά δύσκολη την αποκατάσταση της ζημιάς που έχει ήδη συντελεσθεί, τότε η εξέγερση και η αντίσταση είναι καθήκον, ακόμη και μπροστά στον κίνδυνο να προκληθεί μια διάσπαση.

Τότε, τελικώς, ποιά είναι η διέξοδος από αυτήν την στενωπό, και ποιά θα πρέπει να είναι η συμπεριφορά των αναρχικών υπό αυτές τις συνθήκες;

Κατά την άποψη μου, η λύση θα ήταν: γενική συμφωνία και αλληλεγγύη στον καθαρά οικονομικό αγώνα· πλήρης αυτονομία ατόμων και ομάδων στον πολιτικό αγώνα. Αλλά είναι δυνατόν να διακρίνει κανείς εγκαίρως πότε ο οικονομικός αγώνας γίνεται πολιτικός; Και, άραγε, υπάρχουν σημαντικοί οικονομικοί αγώνες οι οποίοι δεν γίνονται πολιτικοί ευθύς εξ αρχής ως αποτέλεσμα της κυβερνητικής παρέμβασης;

Οπωσδήποτε, εμείς οι αναρχικοί πρέπει να επεκτείνουμε την δράση μας σε όλες τις οργανώσεις, προκειμένου να κηρύξουμε την ενότητα όλων των εργατών, την αποκέντρωση, την ελευθερία της πρωτοβουλίας μέσα στο κοινό πλαίσιο της αλληλεγγύης, και να μην ανησυχούμε υπερβολικά, αν η μανία ορισμένων για συγκεντρωτισμό και αυταρχισμό, ή η μη ανοχή άλλων απέναντι στην όποια πειθαρχία, έστω και δικαιολογημένη, οδηγεί σε νέες διασπάσεις. Διότι, αν η οργάνωση των εργατών είναι μια θεμελιώδης ανάγκη για τους σημερινούς αγώνες και τα αυριανά επιτεύγματα, η ύπαρξη ή η μακροβιότητα της τάδε ή της δείνα συγκεκριμένης οργάνωσης δεν είναι και τόσο σημαντική. Το ουσιώδες είναι να αναπτύξουν τα άτομα μια αίσθηση οργάνωσης και αλληλεγγύης και την πεποίθηση ότι η αδελφική συνεργασία είναι αναγκαία για να καταπολεμηθεί η καταπίεση και να επιτευχθεί μια κοινωνία στην οποία ο καθένας θα μπορεί να απολαμβάνει την ζωή του.¹⁰

8 Η Κατάληψη των Εργοστασίων

Οι γενικές απεργίες διαμαρτυρίας δεν συγκινούν πλέον κανέναν, ούτε εκείνους που λαμβάνουν μέρος σε αυτές, ούτε εκείνους εναντίον των οποίων στρέφονται. Εάν η αστυνομία απλώς διέθετε την ευφυΐα να μην γίνεται προκλητική, θα περνούσαν όπως κάθε δημόσια εορτή.

Θα πρέπει να αναζητηθεί κάτι άλλο. Προτείνουμε μια ιδέα: την κατάληψη των εργοστασίων. Στην πρώτη απόπειρα ενδεχομένως να λάβουν μέρος ελάχιστοι μόνον άνθρωποι και το αποτέλεσμα να είναι ασήμαντο· όμως η μέθοδος έχει οπωσδήποτε μέλλον, διότι ανταποκρίνεται στους τελικούς σκοπούς του εργατικού κινήματος και συνιστά μια άσκηση που προετοιμάζει κάποιον για την τελική, γενική πράξη της απαλλοτρίωσης.¹

Οι μεταλλεργάτες ξεκίνησαν το κίνημα για μισθολογικές αυξήσεις. Ήταν μια νέου τύπου απεργία. Αντί να εγκαταλείψουν τα εργοστάσια, η ιδέα ήταν να παραμείνουν μέσα σε αυτά χωρίς να εργάζονται, διατηρώντας περιφρούρηση μέρα-νύχτα, για να διασφαλίσουν ότι τα αφεντικά δεν θα χρησιμοποιήσουν την νυκτερινή βάρδια. Όμως αυτό συνέβη το 1920. Σέ ολόκληρη την Ιταλία επικρατούσε επαναστατικός αναβρασμός ανάμεσα στους εργάτες και γρήγορα ο χαρακτήρας των αιτημάτων άλλαξε. Οι εργάτες πίστευαν ότι η στιγμή ήταν ώριμη για να

¹⁰ *Pensiero e Volontà*, 16 Φεβρουαρίου 1925.

¹ *Umanità Nova*, 17 Μαρτίου 1920.

πάρουν οριστικά στην κατοχή τους τα μέσα παραγωγής. Οπλίστηκαν για να αμυνθούν, μετέτρεψαν πολλά εργοστάσια σε αληθινά φρούρια, και άρχισαν να οργανώνουν οι ίδιοι την παραγωγή. Τα αφεντικά είτε εκδιώχθηκαν, είτε κρατήθηκαν υπό περιορισμό... Ουσιαστικά, το δικαίωμα της ιδιοκτησίας καταργήθηκε και ο νόμος παραβιάστηκε στο μέτρο που χρησίμευε στην υπεράσπιση της καπιταλιστικής εκμετάλλευσης. Ήταν ένα νέο καθεστώς, μια νέα μορφή κοινωνικής ζωής είχε εγκαινιασθεί. Και η κυβέρνηση τηρούσε εν αναμονή, διότι αισθανόταν ανίσχυρη να αντιπαρατεθεί: το παραδέχθηκε αργότερα όταν απολογείτο στο κοινοβούλιο για την αποτυχία της να αναλάβει κατασταλτική δράση.

Το κίνημα διογκωνόταν και εμφάνιζε σημάδια ότι προσέλκυε και άλλες κατηγορίες εργαζομένων σε διάφορες περιοχές, αγρότες κατελάμβαναν την γη. Ήταν η απαρχή μιας εν εξελίξει επανάστασης, κατά έναν σχεδόν ιδανικό θα έλεγα τρόπο.

Οι ρεφορμιστές δεν έβλεπαν με καλό μάτι το κίνημα και επεδίωκαν την διάλυση του. Η εφημερίδα *Avanti!**. μη γνωρίζοντας ποιά στάση να κρατήσει, προσπάθησε να αποδείξει ότι είμαστε ειρηνιστές, επειδή είχαμε υποστηρίξει στην *Umanita Nova* πως αν το κίνημα εξαπλωνόταν σε όλους τους τομείς της βιομηχανίας, αν οι εργάτες και οι αγρότες ακολουθούσαν το παράδειγμα των μεταλλεργατών για να απαλλαγούν από τα αφεντικά

* Σοσιαλιστική καθημερινή εφημερίδα.

καταλαμβάνοντας τα μέσα παραγωγής, τότε ή επανάσταση θα πετύχαινε χωρίς να χυθεί ούτε μια σταγόνα αίμα.

Εις μάτην όμως. Οι μάζες ήταν μαζί μας, μάς καλούσαν στα εργοστάσια να μιλήσουμε, να ενθαρρύνουμε και να συμβουλευσουμε τους εργάτες, και θα έπρεπε να βρισκόμαστε ταυτοχρόνως σε χίλια-δύο μέρη για να ικανοποιήσουμε όλες τις προσκλήσεις τους. Όπου και αν πηγαίναμε, χειροκροτούσαν τις ομιλίες των αναρχικών, ενώ οι ρεφορμιστές είτε έπρεπε να αποχωρήσουν, είτε ήταν άφαντοι. Οι μάζες ήταν μαζί μας, διότι ήμαστε οι καλύτεροι διερμηνευτές των ενστίκτων, των αναγκών και των συμφερόντων τους.

Παρ' όλα αυτά, το ύπουλο έργο της CGL* και οι συμφωνίες τις οποίες υπέγραψε με την κυβέρνηση Τζιολίτι για να δημιουργήσει την εντύπωση κάποιου είδους νίκης, μέσω του πλαστού *εργατικού ελέγχου*, άρκεσαν για να παρακινηθούν οι εργάτες να αποχωρήσουν από τα εργοστάσια, ακριβώς την στιγμή κατά την οποία οι πιθανότητες επιτυχίας τους ήταν οι μέγιστες δυνατές.

Η κατάληψη των εργοστασίων και της γης εναρμονιζόταν πλήρως με το δικό μας πρόγραμμα δράσης. Κάναμε ό,τι μπορούσαμε μέσω της εφημερίδας μας (καθημερινής *Umanita Nova*, και των διαφόρων αναρχικών και συνδικαλιστικών εβδομαδιαίων εντύπων) και με την προσω-

* Confederazione Generale del Lavoro: Γενική Συνομοσπονδία Εργασίας, η ρεφορμιστική συνδικαλιστική οργάνωση.

² *Umanità Nova*, 28 Ιουνίου 1922.

πική μας δράση στα εργοστάσια για την διεύρυνση και εξάπλωση του κινήματος. Προειδοποιήσαμε τους εργάτες για το τί θα συνέβαινε, εάν αποχωρούσαν από τα εργοστάσια· βοηθήσαμε στην προετοιμασία ένοπλης αντίστασης και διερευνήσαμε τις δυνατότητες πραγματοποίησης της επανάστασης χωρίς να πέσει ούτε καν ένας πυροβολισμός, και ας είχε ληφθεί η απόφαση χρήσης των όπλων που είχαν συγκεντρωθεί.

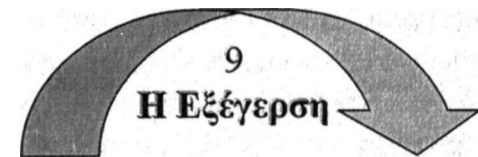
Αποτύχαμε και το κίνημα κατέρρευσε, διότι αριθμητικώς ήμαστε πολύ λίγοι και οι μάζες ήταν ανεπαρκώς προετοιμασμένες.

Όταν ο Ντ' Αραγκόνα [γραμματέας της CGL] και ο Τζιολίτι [πρωθυπουργός] επινόησαν την φάρσα του εργατικού ελέγχου με την συναίνεση του Σοσιαλιστικού Κόμματος, το οποίο την εποχή εκείνη ήταν υπό κομμουνιστική ηγεσία, προειδοποιήσαμε τους εργάτες να φυλαχτούν από αυτήν την ελεεινή προδοσία. Μόλις όμως η CGL εξέδωσε την οδηγία να αποχωρήσουν από τα εργοστάσια, οι εργάτες, οι οποίοι μολονότι πάντοτε μάς καλούσαν και μάς υποδέχονταν με ενθουσιασμό και χειροκροτούσαν την προτροπή μας για αντίσταση με όλα τα μέσα, υπάκουσαν πειθήνια, αν και διέθεταν ισχυρά στρατιωτικά μέσα για να αντισταθούν.

Ο φόβος που υπήρχε σε κάθε εργοστάσιο μήπως μείνει μόνο του στον αγώνα, καθώς επίσης και η δυσκολία ανεφοδιασμού των διαφόρων νευραλγικών σημείων με τρόφιμα, τους ώθησαν όλους να ενδώσουν, παρά την

αντίθεση μεμονωμένων αναρχικών οι οποίοι ήταν διασκορπισμένοι στα διάφορα εργοστάσια.

Το κίνημα δεν μπορούσε να διαρκέσει και να θριαμβεύσει χωρίς να διευρυνθεί και να εξαπλωθεί· και στις συγκεκριμένες περιστάσεις δεν μπορούσε να διευρυνθεί χωρίς την υποστήριξη των ηγετών της CGL και του Σοσιαλιστικού Κόμματος, το οποίο διέθετε την συντριπτική πλειοψηφία των οργανωμένων εργατών. Τόσο η Συνομοσπονδία όσο και το Σοσιαλιστικό Κόμμα [συμπεριλαμβανομένων των κομμουνιστών] συντάχθηκαν κατά του κινήματος και όλα τέλειωσαν με την νίκη των αφεντικών.³

Πώς όμως θα επιτευχθεί η Επανάσταση;

Φυσικά, πρέπει να ξεκινήσουμε από την πράξη της εξέγερσης, η οποία σαρώνει τα υλικά εμπόδια, τις ένοπλες δυνάμεις της κυβέρνησης, οι οποίες αντιτίθενται σε κάθε κοινωνικό μετασχηματισμό.

Ως προς την εξέγερση, είναι επιθυμητό, και σίγουρα εκ των ων ουκ άνευ, να είναι ενωμένες όλες οι αντιμοναρχικές δυνάμεις, εφ' όσον ζούμε υπό ένα μοναρχικό καθεστώς.

³. *Pensiero e Volontà*, 1 Απριλίου 1924.

Είναι αναγκαίο να είναι όσο το δυνατόν καλύτερα προετοιμασμένες ηθικά και υλικά· και, προ πάντων, είναι αναγκαίο να επωφελούνται από όλες τις αναταραχές και να επιδιώκουν να τις επεκτείνουν, μετατρέποντας τις σε αποφασιστικά κινήματα, ώστε να αποφευχθεί ο κίνδυνος να εξαντληθούν οι λαϊκές δυνάμεις σε μεμονωμένες ενέργειες,¹ ενώ οι οργανώσεις θα βρίσκονται στο στάδιο της προετοιμασίας.

Οι μάζες θα πραγματοποιήσουν την εξέγερση, αλλά δεν μπορούν από τεχνική άποψη να την προετοιμάσουν. Χρειάζονται άτομα, ομάδες και κόμματα, τα οποία θα συνενωθούν με ελεύθερη συμφωνία μέσω όρκου μυστικότητας και θα είναι εφοδιασμένα με τα απαραίτητα μέσα δημιουργίας ενός δικτύου άμεσης επικοινωνίας, ούτως ώστε όλοι οι ενδιαφερόμενοι να ενημερώνονται για όλα τα γεγονότα τα οποία είναι πιθανόν να προκαλέσουν ένα ευρύ λαϊκό κίνημα.

Και λέμε ότι το συγκεκριμένο καθήκον της οργάνωσης πρέπει να επιτελείται εκτός του πλαισίου των επισήμων κομμάτων, επειδή τα τελευταία έχουν άλλα καθήκοντα τα οποία αποκλείουν την μυστικότητα που απαιτείται για την προετοιμασία παράνομων ενεργειών, αλλά, κυρίως, επειδή δεν τρέφουμε καμία εμπιστοσύνη στην επαναστατική ζέση των προοδευτικών κομμάτων, όπως αυτά είναι συγκροτημένα σήμερα.²

Κάθε νέα ιδέα και θεσμός, κάθε πρόοδος και κάθε επανάσταση, ήταν ανέκαθεν έργο μειοψηφιών. Επιδίωξη και σκοπός μας είναι να γίνουν όλοι κοινωνικά συνειδητοί και αποτελεσματικοί· όμως, για να επιτευχθεί αυτός ο στόχος, είναι απαραίτητο να εφοδιασθούν όλοι με τα μέσα επιβίωσης και ανάπτυξης, και άρα είναι αναγκαίο να καταστρέψουμε με την βία, εφ' όσον δεν μπορεί να γίνει διαφορετικά, την βία η οποία αρνείται αυτά τα μέσα στους εργάτες.

Βεβαίως, το «μικρό πλήθος», η μειοψηφία, δεν θα πρέπει να αποτελείται από τόσο λίγους, όσοι δε φαντάζονται ότι θέλουμε μια εξέγερση την ημέρα, χωρίς να λαμβάνουμε υπ' όψιν τις δυνάμεις που είναι εναντίον μας, ή το κατά πόσον οι περιστάσεις είναι υπέρ ή κατά ημών, μάς αδικούν. Στο αρκετά απομακρυσμένο από το σήμερα παρελθόν, ήμαστε σε θέση να διεξάγουμε και όντως διεξήγαμε μια σειρά στιγμιαίων εξεγερσιακών πράξεων, οι οποίες δεν είχαν καμιά πιθανότητα επιτυχίας. Όμως την εποχή εκείνη, ήμαστε όντως μια χούφτα και θέλαμε να κάνουμε τον κόσμο να μιλά για μας, οι δε απόπειρες μας δεν ήταν παρά απλά προπαγανδιστικά μέσα.

Τώρα δεν πρόκειται πλέον για το θέμα των εξεγερσεων χάριν της προπαγάνδας· τώρα μπορούμε να νικήσουμε και συνεπώς θέλουμε να νικήσουμε, θα αναπτύξουμε δε δράση, μόνον όταν πιστεύουμε ότι μπορούμε να νικήσουμε. Φυσικά, μπορεί να κάνουμε λάθος, και λόγω ιδιοσυγκρασίας μπορεί να φθάσουμε να πιστεύουμε ότι το φρούτο ωρίμασε, ενώ αυτό είναι ακόμη άγουρο· πρέπει

¹. *Umanità Nova*, 12 Αυγούστου 1920.

². *Umanità Nova*, 7 Αυγούστου 1920.

όμως να εξομολογηθούμε την προτίμηση μας προς εκείνους που πλανώνται λόγω βιασύνης, εν αντιθέσει προς εκείνους που παίζουν πάντοτε το παιχνίδι της αναμονής και αφήνουν να γλιστρούν μέσα από τα χέρια τους οι καλύτερες ευκαιρίες, επειδή, φοβούμενοι μήπως δρέψουν έναν άγουρο καρπό, αφήνουν να σαπίσει ολόκληρη η σοδειά!³

Πρέπει να επιδιώξουμε να παίζουμε ενεργό και, ει δυνατόν, κυριαρχικό ρόλο στην εξεγερσιακή αυτή πράξη. Όμως, με την ήττα των δυνάμεων καταστολής που χρησιμεύουν για να κρατούν τον λαό υπόδουλο, με την διάλυση του στρατού, της αστυνομίας, του δικαστικού σώματος κ.λπ.· έχοντας οπλίσει τον λαό έτσι ώστε να μπορεί να αντισταθεί σε οποιαδήποτε ένοπλη απόπειρα της αντίδρασης να επανεδραιωθεί· έχοντας καλέσει πρόθυμα χέρια να αναλάβουν την οργάνωση των δημοσίων υπηρεσιών και να ικανοποιήσουν, βάσει της αντίληψης της ισότιμης διανομής, τις επιτακτικότερες ανάγκες, χρησιμοποιώντας με προσοχή τα υπάρχοντα αποθέματα στις διάφορες περιοχές· έχοντας υλοποιήσει όλα αυτά, πρέπει να φροντίσουμε ώστε να μην πάει χαμένη καμιά προσπάθεια, ώστε εκείνοι οι θεσμοί, εκείνες οι παραδόσεις και οι συνήθειες, εκείνες οι μέθοδοι παραγωγής, ανταλλαγής και υποστήριξης, να γίνονται σεβαστά και να αξιοποιούνται, εάν προσφέρουν, έστω και ανεπαρκώς ή με ατυχή τρόπο, αναγκαίες υπηρεσίες, επιδιώκοντας με κάθε μέσο να εξαλείψουμε κάθε

ίχνος προνομίου, όντας φειδωλοί όμως στο να καταστρέψουμε ό,τι δεν μπορεί να αντικατασταθεί από κάτι που θα υπηρετεί με αποτελεσματικότερο τρόπο το γενικό καλό. Πρέπει να ωθήσουμε τους εργάτες να καταλάβουν τα εργοστάσια, να ομοσπονδοποιηθούν και να εργασθούν υπέρ της κοινότητας· παρομοίως οι αγρότες πρέπει να καταλάβουν την γη και την σοδειά που υφαρπάζουν οι γαιοκτήμονες, και να έλθουν σε συμφωνία με τους βιομηχανικούς εργάτες για την απαραίτητη ανταλλαγή αγαθών.⁴

Θα φροντίσουμε να αξιοποιηθούν όλα τα ακατοίκητα ή εγκαταλελειμμένα κτήρια, έτσι ώστε να μην υπάρχει άνθρωπος χωρίς στέγη πάνω από το κεφάλι του. Θα σπεύσουμε να καταργήσουμε τις τράπεζες, να καταστρέψουμε τους τίτλους ιδιοκτησίας και ο,τιδήποτε αντιπροσωπεύει και εγγυάται την εξουσία του κράτους και το καπιταλιστικό προνόμιο. Επιπλέον, θα προσπαθήσουμε να αναδιοργανώσουμε τα πράγματα κατά τέτοιο τρόπο ώστε να είναι αδύνατη η ανασύσταση της αστικής κοινωνίας. Όλα αυτά δε, και ό,τι άλλο θα απαιτηθεί για να ικανοποιηθούν οι ανάγκες του λαού και να αναπτυχθεί η επανάσταση, θα είναι το καθήκον εθελοντών από κάθε είδους επιτροπές, από τοπικά, διακοινοτικά, περιφερειακά και εθνικά συνέδρια, οι οποίοι θα ασχολούνται με τον συντονισμό των κοινωνικών δραστηριοτήτων θα λαμβάνουν τις αναγκαίες αποφάσεις συμβουλευοντας και πράτ-

³ *Umanità Nova*, 6 Σεπτεμβρίου 1921.

⁴ *Vogliamo*, Ιούνιος 1920.

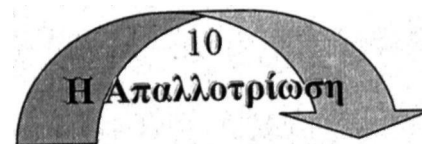
τοντας ό,τι θεωρούν χρήσιμο, αλλά μην έχοντας κανένα δικαίωμα, ή τα μέσα, να επιβάλλουν την θέληση τους δια της βίας, και στηρίζοντας την αποδοχή τους αποκλειστικά στις υπηρεσίες που προσφέρουν και στις απαιτήσεις της κατάστασης βάσει των εκτιμήσεων όλων των ενδιαφερομένων. Κυρίως όμως, δεν θα υπάρχουν *χωροφύλακες*, όποιο όνομα και αν λάβουν. Η δημιουργία πολιτοφυλακής εθελοντών, χωρίς δικαιοδοσία να παρεμβαίνει ως πολιτοφυλακή στην ζωή της κοινότητας, αλλά μόνο να αντιμετωπίζει οποιαδήποτε ένοπλη επίθεση εκ μέρους των δυνάμεων της αντίδρασης για να επανεδραιωθεί, ή να αντιστέκεται σε έξωθεν επεμβάσεις χωρών οι οποίες δεν θα βρίσκονται ακόμη σε επαναστατική κατάσταση.⁵

Μια επιτυχής εξέγερση είναι ο ισχυρότερος παράγων χειραφέτησης του λαού, διότι άπαξ και ο ζυγός θα έχει αποτιναχθεί, οι άνθρωποι θα είναι ελεύθεροι να εφοδιασθούν με εκείνους τους θεσμούς τους οποίους θεωρούν καλύτερους, ενώ το χρονικό χάσμα ανάμεσα στην θέσπιση ενός νόμου και στον βαθμό πολιτισμού τον οποίο θα έχουν κατακτήσει οι λαϊκές μάζες, θα γεφυρωθεί με ένα άλμα. Η εξέγερση καθορίζει την επανάσταση, δηλαδή την ταχεία ανάδυση των λανθανουσών δυνάμεων οι οποίες δημιουργήθηκαν κατά την διάρκεια της «εξελικτικής» περιόδου.

⁵ *Umanità Nova*, 7 Απριλίου 1922.

Όλα εξαρτώνται από το τί μπορούν να απαιτήσουν οι άνθρωποι. Στις προγενέστερες εξεγέρσεις, οι άνθρωποι, μην έχοντας επίγνωση των πραγματικών αιτίων της εξαθλίωσης τους, πάντα ζητούσαν ελάχιστα και πετύχαιναν ελάχιστα. Τί θα ζητήσουν από την επόμενη εξέγερση;

Η απάντηση εξαρτάται, εν μέρει, από την προπαγάνδα μας και τις προσπάθειες που αφιερώνουμε σε αυτήν.⁶

Για να εκλείψει οριστικά η καταπίεση, χωρίς να υπάρχει κανένας κίνδυνος επανεμφάνισης της, πρέπει όλοι οι άνθρωποι να πεισθούν για το δικαίωμα τους επί των μέσων παραγωγής και να είναι προετοιμασμένοι να ασκήσουν αυτό το βασικό δικαίωμα, απαλλοτριώνοντας τους γαιοκτήμονες, τους βιομηχάνους και τους χρηματιστές και θέτοντας όλο τον κοινωνικό πλούτο στην διάθεση του λαού.¹

[Στην Τέραμο] σε μια συγκέντρωση αγροτών, ο τοπικός γραμματέας των συνδικάτων, ο πρόεδρος του σοσιαλιστικού συνεταιρισμού και δύο σοσιαλιστές βουλευτές

⁶ *Il Programma Anarchico*, (Μπολόνια, 1920). [Εμπεριέχεται στο βιβλίο του Ερρ. Μαλατέστα, *Αναρχισμός, Σοσιαλισμός και Κομμουνισμός*, εκδ. Ελεύθερος Τύπος (υπό έκδοση).]

¹ *Il Programma Anarchico*, (Μπολόνια, 1920).

έλεγαν στους αγρότες: «Να είστε έτοιμοι. Όταν οι ηγέτες σας σάς πουν να απεργήσετε, φύγετε από τα χωράφια, και αν, από την άλλη, σάς πουν να μαζέψετε μόνο το μερίδιο σας [από την σοδειά], υπακούστε τους και αφήστε το υπόλοιπο αμάζευτο.»

Αυτή είναι η συμβουλή των καλών ρεφορμιστών. Διότι είναι γεγονός ότι όταν χάνεται η σοδειά, μπορεί κανείς ευκολότερα να πει στους ανθρώπους ότι η επανάσταση δεν μπορεί να γίνει, επειδή θα πεθάνουν από την πείνα.

Πότε αυτοί οι κακοί ποιμένες θα αποφασίσουν να πουν στους αγρότες: «μαζέψτε όλη την σοδειά και μη δώσετε τίποτε στα αφεντικά, μετά προετοιμάστε την γη και σπείρετε την για την επόμενη χρονιά, με την απόλυτη βεβαιότητα ότι τα αφεντικά δεν πρέπει να ξαναπάρουν ποτέ τίποτε»;²

Εάν θέλουμε να αλλάξουμε ριζικά και όχι απλώς επιφανειακά το σύστημα, θα χρειασθεί να καταστρέψουμε εκ των πραγμάτων τον καπιταλισμό, απαλλοτριώνοντας εκείνους οι οποίοι τώρα ελέγχουν όλο τον κοινωνικό πλούτο, και ξεκινώντας αμέσως να οργανώνουμε, σε τοπική βάση και χωρίς να χρησιμοποιούμε τις νόμιμες οδούς, μια νέα κοινωνική ζωή. Πράγμα που σημαίνει ότι για να δημιουργήσουμε την «κοινωνική δημοκρατία», θα πρέπει προηγουμένως να εγκαθιδρύσουμε ...την Αναρχία!³

² *Umanità Nova*, 19 Ιουνίου 1920.

³ *Umanità Nova*, 1 Απριλίου 1920.

Μια από τις βασικές αρχές του αναρχισμού είναι η κατάργηση του μονοπωλίου επί της γης, των πρώτων υλών ή των μέσων παραγωγής, και συνεπώς η κατάργηση της εκμετάλλευσης της εργασίας των άλλων από εκείνους που κατέχουν τα μέσα παραγωγής. Η ιδιοποίηση της εργασίας των άλλων, όλων εκείνων των πραγμάτων τα οποία επιτρέπουν σε έναν άνθρωπο να ζει χωρίς να συνεισφέρει το μερίδιο του στην κοινωνία, αποτελεί, από αναρχική και σοσιαλιστική άποψη, κλοπή.

Οι γαιοκτήμονες, οι καπιταλιστές, με βία και ατιμία έχουν καταληστέψει τον λαό από την γη και όλα τα μέσα παραγωγής, συνέπεια δε αυτής της αρχικής κλοπής είναι ότι μπορούν να αποσπούν καθημερινά από τους εργατές τό προϊόν της εργασίας τους. Ωστόσο υπήρξαν τυχεροί κλέφτες, έχουν γίνει ισχυροί, έχουν θεσπίσει νόμους για να νομιμοποιήσουν την θέση τους και έχουν οργανώσει ένα ολόκληρο σύστημα καταστολής για να υπερασπίσουν τον εαυτό τους, τόσο από τις απαιτήσεις των εργατών όσο και από εκείνους που θα ήθελαν να τους αντικαταστήσουν, χρησιμοποιώντας τα ίδια μέσα. Τώρα η κλοπή των πρώτων ονομάζεται ιδιοκτησία, εμπόριο, βιομηχανία κ.ο.κ., ενώ ο όρος *ληστές* στην καθομιλουμένη επιφυλάσσεται για εκείνους οι οποίοι θα ήθελαν να ακολουθήσουν το παράδειγμα των καπιταλιστών αλλά, έχοντας έλθει πολύ αργά και σε αντίξοες περιστάσεις, δεν μπορούν να κάνουν κάτι τέτοιο χωρίς να στραφούν εναντίον του νόμου.

Ωστόσο, τα διαφορετικά ονόματα με τα οποία συνήθως αναφέρονται, δεν μπορούν να απαλείψουν την ηθική και κοινωνική ταυτότητα των δύο θέσεων. Ο καπιταλιστής είναι ένας κλέφτης ο οποίος πέτυχε, χάρη στις δικές του προσπάθειες ή εκείνες των προγόνων του- ο κοινός κλέφτης είναι ένας επίδοξος καπιταλιστής ο οποίος απλώς προσδοκά να γίνει τέτοιος πραγματικά, να ζει, χωρίς να εργάζεται, από την «μπάζα» του, δηλαδή από την εργασία των άλλων.

Ως εχθροί των καπιταλιστών, δεν μπορούμε να τρέφουμε συμπάθεια για τον κλέφτη που φιλοδοξεί να γίνει καπιταλιστής. Όντας θιασώτες της απαλλοτρίωσης από τον λαό προς όφελος όλων, δεν μπορούμε ως αναρχικοί να σχετιζόμαστε με ενέργειες οι οποίες απλώς αποσκοπούν στην μεταφορά πλούτου από τα χέρια τού ενός αφεντικού στα χέρια ενός άλλου.

Βεβαίως, αναφέρομαι στον επαγγελματία κλέφτη, το άτομο που δεν θέλει να εργάζεται και αναζητά τα μέσα για να ζει παρασιτικά από την εργασία των άλλων. Το ζήτημα είναι εντελώς διαφορετικό όταν ένας άνθρωπος, στον οποίο στερούν τα μέσα εργασίας, κλέβει προκειμένου αυτός ή τα μέλη της οικογένειάς του να μην πεθάνουν από την πείνα. Σε αυτήν την περίπτωση, η κλοπή (αν μπορεί να ονομασθεί έτσι) είναι μια εξέγερση κατά της κοινωνικής αδικίας και μπορεί να αποβεί το ιερότερο δικαίωμα και το επιτακτικότερο καθήκον...

Είναι αλήθεια ότι ο επαγγελματίας κλέφτης είναι και αυτός θύμα του κοινωνικού περιβάλλοντος. Το παρά-

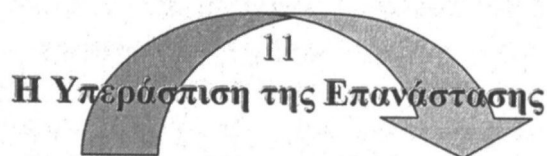
δείγμα που δίδουν οι ανώτεροι του, το μορφωτικό του υπόβαθρο, και οι απεχθείς συνθήκες μέσα στις οποίες πολλοί άνθρωποι είναι υποχρεωμένοι να εργάζονται, εύκολα εξηγούν τον λόγο για τον οποίο ορισμένοι άνθρωποι που δεν είναι ηθικά καλύτεροι από τους συγχρόνους τους, βρισκόμενοι μπροστά στην επιλογή να είναι εκμεταλλευτές ή υποκείμενοι στην εκμετάλλευση, επιλέγουν να είναι το πρώτο και επιδιώκουν να γίνουν εκμεταλλευτές με όποιο μέσο μπορούν. Όμως αυτά τα ελαφρυντικά θα μπορούσαν να ισχύουν εξίσου και για τους καπιταλιστές, αλλά κάνοντας κανείς κάτι τέτοιο απλώς καταδεικνύει σαφέστερα την βασική ταυτότητα των δύο επαγγελματιών.

Εφ' όσον οι αναρχικές ιδέες δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να ωθήσουν τους ανθρώπους να γίνουν καπιταλιστές, δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν ούτε για να κάνουν τους ανθρώπους κλέφτες.

Αντιθέτως, προσφέροντας στους δυσαρεστημένους ανθρώπους ιδέες για μια καλύτερη ζωή και την ελπίδα για μια γενική χειραφέτηση, οι αναρχικές ιδέες υποστηρίζουν, αν μη τι άλλο, την παραίτηση από κάθε νόμιμη ή παράνομη πράξη, η οποία ενθαρρύνει την προσαρμογή στο καπιταλιστικό σύστημα και τείνει να το διαιωνίζει.

Παρ' όλα αυτά, το κοινωνικό περιβάλλον είναι τόσο ισχυρό και οι ατομικές ιδιοσυγκρασίες τόσο διαφορετικές, ώστε δεν υπάρχει κανένας λόγος για να μη γίνουν κλέφτες κάποιοι αναρχικοί, όπως ακριβώς υπάρχουν κάποιοι που γίνονται επιχειρηματίες ή βιομήχανοι· αλλά, εν προκειμένω, τόσο οι μεν όσο και οι δε, ενεργούν έτσι, όχι

εξ αιτίας κάποιων αναρχικών ιδεών αλλά ενάντια σε αυτές.⁴

11 Η Υπεράσπιση της Επανάστασης

Η επανάσταση που θέλουμε συνίσταται στην αποστέρηση των σημερινών ιδιοκτητών από την ισχύ και τον πλούτο τους και στο να περιέλθουν η γη, τα μέσα παραγωγής και όλος ο υφιστάμενος πλούτος στους εργαζόμενους, δηλαδή σε όλους, αφού όσοι δεν είναι εργαζόμενοι, θα πρέπει να γίνουν. Και οι επαναστάτες θα πρέπει να υπερασπισθούν την επανάσταση, φροντίζοντας ώστε κανένα άτομο, κόμμα ή τάξη να μη βρει τα μέσα να συγκροτήσει μια κυβέρνηση και να επαναφέρει το προνόμιο χάριν κάποιων νέων ή παλαιών αφεντικών...

Για να υπερασπισθούμε, να σώσουμε την επανάσταση δεν υπάρχει παρά μόνον ένας τρόπος: να ωθήσουμε την επανάσταση στα έσχατα όριά της. Όσο υπάρχουν εκείνοι που είναι σε θέση να υποχρεώνουν άλλους να εργάζονται γι' αυτούς, όσο υπάρχουν εκείνοι που είναι σε θέση να παραβιάζουν την ελευθερία των άλλων, η επανάσταση δεν θα έχει ολοκληρωθεί και θα εξακολουθούμε να βρισκόμαστε σε μια θέση νόμιμης άμυνας, αντιτάσσοντας την βία που απελευθερώνει στην βία που καταπιέζει.

⁴ *Il Pensiero*, 16 Μαρτίου 1911.

Μήπως φοβάσθε ότι η απαλλοτριωμένη αστική τάξη μπορεί να προσλάβει μισθοφόρους για να παλινρθώσει το παλαιό καθεστώς; Απογυμνώσατε την πλήρως και θα δείτε ότι χωρίς χρήματα δεν μπορεί να προσλάβει κανέναν. Μήπως φοβάσθε ένα στρατιωτικό πραξικόπημα; Οπλίστε ολόκληρο τον πληθυσμό, διασφαλίστε ότι όντως κατέχει όλο τον πλούτο, έτσι ώστε κάθε άνθρωπος να πρέπει να υπερασπισθεί την δική του ελευθερία και τα μέσα που μπορούν να εξασφαλίσουν την ευημερία του, και θα δείτε εάν θα βρουν κάποιον να τους ακολουθήσει οι στρατηγοί που κυνηγούν περιπέτειες. Εάν μετά ταύτα, ο ένοπλος λαός, που κατέχει την γη, τα εργοστάσια και όλο τον φυσικό πλούτο, θα ήταν ανίκανος να υπερασπίσει τον εαυτό του και θα αφηνόταν για μια ακόμη φορά να τεθεί υπό τον ζυγό, αυτό θα σήμαινε ότι δεν θα ήταν ακόμη ικανός να απολαύσει την ελευθερία. Η επανάσταση θα είχε αποτύχει και το έργο της διαπαιδαγώγησης και της προετοιμασίας θα έπρεπε να αναληφθεί εκ νέου για μια ακόμη απόπειρα, η οποία θα είχε μεγαλύτερες πιθανότητες επιτυχίας, διότι θα ωφελείτο από τους σπόρους που είχαν σπαρθεί κατά την προηγούμενη απόπειρα.¹

Οι κίνδυνοι τους οποίους αντιμετωπίζει μια επανάσταση, δεν προέρχονται αποκλειστικώς ή κυρίως από τους αντιδραστικούς οι οποίοι συνωμοτούν για την παλινόρθωση και ζητούν ξένη επέμβαση· προέρχονται

¹ *Fede!*, 25 Νοεμβρίου 1923.

επίσης από την πιθανότητα εκφυλισμού της ίδιας της επανάστασης και από τους *αριβίστες* οι οποίοι, αν και επαναστάτες, διατηρούν, λίγο-πολύ, μια νοοτροπία και συμπάθειες που είναι αστικές και επιδιώκουν να κατευθύνουν την επανάσταση προς σκοπούς οι οποίοι κάθε άλλο παρά εξιστωτικοί και ελευθεριακοί είναι.³

Από την στιγμή που θα φθάσουμε στην κατάσταση στην οποία κανείς δεν θα μπορεί να επιβάλλει βιαίως τις επιθυμίες του στους άλλους, ούτε να αποσπά από κανέναν το προϊόν της εργασίας του, οι αναρχικοί θα δρουν μόνον δια της προπαγάνδας και του παραδείγματος.

Θα καταστρέψουμε τους θεσμούς και τον μηχανισμό των υφιστάμενων κοινωνικών οργανώσεων; Ασφαλώς, εάν πρόκειται για καταπιεστικούς θεσμούς, αλλά αυτοί αποτελούν, άλλωστε, μικρό μόνο τμήμα του συμπλέγματος της κοινωνικής ζωής. Η αστυνομία, ο στρατός, οι φυλακές και το δικαστικό σώμα είναι ισχυροί θεσμοί του κακού, που ασκούν μια παρασιτική λειτουργία. Άλλοι θεσμοί και οργανώσεις κατορθώνουν, καλώς ή κακώς, να εγγυώνται την ζωή των ανθρώπων, και οι θεσμοί αυτοί δεν μπορούν να καταστραφούν επωφελώς, χωρίς να αντικατασταθούν από κάτι καλύτερο.

Η ανταλλαγή πρώτων υλών και αγαθών, η διανομή τροφίμων, οι σιδηρόδρομοι, το ταχυδρομείο και όλες οι δημόσιες υπηρεσίες που διευθύνονται από το κράτος ή από ιδιωτικές εταιρείες, έχουν οργανωθεί για να εξυπηρε-

τούν μονοπωλιακά και καπιταλιστικά συμφέροντα, αλλά εξυπηρετούν επίσης πραγματικές ανάγκες του πληθυσμού. Δεν μπορούμε να διακόψουμε την λειτουργία τους (και οπωσδήποτε οι άνθρωποι λόγω των συμφερόντων τους δεν θα μάς επέτρεπαν να το κάνουμε), εκτός και αν τις αναδιοργανώσουμε με καλύτερο τρόπο. Αυτό όμως δεν μπορεί να γίνει σε μια μέρα, ούτε διαθέτουμε, υπό τις παρούσες συνθήκες, τις απαραίτητες ικανότητες για να το κάνουμε. Ως εκ τούτου, θα είμαστε ευχαριστημένοι εάν, εν τω μεταξύ, και κάποιοι άλλοι δραστηριοποιηθούν, έστω και αν έχουν διαφορετικά κριτήρια από τα δικά μας.

Η κοινωνική ζωή δεν επιτρέπει διακοπές και οι άνθρωποι θέλουν να ζήσουν την ημέρα της επανάστασης, αλλά και αύριο και πάντοτε.

Υπάρχουν ακόμη πολλοί άνθρωποι οι οποίοι γοητεύονται από την ιδέα της «τρομοκρατίας» ["terror"]. Κατά την γνώμη τους, φαίνεται ότι η γκιλοτίνα, τα εκτελεστικά αποσπάσματα, οι σφαγές, οι εκτοπίσεις και οι φυλακίσεις, είναι ισχυρά και απαραίτητα όπλα της επανάστασης, ενώ επισημαίνουν ότι εάν τόσες πολλές επαναστάσεις απέτυχαν και δεν επέφεραν τα αναμενόμενα αποτελέσματα, αυτό οφείλεται στην καλοσύνη και την «αδυναμία» των επαναστατών, οι οποίοι δεν προέβησαν σε διώξεις, καταπίεση και δολοφονίες ευρείας κλίμακας.

Πρόκειται για μια προκατάληψη η οποία κυριαρχεί σήμερα σε κάποιους επαναστατικούς κύκλους, έλκοντας

Umanità Nova, 27 Αυγούστου 1920.

³ *Umanità Nova*, 7 Οκτωβρίου 1922.

την καταγωγή της από την ρητορική και την ιστορική διαστρέβλωση των απολογητών της Μεγάλης Γαλλικής Επανάστασης [1789], και έχει αναβιώσει τα τελευταία χρόνια στην μπολσεβίκικη προπαγάνδα. Η αλήθεια όμως είναι ακριβώς το αντίθετο· η τρομοκρατία ανέκαθεν υπήρξε όργανο της τυραννίας. Στην Γαλλία, υπηρέτησε την ζοφερή τυραννία του Ροβεσπιέρου και άνοιξε τον δρόμο στον Ναπολέοντα και την επακόλουθη αντίδραση. Στην Ρωσία, διώξε και σκότωσε αναρχικούς και σοσιαλιστές και σφάγιασε εξεγερμένους εργάτες και αγρότες, ανακόπτοντας την ανάπτυξη μιας επανάστασης η οποία θα είχε πραγματικά εγκαινιάσει μια νέα εποχή για την ανθρωπότητα. Όσοι πιστεύουν στην απελευθερωτική και επαναστατική αποτελεσματικότητα της καταστολής και της αγριότητας, έχουν την ίδια οπισθοδρομική νοοτροπία με τους νομικούς οι οποίοι πιστεύουν ότι τα εγκλήματα μπορούν να προληφθούν και ο κόσμος να βελτιωθεί ηθικά μέσω της επιβολής βαρύτατων ποινών.

Η τρομοκρατία, όπως και ο πόλεμος, αφυπνίζει αταβιστικά και πολεμοχαρή αισθήματα, αρκετά εμφανή πίσω από έναν μανδύα πολιτισμού, και αναβιβάζει στις ανώτερες θέσεις τα χειρότερα στοιχεία του πληθυσμού. Επιπλέον, απέχοντας πολύ από το να χρησιμεύει στην υπεράσπιση της επανάστασης, την δυσφημεί, την καθιστά αποκρουστική στις μάζες και, μετά από μια περίοδο σφοδρών συγκρούσεων, αναγκαστικά γεννά ό,τι θα ονομάζαμε σήμερα «επιστροφή στην ομαλότητα», δηλαδή την νομιμοποίηση και διαιώνιση της τυραννίας. Όποια

πλευρά και αν νικήσει, πάντοτε καταλήγουμε στην δημιουργία μιας ισχυρής κυβέρνησης, η οποία εξασφαλίζει σε ορισμένους την ειρήνη με τίμημα την ελευθερία και σε άλλους την κυριαρχία χωρίς υπερβολικούς κινδύνους...

Ασφαλώς, θα πρέπει να υπερασπίσουμε και να αναπτύξουμε την επανάσταση με μια αμείλικτη λογική, ωστόσο, δεν πρέπει και δεν μπορούμε να την υπερασπίσουμε με μέσα τα οποία αντιστρατεύονται τους σκοπούς της.

Τα ισχυρότερα μέσα για την υπεράσπιση της επανάστασης παραμένουν πάντοτε η αφαίρεση από την αστική τάξη των οικονομικών μέσων στα οποία στηρίζεται η εξουσία της, ο οπλισμός όλων (μέχρις ότου έλθει η εποχή κατά την οποία θα έχουμε κατορθώσει να πείσουμε όλους να πετάξουν τα όπλα ως άχρηστα κι επικίνδυνα παιχνίδια) και η προσέλκυση τού ενδιαφέροντος ολόκληρου του λαού στην νίκη της επανάστασης.

Εάν για να νικήσουμε, θα χρειαζόταν να υψώσουμε αγχόνες στην κεντρική πλατεία, τότε θα προτιμούσα να χάσουμε.⁴

Και μετά την επανάσταση, δηλαδή μετά την ήττα των υφιστάμενων δυνάμεων και την συντριπτική νίκη των δυνάμεων της εξέγερσης, τί γίνεται;

Τότε ακριβώς τίθεται πραγματικά σε λειτουργία η ομαλότητα. Θα πρέπει να μελετήσουμε όλα τα πρακτικά

⁴ *Pensiero e Volontà*, 1 Οκτωβρίου 1924.

προβλήματα της ζωής: την παραγωγή, την ανταλλαγή, τα μέσα επικοινωνίας, τις σχέσεις ανάμεσα στις αναρχικές ομάδες και σε εκείνους που ζουν υπό κάποιο είδος εξουσίας, ανάμεσα στις κομμουνιστικές κολλεκτίβες και σε εκείνους που ζουν με έναν ατομικιστικό τρόπο· τις σχέσεις μεταξύ πόλης και υπαίθρου, την αξιοποίηση κάθε φυσικής πηγής ενέργειας και, πρώτων υλών προς όφελος όλων· την κατανομή των βιομηχανιών και των καλλιεργειών σύμφωνα με τους φυσικούς πόρους των διαφόρων περιοχών την δημόσια εκπαίδευση, την φροντίδα παιδιών και ηλικιωμένων, τις υπηρεσίες υγείας, την προστασία από τους κοινούς εγκληματίες και από εκείνους τους ακόμη πιο επικίνδυνους, οι οποίοι ίσως πάλι προσπαθήσουν να καταπνίξουν την ελευθερία των άλλων προς όφελος ατόμων ή κομμάτων -και ούτω καθ' εξής.

Επίσης, για κάθε πρόβλημα [οι αναρχικοί] πρέπει να προτιμούν λύσεις οι οποίες όχι μόνον είναι καλύτερες από οικονομική άποψη, αλλά ικανοποιούν την ανάγκη για δικαιοσύνη και ελευθερία, αφήνοντας ανοιχτό τον δρόμο για μελλοντικές βελτιώσεις, κάτι που άλλες λύσεις μπορεί να μην πρόσφεραν. Εν προκειμένω, η δικαιοσύνη, η ελευθερία και η αλληλεγγύη πρέπει να υπερισχύουν των οικονομικών πλεονεκτημάτων. Δεν πρέπει κανείς να σκέπτεται την καταστροφή των πάντων, πιστεύοντας ότι οι μετέπειτα καταστάσεις θα φροντίσουν για τον εαυτό τους. Ο σημερινός πολιτισμός είναι αποτέλεσμα μιας ανάπτυξης η οποία καλύπτει χιλιάδες χρόνια κι έχει

επιλύσει κατά κάποιον τρόπο τόσο το πρόβλημα της μεγάλης -συχνά τεράστιας- συγκέντρωσης πληθυσμού σε μικρές περιοχές, όσο και της ικανοποίησης των ολοένα αυξανόμενων και πολύπλοκων αναγκών του. Τα οφέλη του έχουν μειωθεί, διότι η ανάπτυξη πραγματοποιείται υπό την πίεση της εξουσίας χάριν των συμφερόντων της άρχουσας τάξης· όμως, ακόμη και αν αφαιρέσει κανείς την εξουσία και το προνόμιο, τα πλεονεκτήματα που αποκομίσθηκαν, ο θρίαμβος του ανθρώπου επί των εχθρικών δυνάμεων της φύσεως, η συσσωρευμένη εμπειρία των προγενέστερων γενεών, η κοινωνικότητα την οποία δίδαξε η συνύπαρξη διαμέσου των αιώνων και τα αποδεδειγμένα οφέλη της αλληλοβοήθειας -όλα αυτά τα πλεονεκτήματα θα συνεχίσουν να υπάρχουν, και θα ήταν ανόητο, και οπωσδήποτε αδύνατο, να αποποιηθούμε όλα αυτά τα πράγματα.

Πρέπει, επομένως, να καταπολεμήσουμε την εξουσία και το προνόμιο, επωφελούμενοι όμως από όλα τα καλά του πολιτισμού, ενώ δεν πρέπει να καταστραφεί τίποτε, ούτε και αν κάτι δεν ικανοποιεί όπως θα έπρεπε μια ανθρώπινη ανάγκη, μέχρις ότου να έχουμε κάτι καλύτερο για να το αντικαταστήσουμε. Πρέπει να είμαστε αδιάλλακτοι στην αντίθεση μας απέναντι σε κάθε καπιταλιστική επιβολή και εκμετάλλευση, ανεκτικοί απέναντι σε όλες τις κοινωνικές αντιλήψεις που επικρατούν στις διάφορες ομάδες των ανθρώπων, εφ' όσον δεν απειλούν τα ίσα δικαιώματα και την ελευθερία των άλλων, και ευχαριστημένοι με την σταδιακή πρόοδο, σε συγχρονισμό με την

ηθική ανάπτυξη των ανθρώπων και την αύξηση των διαθέσιμων υλικών και πνευματικών μέσων -κάνοντας βεβαίως ό,τι μπορούμε, μέσω της μελέτης, της εργασίας και της προπαγάνδας, για να επισπεύσουμε την ανάπτυξη προς ακόμη πιο ανώτερα ιδανικά.⁵

Τί πρέπει να γίνει όμως μετά την επιτυχή εξέγερση, όταν η κυβέρνηση θα έχει πέσει;

Εμείς οι αναρχικοί θέλουμε σε κάθε περιοχή οι εργάτες, ή, ακριβέστερα, όσοι ανάμεσα τους είναι κοινωνικά πιο συνειδητοί και διαθέτουν ένα πνεύμα πρωτοβουλίας, να πάρουν στην κατοχή τους όλα τα μέσα παραγωγής, όλο τον πλούτο -γη, πρώτες ύλες, κτήρια, μηχανές, αποθέματα τροφίμων κ.λπ - και, χρησιμοποιώντας στο έπακρο τις ικανότητες τους, να καθιερώσουν νέες μορφές κοινωνικής ζωής. Θέλουμε οι εργάτες γης, οι οποίοι σήμερα εργάζονται για λογαριασμό των αφεντικών, να μην αναγνωρίζουν πλέον τα ιδιοκτητικά δικαιώματα των γαιοκτημόνων, αλλά να συνεχίσουν και να εντατικοποιήσουν την παραγωγή για λογαριασμό τους, ερχόμενοι σε άμεση επαφή με τους εργάτες στην βιομηχανία και τις μεταφορές, για την ανταλλαγή αγαθών και υπηρεσιών οι βιομηχανικοί εργάτες, συμπεριλαμβανομένων των μηχανικών και των τεχνιτών, να καταλάβουν τα εργοστάσια, να συνεχίσουν και να εντατικοποιήσουν την παραγωγή προς όφελος δικό τους αλλά και ολόκληρης της κοινότητας, σταματώντας άμεσα

την παραγωγή στα εργοστάσια που σήμερα παράγουν άχρηστα ή βλαβερά προϊόντα για να προμηθεύσουν τα άκρως απαραίτητα για την ικανοποίηση των αναγκών του κοινού αγαθά- οι σιδηροδρομικοί να συνεχίσουν να λειτουργούν τους σιδηροδρόμους, στην υπηρεσία όμως της κοινότητας· να συγκροτηθούν επιτροπές εθελοντών ή εκλεγμένων από τον λαό ατόμων για να καταλάβουν, υπό τον άμεσο έλεγχο του πληθυσμού, όλες τις διαθέσιμες κατοικίες, προκειμένου να στεγάσουν, όσο καλύτερα γίνεται υπό τις δεδομένες συνθήκες, όσους έχουν μεγαλύτερη ανάγκη· άλλες επιτροπές, πάντοτε υπό τον άμεσο έλεγχο του λαού, να φροντίσουν για τον εφοδιασμό και την διανομή των καταναλωτικών αγαθών όλα τα μέλη της αστικής τάξης να «συγκατοικήσουν» με εκείνους οι οποίοι συνιστούσαν τις προλεταριακές μάζες και να εργασθούν όπως όλοι οι άλλοι, προκειμένου να απολαύσουν τα ίδια οφέλη με αυτούς. Και όλα αυτά πρέπει να τα κάνουν αμέσως, την ίδια ακριβώς ημέρα ή την επομένη της επιτυχούς εξέγερσης, χωρίς να περιμένουν διαταγές από κεντρικές επιτροπές ή από οποιοδήποτε άλλο είδος εξουσίας.

Αυτά θέλουν οι αναρχικοί, και φυσιολογικά αυτά θα συνέβαιναν, αν θα γινόταν μια αληθινά κοινωνική επανάσταση κι όχι απλώς μια πολιτική αλλαγή, η οποία μετά από κάποιον παροξυσμό θα επανέφερε τα πράγματα στην πρότερα τους κατάσταση. Διότι εάν δεν αφαιρέσουμε αμέσως την οικονομική εξουσία από την αστική τάξη, τότε αυτή γρήγορα θα ανακαταλάβει την

⁵ *Pensiero e Volontà*, 1 Οκτωβρίου 1925.

πολιτική εξουσία την οποία η εξέγερση τής άρπαξε από τα χέρια. Και για να αφαιρέσουμε την οικονομική εξουσία από την αστική τάξη, πρέπει να οργανώσουμε αμέσως μια νέα οικονομική δομή, η οποία θα έχει τις βάσεις της στην δικαιοσύνη και την ισότητα. Οι οικονομικές ανάγκες, τουλάχιστον οι βασικότερες εξ αυτών, δεν αναβάλλονται· πρέπει να ικανοποιούνται αμέσως.

Οι «Κεντρικές Επιτροπές» είτε δεν κάνουν τίποτε, είτε ενεργούν όταν οι υπηρεσίες τους δεν είναι πλέον απαραίτητες.⁶

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

1. Το Ζήτημα του Έρωτα.....	5
2. Η Παραγωγή και η Διανομή.....	16
3. Η Γη.....	26
4. Το Χρήμα και οι Τράπεζες.....	30
5. Η Ιδιοκτησία.....	33
6. Έγκλημα και Τιμωρία.....	38
7. Ο Αναρχισμός και τα Εργατικά Κινήματα	50
8. Η Κατάληψη των Εργοστασίων.....	85
9. Η Εξέγερση.....	89
10. Η Απαλλοτριώση.....	95
11. Η Υπεράσπιση της Επανάστασης.....	100

⁶ *Umanità Nova*, 12 Αυγούστου 1920.